

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

ประวัติศาสตร์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ตัวอย่าง
คู่มือครู
ออก.

ใช้ประกอบการสอนคู่กับหนังสือเรียน

- ✓ สร้างทักษะแห่งศตวรรษที่ 21
- ✓ ส่งเสริมการเรียนรู้ Active Learning เพื่อพัฒนาสมรรถนะ
- ✓ ใช้วิธีสอนหลากหลาย ตามธรรมชาติวิชา
- ✓ มีคำอธิบายรายวิชา โครงสร้างรายวิชา
- ✓ มีแนวทาง และเครื่องมือวัดและประเมินผลที่หลากหลาย
- ✓ แบ่งโซนสำหรับครูผู้สอน สำหรับนักเรียน
- ✓ เพิ่มคลังสื่อ Digital : PowerPoint, Interactive 3D, Simulation และอื่นๆ ให้การสอน ง่าย สนุก ได้ผลสัมฤทธิ์

ป.๕

๐ วุฒิชัย มูลศิลป์

หนังสือเล่มนี้อยู่ในระหว่างส่งตรวจพิจารณา
เนื้อหาอาจมีการปรับปรุงแก้ไข

▲ ภาพปกนี้มีขนาดเท่ากับหนังสือเรียนฉบับจริงของนักเรียน

ผู้เรียบเรียงคู่มือครู ๐ สายงานวิชาการ ออก.

ดาวน์โหลด แผนการจัดการเรียนรู้
www.aksorn.com/download

คู่มือครู

ประวัติศาสตร์ ป. 4

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

ผู้เรียบเรียงคู่มือครู

สายงานวิชาการ อจท.

บรรณาธิการคู่มือครู

นางสาวภาวิษฐุภานต์ ไข่ม

นางสาวรวิภา ศรีดาวเดือน

พิมพ์ครั้งที่ 1

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

รหัสนี้ 1403014

Teacher Script

A+ อักษร

www.aksorn.com

จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย

บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด

142 ถนนตะนาว เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

โทร. 0 2622 2999 (อัตโนมัติ 20 คู่สาย)

แฟกซ์: บริษัท ไทยร่มเกล้า จำกัด โทร. 0 2903 9101-6

คำแนะนำการใช้

คู่มือครูรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ป.4 จัดทำขึ้นสำหรับให้ครูผู้สอนใช้เป็นแนวทางวางแผนการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการประกันคุณภาพผู้เรียนตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)

องค์ประกอบการจัดการเรียนการสอน เพื่ออำนวยความสะดวกครูผู้สอน

การจัดการเรียนรู้ Active Learning เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ช่วยสร้างความเข้าใจในกระบวนการออกแบบการจัดการเรียนการสอน Active Learning เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำอธิบายรายวิชา แสดงขอบข่ายเนื้อหาสาระของรายวิชา ซึ่งครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามที่หลักสูตรกำหนด

โครงสร้างการจัดการเรียนรู้รายวิชา

ระบุตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง ช่วยให้เห็นภาพรวมของการจัดการเรียนการสอนของรายวิชาก่อนที่จะลงมือสอนจริง

โครงสร้างการจัดการเรียนรู้รายหน่วยการเรียนรู้

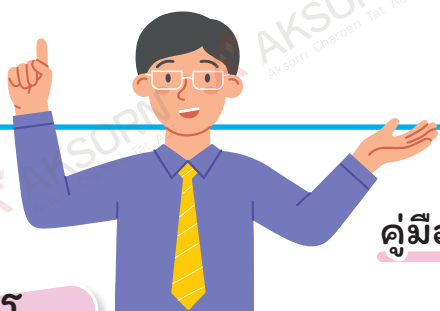
ช่วยสร้างความเข้าใจและเห็นภาพรวมในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละหน่วยการเรียนรู้

สาระสำคัญสำหรับครู

ช่วยให้เห็นภาพรวมคอนเซปต์ และเนื้อหาสำคัญของหน่วยการเรียนรู้

คลังข้อสอบ

ช่วยอำนวยความสะดวกในการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยข้อสอบกลางภาคและข้อสอบปลายภาคที่ตรงตามตัวชี้วัด

คู่มือครูมีองค์ประกอบที่ง่ายต่อการใช้งาน

โซน

1

สำหรับครูผู้สอน

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยแนะนำขั้นตอนการสอน และการจัดกิจกรรมอย่างละเอียดเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามตัวชี้วัด

นำ

สอน

สรุป

ประเมิน

ตัวชี้วัดระหว่างทาง

ตัวชี้วัดปลายทาง

ระบุกิจกรรมสะท้อนตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง

Active Learning เพื่อนำไปสู่สมรรถนะ

แนวทางการจัดการเรียนรู้ Active Learning ที่เน้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ผ่านการคิด การสำรวจค้นหา การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และการลงมือทำ เพื่อนำผู้เรียนไปสู่สมรรถนะ

เกร็ดแนะครู

ความรู้เสริมสำหรับครู ข้อเสนอแนะ ข้อสังเกต แนวทางการจัดกิจกรรม และอื่นๆ เพื่อประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน

ใบกิจกรรมและใบงาน

ช่วยอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน ด้วยการจัดทำใบกิจกรรมและใบงานให้เข้าถึงง่ายผ่านการสแกน QR Code

โซน 1

หน้าสอนสรุปประเมิน

Historical Method

ขั้นนำ

1. ครูกระตุ้นความสนใจของนักเรียน โดยเปิดสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง นิทานแผ่นดิน ให้นักเรียนรับชม

2. ตั้งประเด็นคำถามให้นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม เช่น

- ในช่วงเวลาของวีดิทัศน์กล่าวถึงเรื่องใด
- นักเรียนคิดว่า การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์เป็นอย่างไร
- นักเรียนคิดว่า มนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์มีพัฒนาการอย่างไรบ้างเมื่อเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์

เกร็ดแนะครู

ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อฝึกทักษะทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน เช่น

- การแบ่งกลุ่มเพื่อตั้งคำถามและอภิปรายร่วมกัน
- ร่วมกันค้นคว้าข้อมูลและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทย
- สรุปข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทยร่วมกัน

เป้าหมายการเรียนรู้

เมื่อเรียนจบแล้ว ผู้เรียนควรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย การก่อตั้งอาณาจักรโบราณในดินแดนไทย โดยใช้ทักษะและกระบวนการทางประวัติศาสตร์เพื่อให้เกิดพัฒนาการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน

สื่อ Digital

PowerPoint

คู่มือครูมีใบกิจกรรมของมนุษย์ในดินแดนไทยสื่อ PowerPoint เรื่อง การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทย <https://www.aksorn.com/qrcode/TMPHP40>

2

แผนที่แสดงการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในดินแดนไทย

QR Code

ใบงาน

โดยใช้หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ป.4 และแบบฝึกหัดพัฒนาสมรรถนะรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ป.4 ของบริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจท. จำกัด เป็นสื่อหลัก (Core Materials) ประกอบการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้สอดคล้องตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

โซน

2

สำหรับผู้เรียน

ประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์สำหรับครู เพื่อนำไปประยุกต์ใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน

เป้าหมาย การเรียนรู้

ชี้แจงเป้าหมายให้ทราบว่า หน่วยการเรียนรู้ต้องการเน้นให้ผู้เรียนบรรลุอะไร ทำอะไรได้ หรือผลลัพธ์ที่คาดหวังว่าจะเกิดขึ้นกับผู้เรียน

นักเรียนควรรู้

ความรู้เพิ่มเติมจากเนื้อหา สำหรับอธิบายเสริมให้กับผู้เรียน

ข้อสอบเน้น

การคิด

ตัวอย่างข้อสอบที่มุ่งเน้นการคิด มีทั้งปรนัย-อัตนัย พร้อมเฉลยอย่างละเอียด

กิจกรรม

21st Century Skills

กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ใช้ความรู้ สร้างผลงาน หรือทำกิจกรรมรวบยอด เพื่อให้เกิดทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21

กิจกรรม

ทำทนาย

เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรม เพื่อต่อยอดสำหรับผู้เรียนที่เรียนรู้อย่างรวดเร็ว และต้องการท้าทายความสามารถในระดับที่สูงขึ้น

กิจกรรม

สร้างเสริม

เสนอแนะแนวทางการจัดกิจกรรมซ่อมเสริมสำหรับผู้เรียนที่ควรได้รับการพัฒนาการเรียนรู้

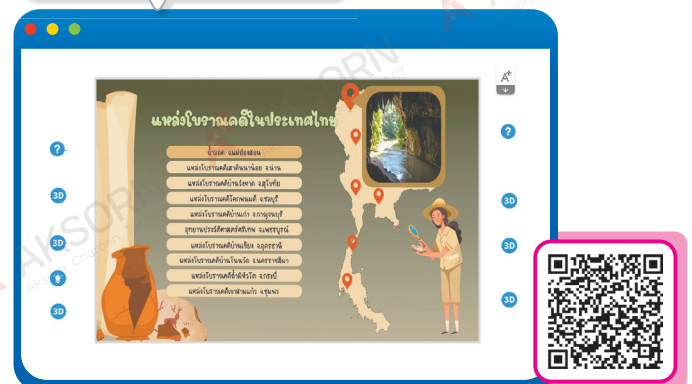

สื่อ Digital

เสริมพลังการจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อดิจิทัลที่หลากหลาย เข้าถึงง่าย ด้วยการสแกน QR Code

- PowerPoint
- Smart Infographic

ตัวอย่าง : Smart Infographic

โซน 1
นำ
สอน
สรุป
ประเมิน

ความเป็นมาของชาติไทย

เป้าหมายการเรียนรู้

เมื่อเรียนจบแล้ว ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ

๑. ลักษณะทางกายภาพของประเทศไทย (อง. ๑.๑.๑-๑.๑.๒)

๒. ความเป็นมาของชาติไทยสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ (อง. ๑.๑.๓-๑.๑.๔)

๓. ความเป็นมาของประเทศไทยสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ (อง. ๑.๑.๕-๑.๑.๖)

Historical Method

ขั้นนำ

ครูหยิบยกตำนานพระร่วงเจ้าสุโขทัยหรือขอมคำติมาเล่าให้นักเรียนฟัง แล้วตั้งคำถามเพื่อให้เด็กช่วยกันแสดงความคิดเห็น เช่น

- เรื่องเล่าเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอะไร
- นักเรียนคิดว่า พระร่วงเจ้าสุโขทัยเป็นใคร มีความสำคัญอย่างไร
- นักเรียนคิดว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์ใดในจังหวัดของכםเองที่ประทับใจมากที่สุด เพราะเหตุใด

ครูอธิบายเชื่อมโยงถึงงานกิจกรรมสุโขทัยว่า กว่าความเป็นอาณาจักรของไทยได้ต้องผ่านอะไรมาบ้าง เพื่อให้เด็กเห็นความสำคัญร่วมกันว่าความเป็นมาของชาติไทยนั้นสำคัญอย่างไร และสร้างความเป็นมาของชาติไทยสืบต่อไป

ขั้นสอน

นำแหล่งเรียนรู้เพื่อศึกษาค้นคว้า

ครูเปิดสื่อการเรียนรู้ PowerPoint เรื่องความเป็นมาของชาติไทย ให้เด็กเรียนดู แล้วซักถามนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องราวการตั้งอาณาจักรสุโขทัยว่า นักเรียนรู้ไหมว่าสุโขทัยตามาตั้งอาณาจักรขึ้นมาได้อย่างไร ปัจจุบันอะไรที่ช่วยทำให้ตั้งอาณาจักรได้เป็นผลสำเร็จแล้วให้นักเรียนช่วยกันตอบตามพื้นฐานความรู้ของตนเอง

นักเรียนสนใจอยากเรียนรู้เกี่ยวกับที่ตั้งอาณาจักรสุโขทัยเพิ่มเติมจากประเด็นที่ครูถาม

เป้าหมาย การเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้มุ่งเน้นให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ในการสืบค้นความรู้ เพื่อเข้าใจความเป็นมาของชาติไทยสมัยสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์ ร่วมทั้งวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และบุคคลสำคัญ จนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ตระหนักถึงความพยายามของบรรพบุรุษในการปกป้อง สร้างสรรค์ความเจริญให้บ้านเมือง ตักตวงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

สื่อ Digital

PowerPoint

ครูให้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยผ่านสื่อ PowerPoint เรื่อง ความเป็นมาของชาติไทย <https://www.aksorn.com/qrcode/IMPPT40>

โซน 2

Top

ข้อสอบ **กลางภาค**

ข้อสอบ **ปลายภาค**

<https://www.aksorn.com/qrcode/TMEXHTP40>

การจัดการเรียนรู้ Active Learning เพื่อพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้ **Active Learning** เป็นการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้นำความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณค่า มาลงมือปฏิบัติผ่านกิจกรรมหลากหลายรูปแบบ เพื่อสร้างความรู้ของตนเองและสื่อสารได้ด้วยความเข้าใจ จนบรรลุเป้าหมายการเรียนรู้และเกิดสมรรถนะ (Competency) ซึ่งการจัดการเรียนรู้ **Active Learning** มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ การเรียนรู้ผ่านการคิด การเรียนรู้จากการสำรวจและค้นหา การเรียนรู้จากการมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน และการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ โดยการจัดการเรียนรู้ **Active Learning** ต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับตัวชี้วัด จุดเน้นของสาระ และธรรมชาติของวิชา เพื่อให้การจัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งวิธีการจัดการเรียนรู้ **Active Learning** ที่มีประสิทธิภาพและนำผู้เรียนไปสู่สมรรถนะมีหลากหลายวิธี

องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้ Active Learning

การเรียนรู้ผ่านการ**คิด**

เน้นวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้เรียนจะมีส่วนสำคัญในกระบวนการคิด เพื่อต่อยอดการเรียนรู้ของตนเอง

การเรียนรู้จากการ**สำรวจและค้นหา**

เน้นกระตุ้นให้ผู้เรียนได้สำรวจค้นหา โดยเชื่อมโยงความสนใจและประสบการณ์โดยตรงระหว่างเรื่องที่สอนกับความสนใจของตนเอง

การเรียนรู้จากการมี**ปฏิสัมพันธ์**ร่วมกัน

เน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และผู้เรียนกับผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถเข้าถึงความรู้ได้ภายใต้การแนะนำของผู้สอน หรือการทำงานร่วมกับเพื่อน รวมถึงมีการสื่อสารและนำเสนอผลงานให้ผู้อื่นได้รับรู้

การเรียนรู้ผ่านการ**ลงมือทำ**

เน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสดลงมือปฏิบัติผ่านการร่วมมือกันวางแผน วิเคราะห์ สังเคราะห์ สร้างชิ้นงานหรือนวัตกรรม

ตัวอย่าง วิธีการจัดการเรียนรู้ Active Learning

- กระบวนการปฏิบัติ (Practice Teaching)
- วิธีสอนแบบใช้กรณีตัวอย่าง (Case)
- กระบวนการทางภูมิศาสตร์ (Geo Literacy)
- วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง (Simulation)
- วิธีสอนแบบแก้ปัญหา (Problem Solving Method)
- วิธีสอนโดยการอภิปรายกลุ่มย่อย (Small Group Discussion)
- การจัดการเรียนรู้โดยใช้สมองเป็นฐาน (Brain-Based Learning)
- การเรียนรู้ด้วยกระบวนการสืบสอบ (Inquiry-Based Learning)
- การเรียนรู้โดยใช้โครงงานเป็นฐาน (Project-Based Learning)
- รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบสืบสอบความรู้ (5Es Instructional Model)
- การเรียนการสอนเน้นมโนทัศน์ (Concept Based Teaching and Learning)
- รูปแบบการสอน PPP Model
- วิธีสอน Task-Based Language Teaching

คู่มือครูรายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ป.4 รวมถึงสื่อการเรียนรู้รายวิชาพื้นฐาน ประวัติศาสตร์ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้จัดทำได้ออกแบบการสอน (Instruction Design) ให้เป็นการจัดการเรียนรู้ **Active Learning** โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method) เป็นรูปแบบหลักเนื่องจากเป็นรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับจุดเน้นของสาระและธรรมชาติวิชา อีกทั้งยังใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนอื่นๆ และเทคนิคต่างๆ มาใช้ร่วมในการออกแบบจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ครูสามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด อีกทั้งยังบรรลุสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรได้กำหนดไว้

คำอธิบายรายวิชา

ประวัติศาสตร์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

เวลาเรียน 40 ชั่วโมง/ปี

ศึกษา วิเคราะห์ การนับช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ ยุคสมัยในการศึกษาประวัติของมนุษยชาติ โดยสังเขป ประเภทหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น การตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์โดยสังเขป ยกตัวอย่างหลักฐานที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติ ในดินแดนไทย พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัย ด้านการเมืองการปกครอง และเศรษฐกิจโดยสังเขป ประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย ภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยสุโขทัยที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์

โดยใช้กระบวนการคิด กระบวนการสืบค้นข้อมูล กระบวนการปฏิบัติ กระบวนการทางสังคม กระบวนการกลุ่ม กระบวนการเผชิญสถานการณ์และแก้ปัญหา

เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ สามารถนำไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ รักความเป็นไทย มีจิตสาธารณะ

ตัวชี้วัด

มาตรฐาน	ตัวชี้วัดระหว่างทาง	ตัวชี้วัดปลายทาง
มฐ. ส 4.1	ป.4/1, ป.4/2, ป.4/3	-
มฐ. ส 4.2	ป.4/2	ป.4/1
มฐ. ส 4.3	ป.4/2, ป.4/3	ป.4/1
	6 ตัวชี้วัด	2 ตัวชี้วัด

รวม 8 ตัวชี้วัด

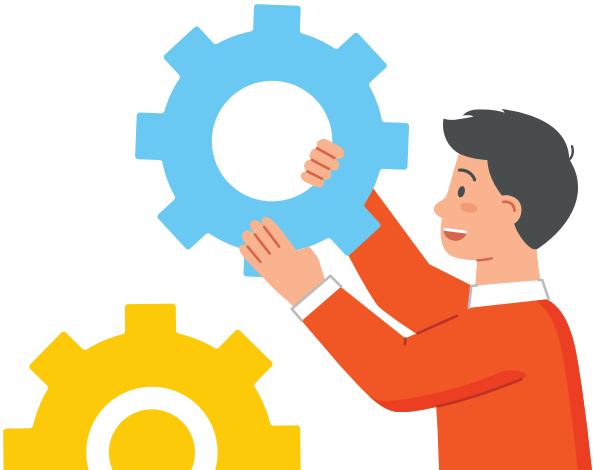

โครงสร้างการจัดการเรียนรู้รายวิชา

ประวัติศาสตร์ ป.4

หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	การประเมิน	สื่อที่ใช้
1 เวลาและเหตุการณ์ 10 ชั่วโมง	ตัวชี้วัดระหว่างทาง 1. นับช่วงเวลาเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษ (มฐ ส 4.1 ป.4/1) 2. อธิบายยุคสมัยในการศึกษาประวัติของมนุษยชาติโดยสังเขป (มฐ ส 4.1 ป.4/2) 3. แยกแยะประเภทหลักฐานที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่น (มฐ ส 4.1 ป.4/3)	1) สมรรถนะที่ 1 ความสามารถในการสื่อสาร ตัวชี้วัดที่ 1 ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน พฤติกรรมบ่งชี้ 1. พุดถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้ 2. พุดถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองจากสารที่อ่าน ฟัง หรือ ดูตามที่กำหนดได้ 3. เขียนถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้ 4. เขียนถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูจากที่กำหนดได้ 2) สมรรถนะที่ 2 ความสามารถในการคิด ตัวชี้วัดที่ 1 คิดพื้นฐาน (การคิดวิเคราะห์) พฤติกรรมบ่งชี้ 1. จำแนกข้อมูล จัดหมวดหมู่ จัดลำดับความสำคัญของข้อมูล และเปรียบเทียบข้อมูลในบริบทที่เป็นสิ่งใกล้ตัว 3) สมรรถนะที่ 4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ตัวชี้วัดที่ 2 เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง พฤติกรรมบ่งชี้ 1. มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร	- ตรวจใบงาน เรื่อง การนับช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ - ตรวจใบงาน เรื่อง ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ - ตรวจใบกิจกรรม เรื่อง เรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น - ประเมินการนำเสนอผลงาน - ประเมินทักษะกระบวนการทางประวัติศาสตร์ - ประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน - สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล - สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	- หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ป.4 - บัตรคำเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ - ภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์ - PowerPoint เรื่อง เวลาและเหตุการณ์ - ใบงาน เรื่อง การนับช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ - ใบงาน เรื่อง ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ - ใบกิจกรรม เรื่อง เรียนรู้ ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น
2 การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ 10 ชั่วโมง	ตัวชี้วัดระหว่างทาง ยกตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษยชาติ (มฐ ส 4.2 ป.4/2) ตัวชี้วัดปลายทาง อธิบายการตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์โดยสังเขป (มฐ ส 4.2 ป.4/2)	1) สมรรถนะที่ 1 ความสามารถในการสื่อสาร ตัวชี้วัดที่ 1 ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน พฤติกรรมบ่งชี้ 1. พุดถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้ 3. เขียนถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้ 2) สมรรถนะที่ 2 ความสามารถในการคิด ตัวชี้วัดที่ 2 คิดขั้นสูง (การคิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ)	- ตรวจใบงาน เรื่อง ถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทย - ตรวจใบงาน เรื่อง ถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในท้องถิ่น - ประเมินการนำเสนอผลงาน - ประเมินทักษะกระบวนการทางประวัติศาสตร์ - ประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน - สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล - สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	- หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ป.4 - PowerPoint เรื่อง การตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิตของมนุษย์ - Smart Infographic เรื่อง บ้านเชียงมรดกโลกทางวัฒนธรรม - Smart Infographic เรื่อง แหล่งโบราณคดีในประเทศไทย - ใบงาน เรื่อง ถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทย - ใบงาน เรื่อง ถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในท้องถิ่น

หน่วยการเรียนรู้	ตัวชี้วัด	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	การประเมิน	สื่อที่ใช้
		<p>พฤติกรรมบ่งชี้</p> <p>1. คิดสังเคราะห์เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ หรือสารสนเทศประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม</p> <p>3) สมรรถนะที่ 4</p> <p>ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต</p> <p>ตัวชี้วัดที่ 2</p> <p>เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้</p> <p>1. มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร</p>		
<p>3</p> <p>ความเป็นมาของชาติไทย</p> <p>20</p> <p>ชั่วโมง</p>	<p>ตัวชี้วัดระหว่างทาง</p> <p>1. บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย (มฐ ส 4.3 ป.4/2)</p> <p>2. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยสุโขทัยที่น่าภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ (มฐ ส 4.3 ป.4/3)</p> <p>ตัวชี้วัดปลายทาง</p> <p>อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยโดยสังเขป (มฐ ส 4.3 ป.4/1)</p>	<p>1) สมรรถนะที่ 1</p> <p>ความสามารถในการสื่อสาร</p> <p>ตัวชี้วัดที่ 1</p> <p>ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้</p> <p>1. พูดถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้</p> <p>3. เขียนถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้</p> <p>2) สมรรถนะที่ 2</p> <p>ความสามารถในการคิด</p> <p>ตัวชี้วัดที่ 2</p> <p>คิดขั้นสูง (การคิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ)</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้</p> <p>3. คิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ หรือสารสนเทศประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม</p> <p>3) สมรรถนะที่ 4</p> <p>ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต</p> <p>ตัวชี้วัดที่ 2</p> <p>เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้</p> <p>1. มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร</p>	<p>- ตรวจใบงาน เรื่อง สถาปนาอาณาจักรสุโขทัย</p> <p>- ตรวจใบงาน เรื่อง การเมืองและเศรษฐกิจสุโขทัย</p> <p>- ตรวจใบงาน เรื่อง พระมหากษัตริย์สุโขทัย</p> <p>- ตรวจใบกิจกรรม เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัย</p> <p>- ประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน</p> <p>- ประเมินทักษะกระบวนการทางประวัติศาสตร์</p> <p>- ประเมินการนำเสนอผลงาน</p> <p>- สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล</p> <p>- สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม</p>	<p>- หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ป.4</p> <p>- การ์ดเหตุการณ์และลูกเต๋า</p> <p>- บัตรคำ</p> <p>- บัตรภาพ</p> <p>- PowerPoint เรื่อง ความเป็นมาของชาติไทย</p> <p>- ใบงาน เรื่อง สถาปนาอาณาจักรสุโขทัย</p> <p>- ใบงาน เรื่อง การเมืองและเศรษฐกิจสุโขทัย</p> <p>- ใบงาน เรื่อง พระมหากษัตริย์สุโขทัย</p> <p>- ใบกิจกรรม เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัย</p>

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้	โครงสร้าง การจัดการเรียนรู้ รายหน่วยการเรียนรู้	สาระสำคัญ สำหรับครู	แนวทาง การจัด การเรียนรู้
หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 เวลาและเหตุการณ์	T2-T3	T4	T5-T31
บทที่ 1 เวลาและการนับช่วงเวลา			T6-T13
บทที่ 2 ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์			T14-T22
บทที่ 3 การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น			T23-T31
หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการ ของมนุษย์ในดินแดนไทย	T32-T33	T34-T35	T36-T58
บทที่ 1 การตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิตของมนุษย์ในดินแดนไทย			T37-T48
บทที่ 2 พัฒนาการของมนุษย์สมัยประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย			T49-T58
หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 ความเป็นมาของชาติไทย	T59-T61	T62	T63-T94
บทที่ 1 พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัย			T64-T76
บทที่ 2 บุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย			T77-T84
บทที่ 3 ภูมิปัญญาสมัยสุโขทัย			T85-T94

โครงสร้างการจัดการเรียนรู้หน่วยที่ 1

แผนการจัดการเรียนรู้	จุดประสงค์	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	กระบวนการการเรียนรู้	ประเมิน	สื่อที่ใช้
แผนฯ ที่ 1 เวลาและการนับช่วงเวลา 3 ชั่วโมง	<ol style="list-style-type: none">สืบค้นตัวอย่างเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่สนใจซึ่งระบุช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือได้ (S, A)นับช่วงเวลาตัวอย่างเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่สนใจเป็นทศวรรษ ศตวรรษ และสหัสวรรษได้อย่างถูกต้อง (K)เรียงลำดับตัวอย่างเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์ได้อย่างถูกต้องและสัมพันธ์กัน (K)เห็นความสำคัญของเวลาและช่วงเวลาที่มีต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ (A)	<ol style="list-style-type: none">สมรรถนะที่ 1 ความสามารถในการสื่อสาร ตัวชี้วัดที่ 1 ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน พฤติกรรมบ่งชี้<ol style="list-style-type: none">พูดถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้เขียนถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้เขียนถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้สมรรถนะที่ 4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ตัวชี้วัดที่ 2 เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง พฤติกรรมบ่งชี้<ol style="list-style-type: none">มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร	วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method)	<ul style="list-style-type: none">- ตรวจใบงาน เรื่อง การนับช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์- ประเมินทักษะกระบวนการวิธีการทางประวัติศาสตร์- สังเกตสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน- สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล/กลุ่ม	<ul style="list-style-type: none">- หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ป.4- บัตรคำเหตุการณ์สำคัญทางประวัติศาสตร์- PowerPoint เรื่อง เวลาและเหตุการณ์- ใบงาน เรื่อง การนับช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์- แบบประเมินทักษะกระบวนการวิธีการทางประวัติศาสตร์- แบบสังเกตสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน- แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล/กลุ่ม
แผนฯ ที่ 2 ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ 3 ชั่วโมง	<ol style="list-style-type: none">สืบค้นภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือได้ (S, A)เขียนเส้นเวลายุคสมัยทางประวัติศาสตร์โดยนำภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์มาประกอบเส้นเวลาได้ถูกต้องและสัมพันธ์กัน (K)พูดถ่ายทอดเรื่องราวยุคสมัยทางประวัติศาสตร์โดยใช้ภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประกอบการเล่าเรื่องได้ถูกต้องและสัมพันธ์กัน (S, K)	<ol style="list-style-type: none">สมรรถนะที่ 1 ความสามารถในการสื่อสาร ตัวชี้วัดที่ 1 ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน พฤติกรรมบ่งชี้<ol style="list-style-type: none">พูดถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้เขียนถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้เขียนถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้สมรรถนะที่ 4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต	วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method)	<ul style="list-style-type: none">- ตรวจใบงาน เรื่อง ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์- ประเมินทักษะกระบวนการวิธีการทางประวัติศาสตร์- สังเกตสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน- สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล/กลุ่ม- ประเมินการนำเสนอผลงาน	<ul style="list-style-type: none">- หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ป.4- ภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์- PowerPoint เรื่อง เวลาและเหตุการณ์- ใบงาน เรื่อง ยุคสมัยทางประวัติศาสตร์- แบบประเมินทักษะกระบวนการวิธีการทางประวัติศาสตร์- แบบสังเกตสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน

แผนการจัด การเรียนรู้	จุดประสงค์	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	กระบวนการ การเรียนรู้	ประเมิน	สื่อที่ใช้
	4. เห็นความสำคัญของการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ (A)	<p>ตัวชี้วัดที่ 2 เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้ 1. มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร</p>			<ul style="list-style-type: none"> - แบบสังเกตพฤติกรรม - การทำงานรายบุคคล/กลุ่ม - แบบประเมินการนำเสนอผลงาน
<p>แผนฯ ที่ 3 การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น</p> <p>4 ชั่วโมง</p>	<p>1. สืบค้นตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่นตนเองด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์จากแหล่งข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ (S, K, A)</p> <p>2. จำแนกประเภท ระบุช่วงเวลา และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ของหลักฐานที่สืบค้นได้ถูกต้อง (K)</p> <p>3. นำเสนอตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาความเป็นมาของท้องถิ่นตนเองด้วยความรู้สึกรักและภาคภูมิใจ (S, K, A)</p>	<p>1) สมรรถนะที่ 1 ความสามารถในการสื่อสาร</p> <p>ตัวชี้วัดที่ 1 ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้ 1. พูดถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้ 2. พูดถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้ 3. เขียนถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้ 4. เขียนถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้</p> <p>2) สมรรถนะที่ 2 ความสามารถในการคิด</p> <p>ตัวชี้วัดที่ 1 คิดพื้นฐาน (การคิดวิเคราะห์)</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้ 1. จำแนกข้อมูล จัดหมวดหมู่ จัดลำดับความสำคัญของข้อมูล และเปรียบเทียบข้อมูลในบริบทที่เป็นสิ่งใกล้ตัว</p> <p>3) สมรรถนะที่ 4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต</p> <p>ตัวชี้วัดที่ 2 เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้ 1. มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร</p>	<p>วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ตรวจใบกิจกรรม เรื่องเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น - ประเมินทักษะกระบวนการวิธีการทางประวัติศาสตร์ - ประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน - สังเกตพฤติกรรม - สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล/กลุ่ม - ประเมินการนำเสนอผลงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ป.4 - PowerPoint เรื่องเวลาและเหตุการณ์ - ใบกิจกรรม เรื่องเรียนรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น - แบบประเมินทักษะกระบวนการวิธีการทางประวัติศาสตร์ - แบบประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน - แบบสังเกตพฤติกรรม - การทำงานรายบุคคล/กลุ่ม - แบบประเมินการนำเสนอผลงาน

สาระสำคัญสำหรับครู

หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทย

การแบ่งย่อยของเวลาสมัยก่อนประวัติศาสตร์มีอยู่หลายเงื่อนไข เนื่องจากครอบคลุมระยะเวลาที่ยาวนาน สรุปได้ ดังนี้

การแบ่งตามยุคสมัยทางธรณีวิทยา

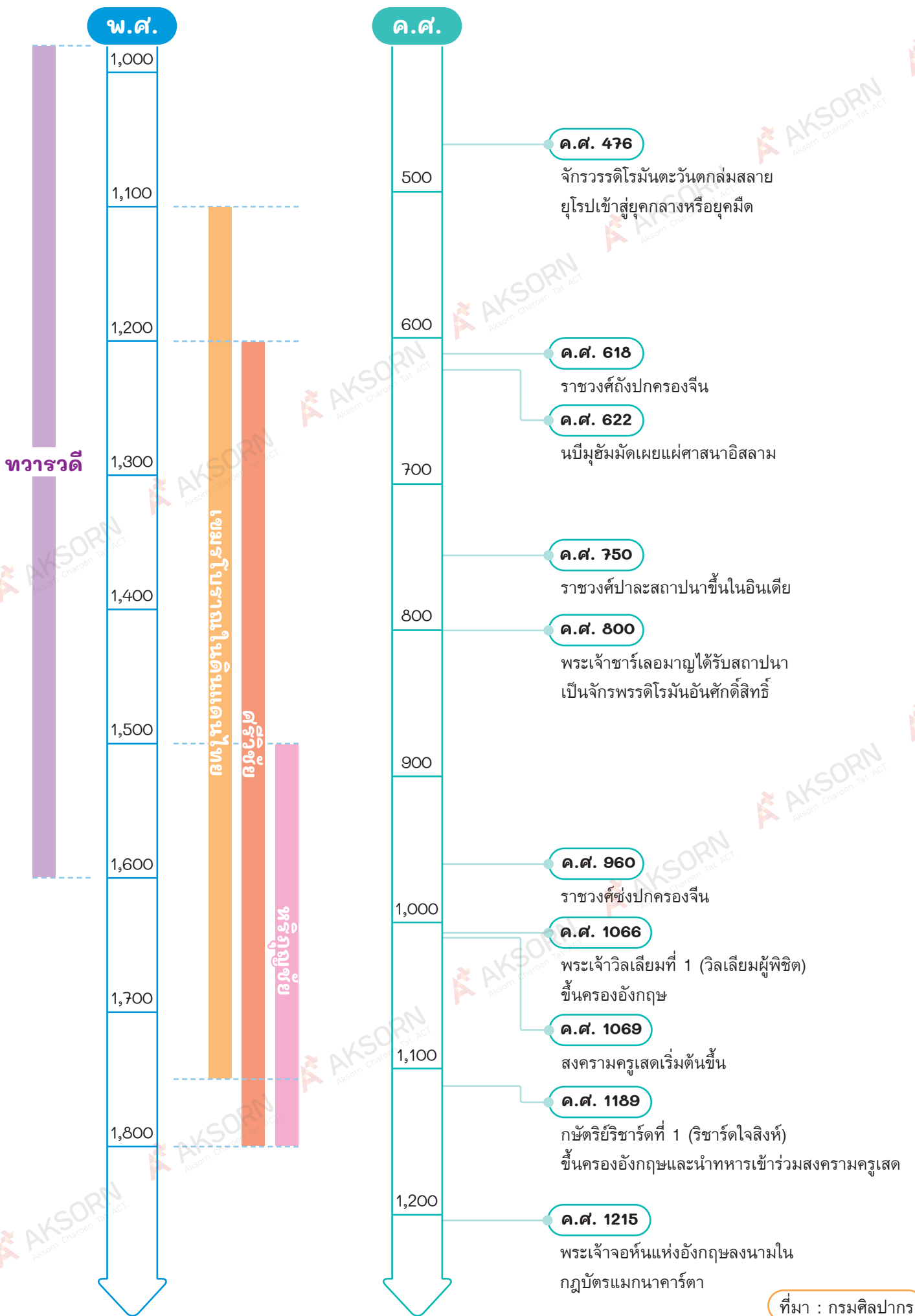
การแบ่งตามพัฒนาการเทคโนโลยีการทำเครื่องมือ

การแบ่งตามพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรม

ตาราง แสดงหลักเกณฑ์การแบ่งเวลาสมัยก่อนประวัติศาสตร์

ยุคสมัยทางธรณีวิทยา	พัฒนาการทางเทคโนโลยี	พัฒนาการทางสังคม	ตัวอย่างแหล่งที่พบ
	ยุคเหล็ก 2,500-1,500 ปีมาแล้ว	สมัยสังคมเมือง 2,500	<ul style="list-style-type: none">แหล่งโบราณคดีบ้านเชียง จ.อุดรธานีแหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท จ.นครราชสีมา
สมัยโฮโลซีน 10,000-ปัจจุบัน	ยุคสำริด 4,000-2,500 ปีมาแล้ว	สมัยชุมชนเกษตรกรรม 4,500-2,500	
	ยุคหินใหม่ 6,000-4,000 ปีมาแล้ว		<ul style="list-style-type: none">แหล่งโบราณคดีบ้านโนนนกทา จ.ขอนแก่น
สมัยไพลสโตซีนตอนปลาย 125,000-10,000	ยุคหินกลาง 10,000-6,000 ปีมาแล้ว		<ul style="list-style-type: none">แหล่งโบราณคดีบ้านนาดี จ.อุดรธานีแหล่งโบราณคดีบ้านดอนตาเพชร จ.กาญจนบุรี
สมัยไพลสโตซีนตอนกลาง 600,000-125,000	ยุคหินเก่า 500,000-10,000 ปีมาแล้ว	สมัยชุมชนหาของป่า-ล่าสัตว์ 500,000-4,500	<ul style="list-style-type: none">แหล่งโบราณคดีแม่ทะ จ.ลำปางแหล่งโบราณคดีถ้ำผีแมน จ.แม่ฮ่องสอนแหล่งโบราณคดีถ้ำหลังโรงเรียนบ้านทับปrik จ.กระบี่
สมัยไพลสโตซีนตอนต้น 2,000,000-700,000			

ในขณะที่ชุมชนในดินแดนไทยกำลังพัฒนาจากบ้านเมืองไปสู่แคว้น พัฒนาจากแคว้นเป็นอาณาจักรอยู่นั้น ทวีโลกได้เกิดเหตุการณ์สำคัญขึ้นมากมาย ดังเส้นเวลา (Timeline) ด้านล่าง

Historical Method

ขั้นนำ

- ครูกระตุ้นความสนใจของนักเรียน โดยเปิดสื่อวีดิทัศน์ เรื่อง นิทานแผ่นดิน ให้นักเรียนรับชม
- ตั้งประเด็นคำถามให้นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม เช่น
 - ในช่วงแรกของวีดิทัศน์กล่าวถึงเรื่องใด
 - นักเรียนคิดว่า การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์เป็นอย่างไร
 - นักเรียนคิดว่า มนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์มีพัฒนาการอย่างไรบ้างเมื่อเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์

เกร็ดแฉะครู

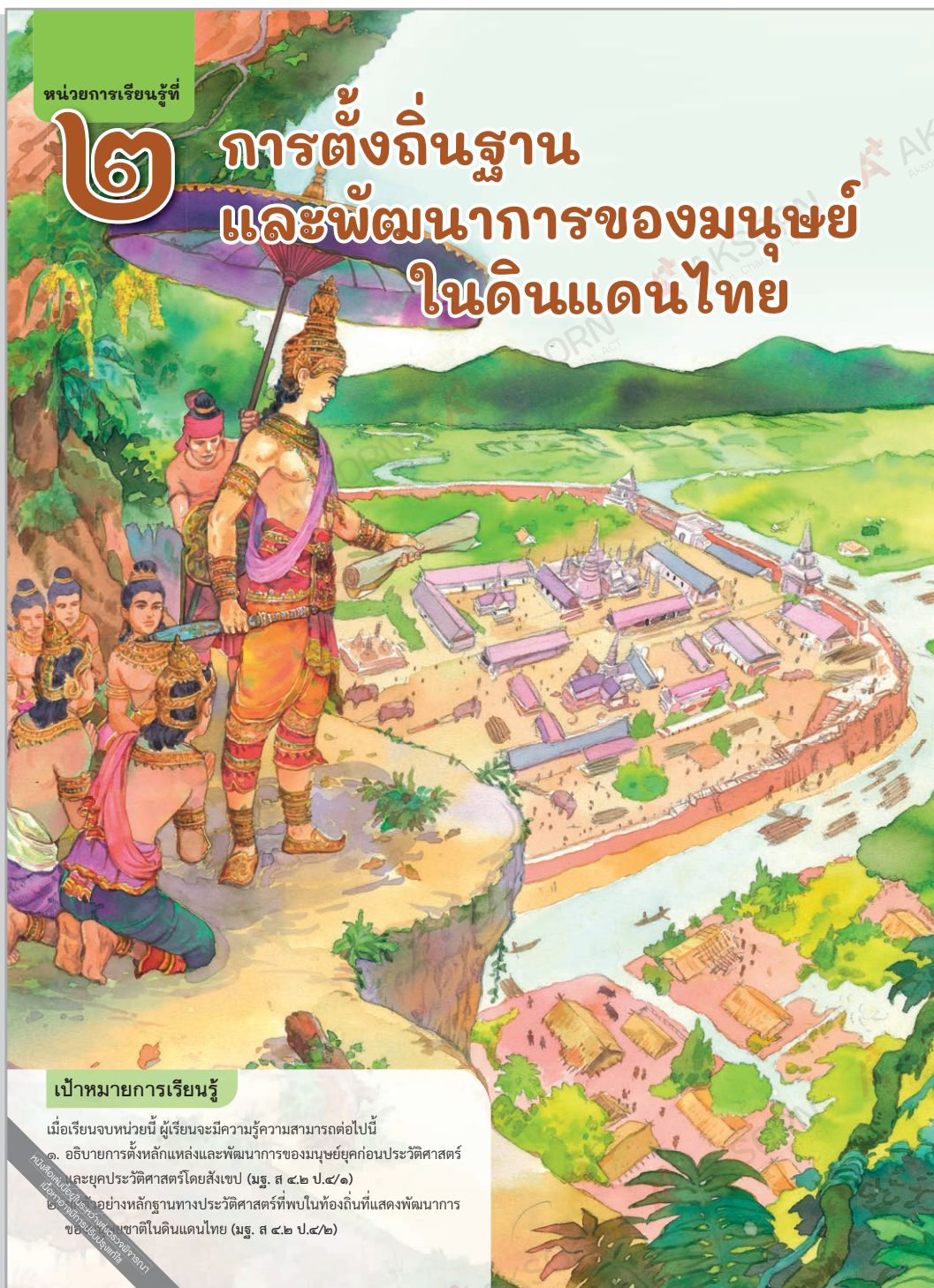
ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อฝึกทักษะทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน เช่น

- การแบ่งกลุ่มเพื่อตั้งคำถามและอภิปรายร่วมกัน
- ร่วมกันค้นคว้าข้อมูลและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทย
- สรุปข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทยร่วมกัน

หน่วยการเรียนรู้ที่

๒

การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทย

เป้าหมายการเรียนรู้

เมื่อเรียนจบหน่วยนี้ ผู้เรียนจะมีความรู้ความสามารถต่อไปนี้
 ๑. อธิบายการตั้งหลักแหล่งและพัฒนาการของมนุษย์ยุคก่อนประวัติศาสตร์และยุคประวัติศาสตร์โดยสังเขป (มฐ. ส ๔.๒ ป.๔/๑)
 ๒. อธิบายหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นที่แสดงพัฒนาการของมนุษย์ชาติในดินแดนไทย (มฐ. ส ๔.๒ ป.๔/๒)

สื่อ Digital

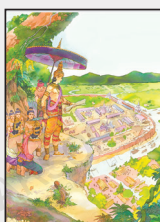
ครูให้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทยผ่านสื่อ PowerPoint เรื่อง การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทย
<https://www.aksorn.com/qrcode/TMPPHTP40>

PowerPoint

เป้าหมาย การเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้นี้มุ่งเน้นให้นักเรียนใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการศึกษาปัจจัยการตั้งถิ่นฐาน และพัฒนาการของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย การก่อตั้งอาณาจักรโบราณในดินแดนไทย โดยใช้ทักษะและกระบวนการทางประวัติศาสตร์เพื่อให้เข้าใจพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน

2
การตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการ
ของมนุษย์ในดินแดนไทย

สัปดาห์ที่ ๒

บทที่ ๑

การตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิต ของมนุษย์ในดินแดนไทย

นักเรียนคิดว่า
เพราะเหตุใด
จึงมีการตั้งถิ่นฐาน
ในดินแดนไทย

แนวคิดสำคัญ

การตั้งถิ่นฐานเกี่ยวกับพัฒนาการของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ ทำให้ทราบว่าทุกภูมิภาคในดินแดนไทยมีมนุษย์ตั้งหลักแหล่งมานานแล้ว ซึ่งแต่ละแห่งมีความเจริญไม่เหมือนกัน พัฒนาการของชุมชนขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ทางด้านที่ตั้ง ความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ การติดต่อกับชุมชนภายนอก การติดต่อกับชุมชนที่เจริญกว่าย่อมทำให้มีความเจริญต่างๆ เข้ามาด้วย ชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์หลายแห่งได้พัฒนาต่อเนื่องมาจนตั้งเป็นบ้านเมือง มีผู้ปกครอง มีศาสนา มีภาษา และมีวัฒนธรรม ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการของไทยในสมัยต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ขั้นนำ

- ครูอธิบายเชื่อมโยงให้เห็นพัฒนาการของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่มีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่อง จนก่อเกิดเป็นบ้านเมือง และสามารถพัฒนามาเป็นแคว้นโบราณได้ในที่สุด จากนั้นครูแจ้งให้ทราบว่า ชั่วโมงนี้จะเรียนรู้เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทย จากการสืบค้นข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์

เกร็ดแะครู

ครูอาจนำภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เช่น กำไลโลหะ หินขัด ภาพเขียนสีตามผนังถ้ำ มาให้นักเรียนดู แล้วให้นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นว่าสิ่งที่อยู่ในภาพเกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์อย่างไร

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดกล่าวถูกต้องเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย

- ดินแดนไทยในอดีตไม่มีความอุดมสมบูรณ์
- ดินแดนไทยในอดีตเคยมีผู้คนตั้งถิ่นฐานมาก่อน
- การตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีเฉพาะภาคอีสานเท่านั้น
- ภาคเหนือมีร่องรอยการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์มากที่สุด

(วิเคราะห์คำตอบ ดินแดนไทยในอดีตเคยมีผู้คนอาศัยอยู่ในทุกภาคของไทย เนื่องจากเคยเป็นดินแดนที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงพบร่องรอยการตั้งถิ่นฐานอยู่ทั่วทุกภาค ดังนั้น ข้อ 2. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง)

นักเรียนควรรู้

- มนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ จากหลักฐานทางโบราณคดีบ่งชี้ว่ามีมนุษย์อาศัยอยู่ในดินแดนประเทศไทยอย่างต่อเนื่องนับแต่อดีตเมื่อหลายแสนปีมาแล้ว หลักฐานต่างๆ แสดงให้เห็นถึงชีวิตความเป็นอยู่และวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นได้อย่างดี

แนวตอบ Big Question

เพราะดินแดนไทยมีทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ มีแม่น้ำที่ใช้ในการดำรงชีวิต มีสภาพอากาศที่เหมาะสม จึงมีคนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนไทยมาช้านาน

ขั้นสอน

กำหนดหัวเรื่องที่่จะศึกษา

1. ให้นักเรียนร่วมกันยกตัวอย่างแหล่งชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยที่นักเรียนรู้จัก พร้อมระบุแหล่งที่ตั้งของสถานที่ดังกล่าว
2. ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม จากนั้นจัดกิจกรรม “นักโบราณคดีน้อย” โดยกำหนดภารกิจของนักเรียน ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 2 จำนวน 2 ภารกิจ ให้นักเรียนสมมติตนเองเป็นนักโบราณคดีทำหน้าที่สืบค้นเรื่องราวตามภารกิจที่กำหนด ทั้งนี้ เมื่อนักเรียนสามารถทำภารกิจสำเร็จตามขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในแต่ละขั้นได้แล้วก็จะได้รับดาว ครึ่งละ 1 ดวง และเมื่อปฏิบัติได้ถูกต้องครบทั้ง 2 ภารกิจ ก็จะสะสมดาวได้ครบทั้ง 10 ดวง เพื่อให้ นักเรียนสามารถนำวิธีการทางประวัติศาสตร์มาใช้สืบค้นข้อมูลได้อย่างถูกต้อง

ดินแดนไทยทั่วทุกภูมิภาคเคยมีผู้คนอยู่อาศัยมาตั้งแต่ยุคหินเก่า มนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ได้ร่วมกันตั้งหลักแหล่งถาวรเมื่อเข้าสู่ยุคหินใหม่ และมีพัฒนาการต่อเนื่องกันมา ชุมชนโบราณบางแห่งมีหลักฐานว่า เติบโตเป็นบ้านเมืองและเจริญเป็นแคว้นเมื่อเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ ปัจจัยที่ทำให้ชุมชนเหล่านี้มีพัฒนาการ คือ มีทำเลที่ตั้งที่ดี มีทรัพยากร และมีการติดต่อกับภายนอก ทำให้รับวัฒนธรรมที่มีความเจริญกว่าเข้ามาปรับใช้

๑ ปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์

การตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิตของผู้คนในแต่ละช่วงเวลามีความแตกต่างกัน ในอดีตการเลือกที่ตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ เพราะการดำรงชีวิตของคนในอดีตขึ้นอยู่กับธรรมชาติเป็นหลัก โดยมนุษย์ในยุคหินดำรงชีวิตด้วยการเก็บหาของป่า ล่าสัตว์มาเป็นอาหาร จึงมีชีวิตอยู่อย่างเร่ร่อนไปตามป่าเขาซึ่งเป็นแหล่งอาหาร และอาศัยอยู่ตามถ้ำ ตามเพิงผา ซึ่งอยู่ในที่สูงเพื่อป้องกันอันตรายจากสัตว์ป่า

▲ ภาพเขียนสีสมัยก่อนประวัติศาสตร์ พบที่เขาค้อ จังหวัดนครราชสีมา

นักเรียนควรรู้

- 1 **เขาค้อ จังหวัดนครราชสีมา** เป็นแหล่งศิลปะถ้ำยุคก่อนประวัติศาสตร์เพียงแห่งเดียวในจังหวัดนครราชสีมา (เท่าที่พบในปัจจุบัน) มีอายุอยู่ในสมัยก่อนประวัติศาสตร์ตอนปลาย ภาพเขียนสีเขาค้อตั้งอยู่ในพื้นที่วัดเลิศสวัสดิ์ โดยภาพเขียนสีพบอยู่ทางทิศใต้ของวัด บริเวณที่ปรากฏภาพเขียนสีมีก้อนหินทรายขนาดใหญ่หลายก้อนเรียงตัวขนานกัน ภาพเขียนสีปรากฏตามหลืบหินและเพิงหินของก้อนหินทราย ภาพทั้งหมดเขียนด้วยสีแดง รวมทั้งสิ้น 44 ภาพ เทคนิคการเขียนสีมี 2 แบบ คือ ภาพเงาที่บดและภาพลายเส้นโครงร่าง

ข้อสอบเน้น การคิด

ปัจจัยใดไม่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์

1. แหล่งอาหาร
2. การนับถือศาสนา
3. ความปลอดภัยจากสัตว์ร้าย
4. ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากร

วิเคราะห์คำตอบ ในสมัยแรกๆ มนุษย์เลือกตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้แหล่งน้ำและอาหาร โดยเลือกอาศัยที่อยู่สูงจากพื้นราบเพื่อความปลอดภัยจากสัตว์ร้าย และไม่ไกลจากแหล่งที่สามารถเก็บหาพืชผัก จับสัตว์สำหรับบริโภควันต่อวันได้ ดังนั้น ข้อ 2. จึงไม่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์และเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

ต่อมามนุษย์รู้จักการนำพันธุ์ข้าวป่ามาเพาะปลูก นำสัตว์ป่ามาเลี้ยงเพื่อใช้แรงงาน เพื่อใช้เป็นอาหารและเป็นสัตว์เลี้ยง¹ การเพาะปลูกทำให้มนุษย์ต้องสร้างที่พักอาศัยเพื่อรอคอยผลผลิต ทำให้เริ่มอยู่เป็นหลักแหล่งและอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ โดยเริ่มสร้างที่พักอยู่ตรงบริเวณที่ราบ ใกล้กับแหล่งน้ำก่อน ไม่ว่าจะเป็นริมแม่น้ำ ริมชายฝั่งทะเล

การตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งทำให้มนุษย์มีการพัฒนาในด้านชีวิตความเป็นอยู่ กล่าวคือช่วงเวลาหลายเดือนที่ต้องรอคอยผลผลิตทางการเกษตร มนุษย์ได้สร้างสรรค์ผลงานต่าง ๆ เช่น ทำเครื่องปั้นดินเผาไว้ใช้งาน ทำอาวุธไว้ล่าสัตว์และทอผ้าไว้ใช้ เมื่อได้ผลผลิตก็นำไปแลกเปลี่ยนกับชุมชนที่อยู่ใกล้เคียง ชุมชนที่อยู่ในบริเวณที่อุดมสมบูรณ์ก็มีความมั่งคั่งขึ้นและพัฒนาเป็นบ้านเมือง

การตั้งชุมชนอยู่ริมน้ำก็เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ชุมชนใกล้แหล่งน้ำมีพัฒนาการมากกว่าชุมชนที่อยู่ห่างไกล แหล่งน้ำเพราะมีความอุดมสมบูรณ์ และติดต่อกับชุมชนอื่นได้สะดวก โดยเฉพาะการติดต่อค้าขายกับชุมชนภายนอก เช่น ติดต่อกับชุมชนพื้นเมืองอื่น ๆ ติดต่อกับพ่อค้าต่างชาติ

▲ เครื่องมือเหล็ก
พบที่เนินอุโลก
อำเภอโนนสูง
จังหวัดนครราชสีมา

ถ้าเพื่อนๆ ต้องใช้ชีวิตอยู่ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ เพื่อนๆ จะประดิษฐ์เครื่องมือเครื่องใช้แบบใดในการดำรงชีวิต และเพราะอะไรจึงประดิษฐ์เครื่องมือให้มันดีขึ้นมาครับ

ชั้นสอน

กำหนดหัวเรื่องที่่จะศึกษา

3. ครูกำหนดภารกิจที่ 1 โดยให้นักเรียนส่งตัวแทนออกมาจับสลากเลือกภูมิภาคที่จะศึกษา จากนั้นครูแจกใบงาน เรื่อง ถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทย
4. นักเรียนแต่ละกลุ่มระดมความคิดเพื่อเสนอหัวข้อที่สนใจศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทยตามภูมิภาคที่ได้รับมอบหมาย แต่ละกลุ่มลงมติและสรุปหัวข้อที่ต้องการศึกษาลงในใบงาน เรื่อง ถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทย
5. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกมาเขียนชื่อแหล่งชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่สนใจตามภูมิภาคบนกระดาน จากนั้นครูตรวจสอบรายชื่อแหล่งชุมชนที่นักเรียนเขียนไว้ทั้งหมด หากชื่อซ้ำกันให้กลุ่มที่ออกมาเขียนทีหลัง กลับไปหาหรือกันในกลุ่มเพื่อเปลี่ยนชื่อแหล่งชุมชนที่ต้องการศึกษาใหม่

ข้อสอบเน้น การคิด

ปัจจัยใดทำให้ชุมชนพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว

1. การนับถือผีบรรพบุรุษ
2. การทำหัตถกรรมจักสาน
3. การเลี้ยงสัตว์ไว้เป็นอาหาร
4. การรับอารยธรรมจากภายนอก

วิเคราะห์คำตอบ ชุมชนที่มีการติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนอื่น ๆ ทำให้ได้รับวัฒนธรรม วิทยาการ เข้ามาผสมผสานกับความรู้ดั้งเดิมของชุมชน ทำให้ชุมชนมีพัฒนาการเจริญก้าวหน้าได้อย่างรวดเร็ว ข้อ 4. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

นักเรียนควรรู้

1 สัตว์เลี้ยง การเลี้ยงสัตว์ของมนุษย์มีประวัติมายาวนาน โดยเชื่อว่าปรากฏขึ้นในยุคหินกลาง เมื่อประมาณ 9,000 ปีก่อนคริสตกาล สัตว์ชนิดแรก ๆ ที่มนุษย์นำมาเลี้ยง เช่น สุนัข แกะ แพะ

2 เนินอุโลก แหล่งโบราณคดีก่อนประวัติศาสตร์ที่สำคัญแห่งหนึ่งของไทย มีอายุระหว่าง 2,400-1,500 ปีมาแล้ว จากหลักฐานพบว่าพื้นที่บริเวณนี้มีการตั้งถิ่นฐานและการใช้พื้นที่มาอย่างต่อเนื่องโดยกลุ่มชนเดียวกันตลอดระยะเวลา ยาวนานถึง 900 ปี

ชั้นสอน

รวบรวมหลักฐาน

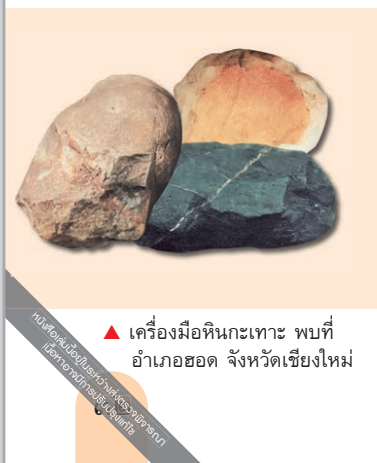
6. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มสืบค้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามหัวข้อที่ศึกษา จากนั้นบันทึกผลการสืบค้นหลักฐานลงในใบงาน และเตรียมนำภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สืบค้นมาแสดงในชั่วโมงถัดไป

ชุมชนพื้นเมืองได้มีการแลกเปลี่ยนค้าขายกับพ่อค้าต่างแดน และรับวัฒนธรรมบางอย่างมา เช่น ความเชื่อทางศาสนาพราหมณ์ พระพุทธศาสนา ภาษาเขียน รูปแบบการปกครองที่มีกษัตริย์ทรงเป็นผู้นำ ซึ่งรับมาจากอินเดีย มอญ เขมรโบราณ ทำให้หลายชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยพัฒนาเป็นบ้านเมืองที่ใหญ่ขึ้น และเป็นแคว้นที่มีกษัตริย์เป็นผู้ปกครอง

๒ การตั้งหลักแหล่งของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย

หลักฐานการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์พบกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคในดินแดนไทย แสดงให้เห็นว่าดินแดนไทยทุกภูมิภาคมีมนุษย์อาศัยอยู่มาเนิ่นนานหลายพันปี และอยู่ต่อเนื่องกันมาโดยตลอด บางชุมชนมีการพัฒนาจนเป็นบ้านเมือง มนุษย์ที่ตั้งถิ่นฐานในช่วงเวลาต่าง ๆ ได้สั่งสมความเจริญ ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการของไทยในยุคต่อมา

๒.๑ แหล่งชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย

▲ เครื่องมือหินกะเทาะ พบที่อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่

๑) ชุมชนยุคหินเก่า มนุษย์ในยุคหินเก่าอยู่รวมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ไม่มีการตั้งหลักแหล่งที่แน่นอน แต่อาศัยอยู่ตามถ้ำ เพิงผา ใช้หินเป็นเครื่องมือ หลักฐานของมนุษย์ยุคหินเก่าพบอยู่ทั่วทุกภูมิภาคในดินแดนไทย ตัวอย่างหลักฐานของมนุษย์ยุคหินเก่า เช่น

เกร็ดแะครู

ในการสืบค้นและรวบรวมข้อมูลหลักฐาน ครูให้คำชี้แนะถึงแหล่งข้อมูล แหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลาย โดยเน้นย้ำให้นักเรียนคำนึงถึงความน่าเชื่อถือของแหล่งข้อมูลที่สืบค้น

สื่อ Digital

Smart Infographic

ครูให้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทยผ่าน Smart Infographic เรื่อง แหล่งโบราณคดีในประเทศไทย <https://www.aksorn.com/qrcode/6615k702si02k0>

ข้อสอบเน้น การคิด

ชุมชนแห่งหนึ่งขุดค้นพบเครื่องมือหินกะเทาะจำนวนมาก สันนิษฐานได้ว่าบริเวณชุมชนนี้เคยมีมนุษย์ตั้งถิ่นฐานอยู่ตั้งแต่ยุคใด

1. ยุคสำริด
2. ยุคเหล็ก
3. ยุคหินเก่า
4. ยุคหินใหม่

วิเคราะห์คำตอบ เครื่องมือหินกะเทาะเป็นเครื่องมือหินที่มนุษย์ในชุมชนยุคหินเก่าใช้ในการดำรงชีวิต ดังนั้น ข้อ 3. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง)

ชั้นสอน

ประเมินคุณค่าของหลักฐาน

- นักเรียนทุกคนนำภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สืบค้นมาแสดงให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันพิจารณาความน่าเชื่อถือของหลักฐาน พร้อมแสดงเหตุผลสนับสนุน หากหลักฐานใดไม่สอดคล้องหรือไม่น่าเชื่อถือให้นำออก โดยให้มติเสียงส่วนใหญ่ของกลุ่มในการประเมินหลักฐานทุกชิ้น จากนั้นร่วมกันสรุปผลการประเมินคุณค่าของหลักฐานลงในใบงาน
- ครูสุ่มนักเรียนออกมานำเสนอผลการประเมินคุณค่าของหลักฐานหน้าชั้นเรียน จากนั้นครูและนักเรียนร่วมกันให้คำแนะนำเพิ่มเติม

ภาคเหนือ พบเครื่องมือหินที่เป็นเครื่องมือชุด สับ บริเวณริมแม่น้ำโขง เขตอำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ค้นพบกระดูกสัตว์ ซากพืชและเมล็ดพืช เช่น ข้าว หมาก ถั่วชนิดต่าง ๆ ที่ถ้ำผีแมน และถ้ำป่งสูง อำเภอปางมะผ้า จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ภาคกลาง พบเครื่องมือหินกะเทาะที่บ้านเก่า ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี พบโครงกระดูกมนุษย์สมัยหินที่ถ้ำพระ เขตอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งแสดงถึงการมีพิธีกรรมในการฝังศพ^② เพราะมีแผ่นหินวางทับลำตัว มีดินสีแดงโรยที่ศีรษะและหน้าอก

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบเครื่องมือหินในเขตอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย และที่อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร

ภาคใต้ ค้นพบเครื่องมือหินที่ถ้ำหลังโรงเรียนบ้านทับปrik จังหวัดกระบี่ และที่จังหวัดพังงา จังหวัดนครศรีธรรมราช

▲ โครงกระดูกมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ พบที่บริเวณบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

พบเครื่องมือหินกะเทาะจำนวนมาก
ฝังศพด้วยดินสีแดง

กิจกรรม สร้างเสริม

ครูให้นักเรียนวาดภาพจากจินตนาการเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ พร้อมให้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ที่ถูกต้อง

นักเรียนควรรู้

- เครื่องมือหินกะเทาะ** มนุษย์รู้จักใช้เครื่องมือขวานหินกะเทาะ โดยในระยะแรกเครื่องมือจะมีลักษณะหยาบ โดยนำหินกรวดแม่น้ำมากะเทาะเพียงด้านเดียว และไม่ได้กะเทาะหมดทั้งก้อน ใช้สำหรับขุดสับและตัดสับ
- พิธีกรรมในการฝังศพ** เป็นการฝังแบบดั้งเดิม พบได้ทั่วทุกภาคของประเทศไทย พื้นที่ฝังศพอาจอยู่ในถ้ำหรือพื้นที่ว่างกลางแจ้ง การฝังจะนำศพวางในหลุม อาจวางนอนตะแคงงอเข่าหรือนอนหงายเหยียดยาว อาจใส่หรือไม่ใส่สิ่งของอุทิศให้แก่ผู้ตาย

ชั้นสอน

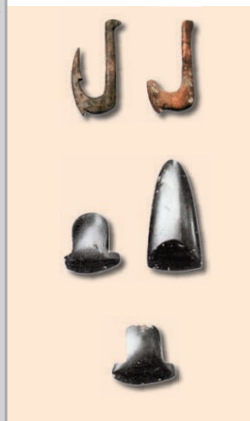
วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล

- ครูให้นักเรียนนำหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านการประเมินความน่าเชื่อถือแล้ว มาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของแหล่งชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยที่สนใจ โดยร่วมกันจำแนกข้อมูล จัดลำดับความสำคัญของข้อมูล และรวบรวมข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อที่ศึกษาให้สอดคล้องกันลงในใบงาน
- ครูให้นักเรียนวางแผนและเตรียมการเขียนเรียบเรียงเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของแหล่งชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยครูมอบหมายให้นักเรียนเตรียมภาพประกอบเกี่ยวกับแหล่งชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยที่ประทับใจ กลุ่มละ 2 ภาพ

๒) ชุมชนยุคหินใหม่ มนุษย์ในยุคหินใหม่เริ่มรู้จักตั้งบ้านเรือนอยู่ตามริมแม่น้ำที่น้ำท่วมไม่ถึงหรือใกล้เชิงเขา รู้จักการเลี้ยงสัตว์ เพาะปลูก ทอผ้า มีพิธีกรรมการฝังศพ เช่น ฝังเครื่องใช้และเครื่องประดับลงไปด้วย มีเครื่องมือหินที่ได้ขัดจนคม มีการทำเครื่องประดับต่าง ๆ เช่น กำไล ต่างหู ทำเครื่องปั้นดินเผาที่มีลายเขียนสี มีรูปร่างต่าง ๆ และวาดภาพตามผนังถ้ำ¹ ตัวอย่างหลักฐาน เช่น

ภาคเหนือ ค้นพบเครื่องมือหินที่แสดงว่า มนุษย์อยู่ต่อเนื่องกันมาตั้งแต่ยุคหินเก่าที่ลุ่มน้ำเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำปาง น่าน เป็นต้น

ภาคกลาง ได้ค้นพบเครื่องมือหิน เครื่องปั้นดินเผา เครื่องประดับ ที่บ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี ที่ถ้ำพระ ในเขตอำเภอยะโยค จังหวัดกาญจนบุรี และบริเวณริมแม่น้ำแควน้อย แม่น้ำแควใหญ่ จังหวัดกาญจนบุรี พบร่องรอยการตั้งชุมชนและขุดพบเนินหอยที่บ้านโคกพนมดี อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี แสดงว่ามนุษย์ในยุคนี้รู้จักการนำอาหารทะเลมารับประทาน

▲ เบ็ดตกปลา ทำจากกระดูกสัตว์ และขวานหิน พบที่โคกพนมดี จังหวัดชลบุรี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ค้นพบหลักฐานในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ทำภาชนะดินเผา และทอผ้าในหลายพื้นที่ เช่น ที่บ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

ภาคใต้ พบภาชนะหม้อ ๓ ขา ขวานหินขัด ที่จังหวัดกระบี่และพังงา

นักเรียนควรรู้

- วาดภาพตามผนังถ้ำ** เรียกว่า ศิลปะถ้ำ พบตามภูเขาหินทราย หินปูน และหินแกรนิตตามภาคต่างๆ ของประเทศไทย ภาพเขียนสีในสมัยก่อนประวัติศาสตร์น่าจะเป็นการสื่อความหมายในเชิงสัญลักษณ์ซึ่งเข้าใจกันเองภายในชุมชน ส่วนใหญ่มักเขียนด้วยสีแดง เหลือง ขาว และดำ ในประเทศไทยพบแหล่งภาพเขียนสีทั่วทุกภาคของประเทศ แหล่งที่มีชื่อเสียง เช่น ถ้ำผาแดง ถ้ำเขาจันทร์งาม ผาแต้ม ภูปลาร้า ถ้ำผีหัวโต
- หม้อ 3 ขา** ภาชนะดินเผาแบบพิเศษที่พบในแหล่งโบราณคดียุคหินใหม่ของไทย เมื่อประมาณ 4,000-3,500 ปี แหล่งโบราณคดีสำคัญที่รู้จักกันแพร่หลายที่พบหม้อ 3 ขา คือ แหล่งโบราณคดีบ้านเก่า จังหวัดกาญจนบุรี

ข้อสอบเน้น การคิด

เครื่องมือหินลักษณะใดที่บอกว่าเป็นเครื่องมือยุคหินใหม่

- เป็นหินกะเทาะ
- ขัดให้คมและเรียบขึ้น
- มีลวดลายหลายรูปแบบ
- มีด้ามจับเป็นโลหะสำริด

วิเคราะห์คำตอบ ยุคหินใหม่มีการทำเครื่องมือหินขัดที่ได้ขัดจนคม ใช้สำหรับตัดเฉือนแบบมีด หรือต่อด้ามเพื่อใช้เป็นเครื่องมือขุดหรือถาก ข้อ 2. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

๓) ชุมชนยุคสำริด มนุษย์ยุคสำริดมีพัฒนาการที่ต่อเนื่องจากยุคหินใหม่ แต่มีความก้าวหน้าด้านการนำโลหะ คือ สำริด มาทำเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น ขวาน มีด หอก หม้อ ชัน กำไล ตัวอย่างแหล่งชุมชนยุคสำริดในดินแดนไทย เช่น

ภาคเหนือ พบเครื่องมือเครื่องใช้ยุคสำริดในเขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงราย เชียงใหม่ น่าน เป็นต้น หลักฐานที่พบแสดงว่าเป็นชุมชนที่ทำการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ และมีการติดต่อกับชุมชนภายนอก

ภาคกลาง พบร่องรอยชุมชนยุคสำริดที่บ้านเก่า และบ้านดอนตาเพชร อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี บ้านโคกพนมดี จังหวัดชลบุรี และที่จังหวัดลพบุรี

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ค้นพบหลักฐานที่ใช้ในการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ทำภาชนะดินเผา ทอผ้า โดยพบใยของผ้าที่ทำจากใยกล้วย และการทำสำริดในหลายพื้นที่ เช่น ที่บ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ที่บ้านโนนนกทา อำเภอหนองนาคำ จังหวัดขอนแก่น

▲ ปล้องแขน กำไล ขลุ่ย และขวานมีบ้อง ทำจากสำริด พบที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

ภาคใต้ พบร่องรอยของชุมชนบริเวณอ่าวรมทะเล ที่จังหวัดสงขลา กระบี่ พังงา เป็นต้น พบขวานหินขัด หม้อดินเผา กลองมโหระทึกที่คล้ายกับชุมชนอื่นนอกดินแดนไทย แสดงให้เห็นว่ามีการติดต่อกับต่างชุมชนกันแล้ว

ชั้นสอน

เรียบเรียงหรือนำเสนอ

11. ครูให้นักเรียนเขียนเรียบเรียงเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของแหล่งชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ พร้อมติดภาพประกอบลงในใบงานโดยครูให้คำแนะนำเพิ่มเติม
12. นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายหาข้อสรุปเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในดินแดนไทย

เกร็ดแนะครู

ครูอธิบายเกี่ยวกับลักษณะชุมชนยุคสำริดเพิ่มเติมว่า นอกจากจะมีความก้าวหน้าในด้านโลหกรรมแล้ว ภาชนะดินเผาสวยสำริดก็มีความโดดเด่นมาก เช่น หม้อก้นกลม คอคอดฐานเตี้ย ตกแต่งด้วยลายเชือกทาบ ภาชนะดินเผาที่มีเชิงหรือฐานสูง

กิจกรรม ท้าทาย

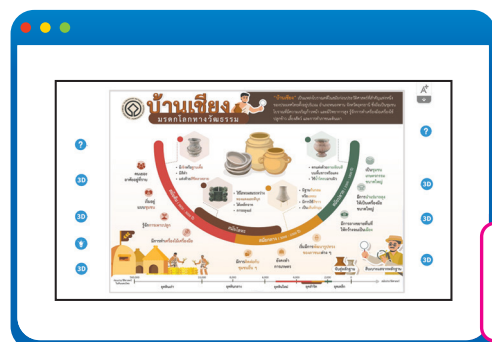
นักเรียนสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับหลักฐานที่แสดงการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์ในยุคสำริดในภาคต่างๆ ของประเทศไทย 3 หลักฐาน เขียนอธิบายข้อมูลพร้อมติดภาพหลักฐานประกอบ จากนั้นออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

สื่อ Digital

Smart Infographic

ครูให้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมบ้านเชียง เพิ่มเติมจากสื่อ Smart Infographic โดยสแกน QR Code เรื่อง บ้านเชียงมรดกโลกทางวัฒนธรรม <https://www.aksorn.com/qrcode/6615k702si01k0>

ชั้นสอน

เรียบเรียงหรือนำเสนอ

13. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผน และเตรียมนำเสนอผลงานการสืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของแหล่งชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยที่สนใจ โดยใช้โปรแกรม Power Point

๔) ชุมชนยุคเหล็ก ชุมชนยุคเหล็กเป็นชุมชนเกษตรขนาดใหญ่ เพราะการรู้จักนำเหล็กมาหลอมเป็นเครื่องใช้ซึ่งมีความทนทาน ทำให้การหักล้างถางป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูกง่ายขึ้นและมากขึ้น ตัวอย่างชุมชนยุคเหล็กในดินแดนไทย เช่น

ภาคเหนือ พบเครื่องมือเหล็กและโครงกระดูกมนุษย์ยุคเหล็กตามชุมชนโบราณในลุ่มน้ำต่าง ๆ ในเขตจังหวัดลำพูน เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน น่าน เป็นต้น

ภาคกลาง พบร่องรอยชุมชนที่มีการใช้เหล็กและถลุงเหล็กที่บ้านดอนตาเพชร อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี บ้านหลุมข้าว บ้านเนินมะกอก อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี

▲ มีดทำด้วยเหล็ก พบที่เนินอุโลก อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ค้นพบหลักฐานในการ เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ทำภาชนะดินเผา **ทอผ้า** ในหลายพื้นที่ เช่น ที่บ้านเชียง อำเภอหนองหาน จังหวัดอุดรธานี

ภาคใต้ ค้นพบร่องรอยชุมชนในยุคเหล็กที่บริเวณอำเภอคลองท่อม จังหวัดกระบี่ นอกจากนี้ยังพบที่จังหวัดพังงา จังหวัดสงขลา เป็นต้น

เกร็ดแะครู

ครูอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับวิถีชีวิตของมนุษย์ในยุคเหล็กว่า ดำรงชีพด้วยการเกษตร ปลูกข้าว และมีกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่นๆ มากขึ้นกว่าสมัยที่ผ่านมา เช่น การทำเกลือ การถลุงทองแดง การถลุงเหล็ก การผลิตหัตถกรรมจำพวกกำไลที่ทำจากเปลือกหอย การทำเครื่องปั้นดินเผา และมีการติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนกับต่างชาติ

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้ที่ ๑

สืบค้นแหล่งโบราณคดีในประเทศไทยที่สนใจ พร้อมติดภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ค้นพบคนละ ๑ ภาพ เขียนคำบรรยายใต้ภาพมาพอสังเขป จากนั้นออกมานำเสนอผลงานหน้าชั้น

นักเรียนควรรู้

- 1) **ทอผ้า** เทคโนโลยีในการทอผ้าของชุมชนบ้านเชียงถือกำเนิดมาจากการทำเชือก เสื่อ และเครื่องจักสาน หลักฐานที่เกี่ยวกับการผลิตเส้นด้ายหรือผืนผ้าในแหล่งวัฒนธรรมบ้านเชียง คือ แวดินเผา ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการปั่นด้าย ผ้าจากแหล่งวัฒนธรรมบ้านเชียงส่วนใหญ่เป็นผ้าที่ทอจากเส้นใยป่านักัญชาเป็นผ้าเนื้อหนาและหยาบ

ข้อสอบเน้น การคิด

ชุมชนยุคใดที่มีหลักฐานแสดงว่ายังมีการตั้งหลักแหล่งไม่แน่นอน

1. ยุคโลหะ
2. ยุคสำริด
3. ยุคหินเก่า
4. ยุคเหล็ก

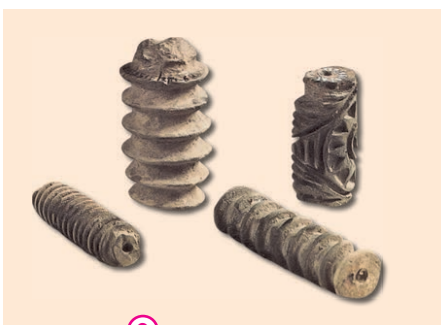
วิเคราะห์คำตอบ ในยุคหินเก่ามนุษย์อยู่รวมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ไม่มีการตั้งหลักแหล่งแน่นอน แต่อาศัยอยู่ตามถ้ำ เพิงผา ข้อ 3. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง)

๒.๒ พัฒนาการของชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์

หลักฐานสมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่พบในที่ต่าง ๆ แสดง พัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทย ดังนี้

๑) ชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์มีพัฒนาการต่อเนื่องกัน มาเป็นระยะ ยุคหินเก่ามนุษย์มีความเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ไม่ได้ตั้ง ถิ่นฐานที่อยู่กันอย่างถาวร แต่อาศัยอยู่ตามถ้ำและเพิงผา เลี้ยงชีพ ด้วยการเก็บของป่าล่าสัตว์ และใช้หินทำเป็นเครื่องมือเพื่อหาอาหาร ล่าสัตว์

ยุคหินใหม่จนถึงยุคสำริดมนุษย์เริ่มรู้จักเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ มีการสร้างบ้านอยู่อาศัยและมีแบบแผนในการใช้ชีวิต มากขึ้น เช่น มีพิธีกรรมในการฝังศพ มีผู้นำชุมชน มีการนำใยพืช มาทอเป็นผ้า ทำลวดลายลงบนเครื่องปั้นดินเผา^๑ และรู้จักนำโลหะ เช่น สำริด เหล็ก มาทำเครื่องมือเครื่องใช้ และมีการติดต่อกับชุมชน อื่นเพื่อแลกเปลี่ยนสิ่งของจำเป็นในชีวิต เช่น บางชุมชนนำเกลือ ข้าว ไปแลกกับเครื่องมือเหล็ก หรือ ภาชนะสำริดจากชุมชนอื่น และได้ มีการติดต่อกับดินแดนภายนอก เช่น พ่อค้าอินเดียนำหินสี เครื่องประดับ มาขาย และซื้อของป่า ของพื้นเมือง กลับออกไป

๒) ลูกกลิ้งดินเผาแบบต่าง ๆ ที่เชื่อว่าจะใช้ สำหรับทำลวดลายบนผ้าในวัฒนธรรม บ้านเชียง

ขั้นสอน

เรียบเรียงหรือนำเสนอ

14. นักเรียนออกมานำเสนอผลงานเรื่องราวการ ตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของแหล่งชุมชน สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยที่สนใจ ด้วยโปรแกรม PowerPoint หน้าชั้นเรียน

เกร็ดแะครู

ครูให้นักเรียนทำกิจกรรมสืบค้นเกี่ยวกับ วิธีการทำเครื่องปั้นดินเผาของชุมชนสมัยก่อน ประวัติศาสตร์ ว่ามีขั้นตอนและวิธีการทำ อย่างไร โดยครูช่วยวางกรอบกำหนดประเด็นใน การศึกษา เช่น วิธีการเตรียมดิน การขึ้นรูป การ ตกแต่งผิว การเผาไฟ จากนั้นนำข้อมูลมาเปรียบ เทียบกับวิธีการทำเครื่องปั้นดินเผาในปัจจุบัน

ข้อสอบเน้น การคิด

จากหลักฐานในข้อใดแสดงให้เห็นถึงการนำสินค้าเข้ามาในดินแดน ไทยของพ่อค้าอินเดีย

1. ข้าว
2. หินสี
3. ของป่า
4. เครื่องมือหิน

(วิเคราะห์คำตอบ หินสี ลูกปัดหิน หรือหินคาร์เนเลียน พบมาก ทางตะวันตกของประเทศอินเดีย ดังนั้น หินสีจึงเป็นหลักฐานสำคัญ ที่แสดงถึงการติดต่อกับดินแดนภายนอก คือ อินเดีย ข้อ 2. จึงเป็น คำตอบที่ถูกต้อง)

นักเรียนควรรู้

- 1) ลวดลายลงบนเครื่องปั้นดินเผา ปัจจุบันมีการสันนิษฐานถึงความหมาย ของลวดลายต่างๆ เช่น ลายก้นหอย แทนความหมายของจักรวาลหรือขวัญ ลายงูอาจสื่อความหมายถึงการเกิดใหม่หรืออวัยวะเพศชาย ลายรูปสัตว์มีเขา อาจหมายถึงควายหรือวัวและอาจสื่อความหมายในเรื่องของความอุดมสมบูรณ์
- 2) ลูกกลิ้งดินเผา มีอายุสมัยในวัฒนธรรมบ้านเชียงตอนปลาย (2,300-1,800 ปีมาแล้ว) เส้นผ่านศูนย์กลาง 0.5 เซนติเมตร ยาว 6 เซนติเมตร ทรงกระบอก ตรงกลางเจาะรู ทำลายเป็นวงกลม ส่วนหัวและท้ายเป็นลายฟันปลา

ขั้นสอน

เรียบเรียงหรือนำเสนอ

15. ครูแจกกระดาษโน้ตให้นักเรียนทุกคนร่วมกันเขียนชื่อหัวข้อการนำเสนอเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของแหล่งชุมชนโบราณสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทยที่ประทับใจ คนละ 1 ชื่อ แล้วส่งกระดาษโน้ตลงในกล่องโหวต พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นความรู้สึกที่มีต่อการศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทยลงในใบงาน

เกร็ดแฉะครู

ครูตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับพัฒนาการของชุมชนแต่ละแห่งที่แตกต่างกัน เช่น ชุมชนที่ใช้เครื่องมือเหล็กมีพัฒนาการทางการเกษตรที่ดีมากกว่าชุมชนที่ไม่ใช้อย่างไร เพราะอะไรมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์จึงมีการติดต่อกับมนุษย์ในดินแดนอื่น เพื่อให้นักเรียนได้ร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นในการค้นหาคำตอบ จากนั้นครูสรุปประเด็นเพิ่มเติมเพื่อให้นักเรียนเข้าใจยิ่งขึ้น

การเติบโตของชุมชนและรับวัฒนธรรมภายนอก^① เช่น ชุมชนเติบโตขึ้นเป็นเมือง การเปลี่ยนจากผู้นำชุมชนเปลี่ยนฐานะมาเป็นผู้ปกครองรัฐหรือกษัตริย์ การรับความเชื่อทางศาสนา ทำให้ชุมชนที่มีความพร้อมได้พัฒนาเป็นบ้านเมือง

๒) ชุมชนในแต่ละแห่งมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน จากหลักฐานที่ค้นพบแสดงว่าชุมชนแต่ละแห่งมีพัฒนาการที่แตกต่างกัน เช่น ชุมชนที่ใช้เครื่องมือเหล็ก มีพัฒนาการมากกว่าชุมชนที่ยังไม่ได้ใช้เครื่องมือเหล็ก เพราะเหล็กมีความคมและทนทาน ทำให้การหักล้างถางพงหรือฟันต้นไม้ใหญ่ทำได้ดีกว่าเครื่องมือสำริด อาวุธที่ทำจากเหล็กมีประสิทธิภาพดีกว่าอาวุธสำริด

๓) ชุมชนมีขนาดใหญ่ขึ้นและมีการติดต่อกับชุมชนภายนอก จากหลุมฝังศพที่ได้ขุดพบในแหล่งโบราณคดี^② แสดงให้เห็นว่าสมัยหลังมีโครงกระดูกมนุษย์ฝังอยู่ จึงอาจเป็นไปได้ว่า แหล่งโบราณคดีหลาย ๆ แห่งมีความคล้ายคลึงกันและพบของที่มาจาก

▲ เครื่องปั้นดินเผาลายเขียนสี พบที่บ้านเชียง จังหวัดอุดรธานี

ต่างแดน แสดงว่ามีการติดต่อกับชุมชนภายนอก ทำให้ได้รับวิธีการทำเครื่องมือเครื่องใช้ พิธีกรรม ความเชื่อ หรือมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสิ่งของเครื่องใช้จากชุมชนต่างถิ่น

นักเรียนควรรู้

① วัฒนธรรมภายนอก วัฒนธรรมที่มีบทบาทอย่างมากต่อพัฒนาการของชุมชนในดินแดนสุวรรณภูมิ คือ วัฒนธรรมอินเดีย ทั้งในด้านการปกครอง ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี วรรณกรรม เป็นต้น โดยหลายประเทศจะมีรากฐานทางวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน

② แหล่งโบราณคดี สถานที่ที่ก่อสร้างโดยฝีมือมนุษย์หรือสถานที่ที่พบร่องรอยของกิจกรรมของมนุษย์ในอดีตที่มีคุณค่าทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ และโบราณคดี

ข้อสอบเน้น การคิด

“แหล่งโบราณคดีหลายแห่งพบสิ่งของเครื่องใช้ที่นำมาจากต่างแดน” จากข้อความ สามารถอธิบายแหล่งชุมชนในดินแดนไทยได้ตามข้อใด

1. เกิดสงครามบ่อยครั้ง
2. ถูกปกครองโดยชาวต่างชาติ
3. มีการติดต่อกับชุมชนภายนอก
4. มีการสืบทอดความรู้จากบรรพบุรุษ

วิเคราะห์คำตอบ การค้นพบเครื่องมือเครื่องใช้หรือสิ่งของที่สร้างจากต่างถิ่นทำให้นิยามได้ว่า ชุมชนเหล่านี้ได้เรียนรู้การทำเครื่องมือเครื่องใช้หรือทำการค้าขายกับชุมชนจากภายนอก ข้อ 3. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

ชั้นสอน

เรียบเรียงหรือนำเสนอ

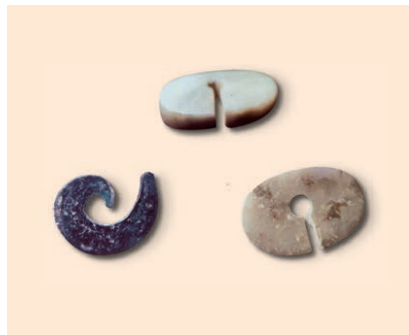
16. ครูประกาศผลการทบทวนกิจกรรม “นักโบราณคดีน้อย” ภารกิจที่ 1 พร้อมทั้งให้นักเรียนกลุ่มที่ได้คะแนนโหวตสูงสุดออกมาเล่าความรู้สึกที่มีต่อการศึกษาเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานของแหล่งชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์หน้าชั้นเรียน จากนั้นครูกล่าวชื่นชมนักเรียนทุกคนที่ให้ความร่วมมือกับการทำกิจกรรมนักโบราณคดีน้อยในภารกิจที่ 1
17. ครูให้นักเรียนแต่ละกลุ่มเขียนเส้นเวลา (Timeline) สรุปการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทยจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบลงในใบงานและนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

๔) ชุมชนท้องถิ่นได้รับความเจริญจากภายนอก และได้พัฒนาความก้าวหน้าด้านต่าง ๆ จากอายุหลักฐานแสดงว่าชุมชนบ้านเชียง จังหวัดอุดรธานีได้ใช้สำริดก่อนที่อื่น ๆ ต่อมาเครื่องมือสำริดได้กระจายไปยังชุมชนใกล้เคียง จึงสันนิษฐานว่าชุมชนอื่นได้รับการใช้สำริดจากชุมชนบ้านเชียง และแสดงถึงความก้าวหน้าในการดำรงชีวิตของมนุษย์ที่รับสิ่งใหม่ ๆ มาใช้ รู้จักพัฒนาเครื่องมือเครื่องใช้ให้มีคุณภาพที่ดีกว่าของเดิม เช่น ใช้สำริดแทนหิน ใช้เหล็กแทนสำริด รวมทั้งรู้จักประดับตกแต่งให้มีความสวยงาม เช่น การทำภาชนะดินเผาแบบและลวดลายต่าง ๆ การทำลวดลายลงบนชิ้นน้ำสำริด การประดิษฐ์เครื่องประดับ เช่น กำไล ต่างหู

นอกจากนี้สิ่งของจากอินเดีย เช่น ภาชนะที่ใช้ประกอบในพิธีกรรมทางศาสนา พบที่บ้านดอนตาเพชร อำเภอนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี แสดงว่าชุมชนท้องถิ่นได้รับคติความเชื่อทางศาสนาจากอินเดียมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์แล้ว

① ชิ้นส่วนของภาชนะสำริดทำลวดลายเป็นใบหน้าผู้หญิงและลายเรขาคณิต พบที่บ้านดอนตาเพชร จังหวัดกาญจนบุรี

▲ ต่างหู หิน พบที่บ้านดอนตาเพชร จังหวัดกาญจนบุรี

กิจกรรม สร้างเสริม

นักเรียนสืบค้นและรวบรวมหลักฐานการตั้งหลักแหล่งของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย จากนั้นออกแบบจัดทำสมุดภาพ แล้วนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

นักเรียนควรรู้

- 1 ภาชนะสำริด ภาชนะสำริดที่พบที่บ้านดอนตาเพชรแสดงถึงเทคโนโลยีการหล่อโลหะขั้นสูง เนื่องจากภาชนะที่พบมีเนื้อบางและมีการแกะลายที่สวยงาม ลวดลายสลักเป็นรูปผู้หญิง แสดงสัดส่วนทางสรีรวิทยา สันนิษฐานได้ว่าภาชนะนี้เป็นสิ่งของที่ทำในดินแดนประเทศไทยและส่งไปขายยังอินเดีย หรือเป็นคนอินเดียที่อยู่ในบริเวณนั้นเป็นคนผลิตขึ้นมาเอง จากการวิเคราะห์เนื้อโลหะสำริดทำให้ทราบว่ามีส่วนผสมของแร่ดีบุกสูง ทำให้สำริดที่บ้านดอนตาเพชรมีความวาวและเปราะแตกง่าย

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทย

ขั้นประเมิน

1. ตรวจใบงาน เรื่อง ถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในดินแดนไทย
2. ประเมินการนำเสนอผลงาน
3. ประเมินทักษะกระบวนการวิธีการทางประวัติศาสตร์
4. สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล
5. สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้ที่ ๒

๑. แบ่งกลุ่ม รวบรวมรายชื่อแหล่งโบราณคดีในประเทศไทยที่ได้จากการสืบค้น ในกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ที่ ๑ มาจัดทำแผนที่แหล่งโบราณคดีในประเทศไทย
๒. ศึกษาแผนที่ที่จัดทำขึ้นมา จากนั้นร่วมกันวิเคราะห์ว่า ปัจจัยใดที่มีผลต่อการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย โดยเลือกแหล่งโบราณคดีจำนวน ๒-๓ แห่ง มาเป็นตัวอย่างประกอบการวิเคราะห์ แล้วออกมาแนะนำเสนอผลงานหน้าชั้น

กิจกรรม

Active Learning

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

✓ ความสามารถด้าน	✓ การสื่อสาร
✓ การคิด	○ การแก้ปัญหา
○ การใช้ทักษะชีวิต	✓ การใช้เทคโนโลยี

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

๑. สืบค้นข้อมูลและภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่แสดงถึงพัฒนาการของแหล่งชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น เว็บไซต์ โซเชียลมีเดีย คนละ ๑ ภูมิภาค ตามการจับสลาก
๒. จับคู่ ตามการสืบค้นแหล่งชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในภูมิภาคเดียวกัน จากนั้นร่วมกันวิเคราะห์พัฒนาการของแหล่งชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย โดยนำภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์จำนวน ๓-๔ หลักฐาน มาเรียงลำดับตามพัฒนาการและใช้ประกอบการวิเคราะห์
๓. นำเสนอการวิเคราะห์พัฒนาการของแหล่งชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์ โดยใช้ภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประกอบการนำเสนอ

ข้อสอบเน้น การคิด

นักเรียนคิดว่าหลักฐานทางประวัติศาสตร์สามารถบอกยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ได้หรือไม่ เพราะเหตุใด

(แนวตอบ หลักฐานทางประวัติศาสตร์สามารถบอกยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ได้ เพราะหลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นองค์ประกอบสำคัญที่นักประวัติศาสตร์ใช้ในการสร้างและวิเคราะห์ช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ หลักฐานทางประวัติศาสตร์มีบทบาทสำคัญในการกำหนดและแบ่งช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ เหตุการณ์ต่างๆ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงในสังคมช่วยให้นักประวัติศาสตร์ระบุช่วงเวลาที่แตกต่างกันในประวัติศาสตร์ได้)

บทที่ ๒

พัฒนาการของมนุษย์สมัย ประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย

แนวคิดสำคัญ

ทุกภูมิภาคในดินแดนไทยมีการขยายตัวของชุมชนโบราณเป็นบ้านเมือง และพัฒนาอย่างต่อเนื่องจนเติบโตเป็นแคว้นที่มีรูปแบบในการปกครอง มีศาสนา มีภาษามีวัฒนธรรม เมืองโบราณส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในบริเวณพื้นที่ราบลุ่มหรือตั้งอยู่ริมแม่น้ำ ใกล้ทะเล แคว้นโบราณเหล่านี้มีการสร้างสรรค์ความเจริญของตนและรับวัฒนธรรมจากภายนอกมาปรับใช้ รวมทั้งมีการถ่ายทอดวัฒนธรรมไปยังแคว้นอื่น แคว้นโบราณหลายแห่งได้พัฒนาเป็นอาณาจักรสำคัญของคนไทย

การก่อตั้งแคว้นโบราณ
ในดินแดนไทย
ต้องอาศัยปัจจัยใดบ้าง

Historical Method

ขั้นนำ

1. ครูกระตุ้นความสนใจของนักเรียน โดยเปิดสื่อวีดิทัศน์ข่าว การพบโครงกระดูกมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ที่จังหวัดอ่างทอง ให้นักเรียนรับชม จากนั้นตั้งประเด็นคำถามให้นักเรียนร่วมกันตอบคำถาม เช่น
 - นักเรียนคิดว่า การค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีแห่งใหม่บ่งบอกถึงสิ่งใดในพื้นที่ดังกล่าวได้บ้าง
 - ในจังหวัดที่นักเรียนอาศัยอยู่มีแหล่งการเรียนรู้เกี่ยวกับสมัยก่อนประวัติศาสตร์หรือแคว้นโบราณสมัยประวัติศาสตร์บ้างหรือไม่อย่างไร
 - นักเรียนคิดว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์ใดในจังหวัดของตนเองที่ประทับใจมากที่สุดเพราะเหตุใด
2. ครูแจ้งให้นักเรียนทราบว่า ชั่วโมงนี้นักเรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์สมัยประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชนไปสู่การเป็นอาณาจักร

1. การจัดระเบียบการปกครอง
2. การรู้จักใช้เทคโนโลยีหลอมโลหะ
3. การติดต่อค้าขายกับชุมชนภายนอก
4. การประกอบพิธีกรรมต่างๆ ตามความเชื่อ

วิเคราะห์คำตอบ อาณาจักร หมายถึง รัฐที่มีขนาดใหญ่และมีอาณาบริเวณชัดเจน มีผู้ปกครองเป็นชนชั้นนำในสังคม มีการรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลาง ดังนั้น ข้อ 1. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

แบบตอบ Big Question

- 1) สภาพทางภูมิศาสตร์และสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เช่น มีทรัพยากรหายากมีค่า เป็นที่ต้องการของชุมชนอื่น
- 2) มีเส้นทางคมนาคมที่เป็นเส้นทางหลักในการติดต่อกับหลายๆ ชุมชน
- 3) การติดต่อและรับอารยธรรมจากต่างชาติ เช่น จีน อินเดีย โรมัน เปอร์เซีย โดยเฉพาะจากอินเดีย ทำให้เกิดชนชั้นการปกครอง การเมืองมีความซับซ้อน ทำให้เกิดการแบ่งหน้าที่กันในสังคม

ชั้นสอน

กำหนดหัวเรื่องที่่จะศึกษา

1. ครูเปิดสื่อการเรียนรู้ PowerPoint ประวัติศาสตร์ 1.4 หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง การตั้งถิ่นฐานและการดำรงชีวิตของมนุษย์ในดินแดนไทยให้นักเรียนชม จากนั้นเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ให้นักเรียนช่วยกันยกตัวอย่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์สมัยก่อนประวัติศาสตร์และแคว้นโบราณสมัยประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นที่นักเรียนเคยพบเห็นมาก่อน พร้อมระบุแหล่งที่ตั้งของหลักฐานดังกล่าว
2. ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มเพื่อทำกิจกรรม “นักโบราณคดีน้อย” ภารกิจที่ 2 สืบค้นถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในท้องถิ่นของนักเรียน โดยให้นักเรียนสมมติตนเองเป็นนักโบราณคดี ทำหน้าที่สืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับแคว้นโบราณในท้องถิ่นของนักเรียนด้วยวิธีการทางประวัติศาสตร์ ทั้งนี้ เมื่อนักเรียนสามารถทำภารกิจสำเร็จตามขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ในแต่ละขั้นได้แล้ว ก็จะได้รับดาว ครึ่งละ 1 ดวง จนครบทั้ง 5 ดวง เมื่อปฏิบัติตามขั้นตอนของวิธีการทางประวัติศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง

เกร็ดแะครู

ในกรณีที่ท้องถิ่นของนักเรียนไม่พบหลักฐานทางประวัติศาสตร์ตามหัวข้อที่กำหนดให้ให้นักเรียนเลือกศึกษาในท้องถิ่นใกล้เคียงตามความสนใจ

ชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์หลายแห่งในภูมิภาคต่าง ๆ ได้มีความเจริญต่อเนื่องมาจนเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ ซึ่งเป็นสมัยที่ชุมชนนั้นมีตัวอักษรบันทึกเรื่องราว หลักฐานตัวหนังสือที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่พบบนดินแดนไทยจนถึงปัจจุบัน คือ จารึกเขาน้อย จังหวัดสระแก้ว ระบุศักราช ๕๕๙ ซึ่งตรงกับ พ.ศ. ๑๑๘๐ ชุมชนหลายแห่งได้พัฒนาขึ้นเป็นแคว้นแคว้นที่มีผู้ปกครองของตน โดยกษัตริย์มีพิธีกรรมความเชื่อ เช่น การนับถือศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนา ซึ่งรับมาจากอินเดีย เขมร

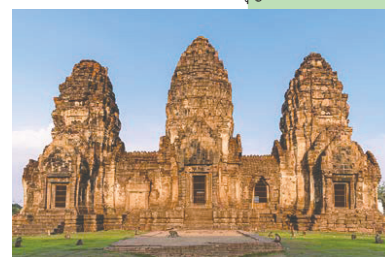
๑ แคว้นโบราณสมัยประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย

ดินแดนผืนแผ่นดินไทยในปัจจุบันเคยเป็นที่ตั้งของแคว้นโบราณหลายแห่ง ดังมีหลักฐานอยู่ในรูปของศิลาจารึก ตำนาน โบราณสถาน โบราณวัตถุ

(พุทธศตวรรษที่ ๑๓-๑๔)

เจดีย์กู๊ด จังหวัดลำพูน เป็นหลักฐานของแคว้นหริภุญชัย

(พุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔)

พระปรางค์สามยอด จังหวัดลพบุรี เป็นหลักฐานของแคว้นละโว้

(พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๔)

พระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นหลักฐานของแคว้นตามพรลิงค์

นักเรียนควรรู้

1. พระบรมธาตุเจดีย์ ประวัติการสร้างวัดและพระบรมธาตุเจดีย์ปรากฏในตำนานพระบรมธาตุ ซึ่งกล่าวถึงเจ้าชายทนต์กุมารกับเจ้าหญิงเหมชาลาอัญเชิญพระเชี้ยวแก้วจากลังกา แต่เรือแตกลอยมาติดฝั่งหาดทรายแก้ว จึงได้ฝังซ่อนพระเชี้ยวแก้วไว้ที่หาดทราย ต่อมาได้อัญเชิญพระเชี้ยวแก้วกลับลังกา และได้ นำพระธาตุส่วนหนึ่งกลับมาประดิษฐานยังจุดที่เคยซ่อนพระเชี้ยวแก้ว จึงสร้างพระบรมธาตุเจดีย์ไว้ที่นี้เมื่อ พ.ศ. 854 ซึ่งต่อมาพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกแห่งอาณาจักรตามพรลิงค์ ได้โปรดให้สร้างพระสถูปขนาดใหญ่ตามแบบศิลปะลังกาครอบทับพระบรมเจดีย์เดิมในปีมหาศักราช 1093 (ตรงกับ พ.ศ. 1719)

ข้อสอบเน้น การคิด

หลักฐานใดเกี่ยวข้องกับอาณาจักรละโว้

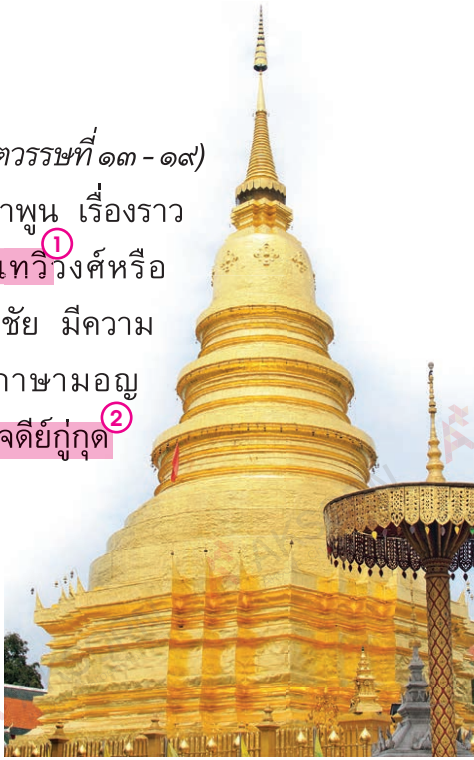
1. จารึกเขาน้อย
2. เครื่องสังคโลก
3. ตำนานจามเทวีวงศ์
4. พระปรางค์สามยอด

วิเคราะห์คำตอบ พระปรางค์สามยอดเป็นโบราณสถานที่สำคัญของจังหวัดลพบุรี ลักษณะเป็นปราสาทเขมรศิลปะบายน เพื่อเป็นพุทธสถานในลัทธิวัชรยานประจำเมืองละโว้หรือลพบุรี ดังนั้น ข้อ 4. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

๑.๑ ภาคเหนือ

๑) แคว้นหริภุญชัย (พุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๙)

มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองหริภุญชัยหรือลำพูน เรื่องราวของแคว้นนี้ปรากฏในตำนาน **จามเทวีวงศ์** หรือตำนานเมืองหริภุญชัย แคว้นหริภุญชัย มีความเจริญในด้านพระพุทธศาสนา ใช้ภาษามอญโบราณ โบราณสถานที่สำคัญ เช่น **เจดีย์กู่กุด** พระธาตุหริภุญชัย จังหวัดลำพูน

พระธาตุหริภุญชัย
จังหวัดลำพูน

(พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๙)

ปราสาทหินพิมาย
จังหวัดนครราชสีมา
เป็นหลักฐานของอาณาจักรขอม

(พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖)

พระปฐมเจดีย์ จังหวัดนครปฐม
เป็นหลักฐานของแคว้นทวารวดี

ขั้นสอน

กำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา

- นักเรียนแต่ละกลุ่มระดมความคิดเพื่อเสนอและลงมติเลือกหัวข้อที่ศึกษา จากนั้นครูแจกใบงาน เรื่อง ถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในท้องถิ่น ให้นักเรียนสรุปผลลงในใบงาน
- ครูให้นักเรียนทุกกลุ่มออกมานำเสนอหัวข้อท้องถิ่นที่ศึกษาหน้าชั้นเรียน จากนั้นครูและนักเรียนร่วมกันให้คำแนะนำเพิ่มเติม

ข้อสอบเน้น การคิด

เราทราบเรื่องราวของแคว้นหริภุญชัยจากหลักฐานใด

- ศิลาจารึกวัดศรีชุม
- ปราสาทหินพิมาย
- ตำนานจามเทวีวงศ์
- กฎหมายมังรายศาสตร์

วิเคราะห์คำตอบ จามเทวีวงศ์เป็นเอกสารประวัติศาสตร์ผสมเรื่องเล่าทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึงเรื่องราวการกำเนิดเมืองลำพูน ลำปาง มีเรื่องเล่าเกี่ยวกับพระนางจามเทวี โดยระบุวันเวลาตามบริบทในอดีต ดังนั้น ข้อ 3. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

นักเรียนควรรู้

- จามเทวี** หรือพระนางจามเทวี เป็นธิดาของกษัตริย์ละโว้ และทรงเป็นกษัตริย์พระองค์แรกของราชวงศ์จามเทวีที่ปกครองเมืองหริภุญชัยหรือลำพูน
- เจดีย์กู่กุด** อยู่ในวัดจามเทวี ชื่อ “กู่กุด” มาจากยอดเจดีย์ที่หักไป องค์เจดีย์สี่เหลี่ยมประกอบด้วยชั้นซ้อนลดหลั่นกัน 5 ชั้น แต่ละชั้นมีพระพุทธรูปในท่าประทับยืนประดิษฐานอยู่ในซุ้มจะนำที่เรียงรายอยู่โดยรอบ ส่วนยอดเหลืออยู่เพียงส่วนโคน มีลักษณะเป็นปล้อง เทียบได้กับปล้องโหนดของเจดีย์ทรงระฆังตอนบนของภราดรเจดีย์หักหายไป จึงเป็นที่มาของชื่อกู่กุด

ชั้นสอน

รวบรวมหลักฐาน

- นักเรียนแต่ละกลุ่มวางแผนการสืบค้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นของนักเรียนตามหัวข้อที่ศึกษาจำนวน 4 ชิ้น จากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ เช่น แหล่งโบราณคดีพิพิธภัณฑ์ชุมชน วัดในชุมชน การสัมภาษณ์ผู้รู้ในชุมชนหรือเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตที่มีความน่าเชื่อถือ จากนั้นให้นักเรียนบันทึกผลการสืบค้นหลักฐานลงในใบงานและเตรียมนำเสนอหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สืบค้นมาแสดงในชั่วโมงถัดไป

ประเมินคุณค่าของหลักฐาน

- นักเรียนทุกคนนำเสนอหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สืบค้นมาแสดงให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันพิจารณาแล้วร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับความน่าเชื่อถือของหลักฐาน พร้อมแสดงเหตุผลสนับสนุน จากนั้นร่วมกันสรุปผลการประเมินคุณค่าของหลักฐานลงในใบงาน
- ครูให้นักเรียนทุกกลุ่มออกมานำเสนอผลการประเมินคุณค่าของหลักฐานหน้าชั้นเรียน จากนั้นครูและนักเรียนร่วมกันให้คำแนะนำเพิ่มเติม

๒) แคว้นโยนก ตามตำนานบอกว่าผู้ก่อตั้งแคว้นโยนกได้อพยพมาจากตอนใต้ของจีน มาสร้างเมืองเงินยางหรือเมืองเงินยางเชียงแสน

ในสมัยพญามังราย^① (พ.ศ. ๑๘๐๔ - ๑๘๕๔) ได้ย้ายเมืองหลวงมาที่เมืองเชียงราย^② ซึ่งมีโบราณสถานที่เมืองเวียงกุมกามเป็นหลักฐาน ต่อมาพญามังรายโปรดให้สร้างเมืองเชียงใหม่เป็นเมืองหลวงแทนเมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๙ เมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรล้านนา แต่ในบางช่วงอยู่ภายใต้อำนาจของพม่า และบางช่วงอยู่ภายใต้อำนาจของกรุงศรีอยุธยา ซึ่งสมัยธนบุรีและรัตนโกสินทร์ ล้านนาอยู่ใต้อำนาจของไทย ในพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ล้านนาได้ถูกรวมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย

▲ เจดีย์เหลี่ยม (กู๋คำ) ที่เวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้ที่ ๑

สืบค้นภาพที่แสดงหลักฐานพัฒนาการของแคว้นในภาคเหนือมาติดลงในสมุด พร้อมทั้งอธิบายว่าเป็นภาพอะไร และเกี่ยวข้องกับแคว้นใด

นักเรียนควรรู้

- พญามังราย** ผู้สร้างเมืองเชียงราย ในพงศาวดารโยนกกล่าวว่า พระยาเมงรายตามช้างไปถึงดอยจอมทอง ได้เห็นชัยภูมิของที่นี่นับว่าเป็นชัยภูมิที่ดี จึงได้สร้างนครไว้ที่นั่น ให้ก่อปราการรอบเขาดอยจอมทองไว้ท่ามกลางเมือง ครั้นก่อสร้างเสร็จแล้ว ขนานนามว่า เมืองเชียงราย ตามพระนามพระยาเมงรายผู้สร้าง
- เวียงกุมกาม** ตามตำนานกล่าวว่า พญามังรายเป็นผู้สร้างเมืองนี้ เวียงกุมกามตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ของเชียงใหม่ ซึ่งในปัจจุบันอยู่ในอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดไม่มีความสัมพันธ์กัน

- ลพบุรี-แคว้นทวารวดี
- ลำพูน-แคว้นหริภุญชัย
- ปัตตานี-แคว้นลังกาสุกะ
- นครศรีธรรมราช-แคว้นตามพรลิงค์

วิเคราะห์คำตอบ ลพบุรีเป็นศูนย์กลางของแคว้นละโว้ ส่วนแคว้นทวารวดีมีศูนย์กลางอยู่ที่จังหวัดนครปฐม จึงไม่มีความสัมพันธ์กัน ข้อ 1. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

๑.๒ ภาคกลาง

๑) แคว้น**ทวารวดี**^๑ (พุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๖) เป็นชุมชนที่ได้พัฒนาขึ้นเป็นแคว้นแรก ๆ ในดินแดนไทย บันทึกของจีนกล่าวถึงชื่อแคว้นนี้ว่า โถโลโปตี

สันนิษฐานว่า ศูนย์กลางของแคว้นทวารวดีอยู่บริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนล่าง ได้แก่ เมืองนครชัยศรี (หรือเมืองนครปฐมโบราณ) และพบร่องรอยเมืองโบราณกระจายอยู่ทั่วไปในภาคกลาง เช่น เมืองคูบัว จังหวัดราชบุรี เมืองอู่ทอง จังหวัดสุพรรณบุรี เมืองจันเสน จังหวัดนครสวรรค์ เมืองละโว้ จังหวัดลพบุรี เมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ และเมืองพระรถ จังหวัดชลบุรี ในภาคเหนือ เช่น เมืองหริภุญชัย จังหวัดลำพูน

ในภาคใต้ เช่น เมืองโบราณยะรัง จังหวัดปัตตานี โบราณสถานส่วนใหญ่สร้างขึ้นเพื่อพระพุทธศาสนา ทวารวดีเริ่มเสื่อมอำนาจลงเมื่ออาณาจักร

เขมรขยายอำนาจมายังบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของดินแดนไทยเรื่อยลงมาถึงบริเวณลุ่มน้ำเจ้าพระยา

◀ พระปฐมเจดีย์ วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

▶ ธรรมจักรกับกวางหมอบ พบที่วัดพระปฐมเจดีย์ราชวรมหาวิหาร

หนังสือ ๒๐๐ ปี พระปฐมเจดีย์
โดย ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร คุ้มทรัพย์

ขั้นสอน

วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล

8. ครูให้นักเรียนนำหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านการประเมินความน่าเชื่อถือแล้ว มาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของแคว้นโบราณสมัยประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของนักเรียนโดยร่วมกันจำแนกข้อมูล จัดลำดับความสำคัญของข้อมูล และรวบรวมข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ข้อมูลเกี่ยวกับหัวข้อที่ศึกษาให้สอดคล้องกันลงในใบงาน

เกร็ดและครู

ครูจัดกิจกรรม “ทวารวดีอยู่ที่ไหน” โดยนำแผนที่ประเทศไทยมาแล้วให้นักเรียนวงกลมพื้นที่ที่ได้รับอิทธิพลหรือพบหลักฐานของสมัยทวารวดีในประเทศไทย

ข้อสอบเน้น การคิด

เพราะเหตุใดจึงสันนิษฐานว่าศูนย์กลางของแคว้นทวารวดีอยู่ที่จังหวัดนครปฐม

1. ไม่พบหลักฐานในบริเวณอื่น
2. จากการสำรวจพบโบราณวัตถุ
3. มีการจดบันทึกไว้ในพงศาวดาร
4. เพราะนักประวัติศาสตร์เชื่อเช่นนั้น

(วิเคราะห์คำตอบ บริเวณพื้นที่เมืองนครปฐมพบหลักฐานที่สำคัญ เช่น เหรียญเงินที่มีจารึกภาษาสันสกฤต อ่านได้ว่า ศรีทวารวดีศวรปุณยะ ธรรมจักรกับกวางหมอบ พระพุทธรูปจำนวนมาก ข้อ 2. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง)

นักเรียนควรรู้

- ๑) **ทวารวดี** อาณาจักรทวารวดีมีอิทธิพลครอบคลุมบริเวณภาคกลางของประเทศไทย และยังมีแผ่อิทธิพลไปยังดินแดนใกล้เคียงในเขตภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พม่า ลาว เวียดนาม และตอนใต้ของจีน ขนชาติดั้งเดิมคือ ขนชาติมอญ เพราะมีการขุดพบจารึกอักษรมอญบริเวณนี้
- ๒) **ธรรมจักรกับกวางหมอบ** สัญลักษณ์สำคัญทางพระพุทธศาสนา หมายถึงการประกาศพระธรรมของพระพุทธเจ้า โดยการหมุนกงล้อแห่งธรรมให้เคลื่อนไป มีการค้นพบประติมากรรมดังกล่าวจากเมืองโบราณในวัฒนธรรมทวารวดีหลายแห่ง เช่น เมืองนครปฐมโบราณ เมืองโบราณจันเสน และเมืองโบราณอู่ทอง

ขั้นสอน

วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล

9. ครูให้นักเรียนวางแผนและเตรียมการเขียนเรียบเรียงเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของแหล่งชุมชนและแคว้นโบราณสมัยประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของนักเรียน พร้อมมอบหมายให้นักเรียนแต่ละกลุ่มไปเตรียมภาพประกอบเกี่ยวกับหัวข้อที่ศึกษา กลุ่มละ 2 ภาพ เพื่อใช้ทำกิจกรรมในช่วงต่อไป

๒) แคว้นละโว้ (พุทธศตวรรษที่ ๑๒ - ๑๘) มีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองละโว้หรือลพบุรี ละโว้มีความอุดมสมบูรณ์และสะดวกต่อการเดินทาง เพราะมีแม่น้ำไหลผ่านหลายสาย เช่น แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำลพบุรี จึงมีการติดต่อค้าขายกับพ่อค้าต่างถิ่น ทำให้ได้รับวัฒนธรรมภายนอก ละโว้รับพระพุทธศาสนาจากทวารวดีรับศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพระพุทธศาสนานิกายมหายานจากเขมร โบราณสถานสำคัญ คือ พระปรางค์สามยอด^๑ จังหวัดลพบุรี สร้างขึ้นในสมัยที่อาณาจักรเขมรปกครองละโว้ ต่อมาละโว้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยา

▲ พระปรางค์สามยอด อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้ที่ ๒

สืบค้นภาพที่แสดงหลักฐานพัฒนาการของแคว้นในภาคกลางมาติดลงในสมุด พร้อมทั้งอธิบายว่าเป็นภาพอะไร และเกี่ยวข้องกับแคว้นใด

นักเรียนควรรู้

- ๑) พระปรางค์สามยอด โครงสร้างเป็นศิลาแลงประดับปูนปั้น สร้างขึ้นในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (ครองราชย์ พ.ศ. 1724-ประมาณ 1757) เพื่อเป็นพุทธสถานในลัทธิวัชรยานประจำเมืองละโว้ ซึ่งในขณะนั้นเป็นเมืองลูกหลวงของอาณาจักรกัมพูชา แต่เดิมภายในปราสาทประธานประดิษฐานพระพุทธรูปขนาดปรกทรงเครื่อง ปราสาททิศใต้ประดิษฐานรูปพระโลเกศวร (พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร) สี่กร และปราสาททิศเหนือประดิษฐานรูปพระนางปรัชญาปารมิตาสองกร

กิจกรรม สร้างเสริม

ให้นักเรียนแสดงตำแหน่งที่ตั้งของแคว้นโบราณในประเทศไทยลงบนแผนที่ โดยแนบภาพโบราณสถานหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับแคว้นโบราณเหล่านั้นประกอบ เพื่อให้นักเรียนเห็นภาพรวมการกระจายตัวของแคว้นโบราณและเข้าใจมากขึ้น

๑.๓ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อาณาจักรขอมหรือเขมรโบราณ (พุทธศตวรรษที่ ๑๑ - ๑๙) มีศูนย์กลางอยู่ที่บริเวณเมืองพระนคร ประเทศกัมพูชาปัจจุบัน และขยายอำนาจบริเวณปากแม่น้ำโขง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลางของไทย อาณาจักรขอมมีความเจริญรุ่งเรือง ได้รับวัฒนธรรมจากอินเดีย เช่น ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พระพุทธศาสนา นิกายมหายาน มีการสร้าง^①เทวรูปและปราสาทหินหลายแห่ง ที่สำคัญคือ นครวัดและปราสาทบายน^② ส่วนในดินแดนประเทศไทยมีศาสนสถานเป็นปราสาทหรือปราสาทหินที่ได้รับอิทธิพลจากเขมรอยู่ทั่วไป เช่น ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา ปราสาทหินพนมรุ้ง จังหวัดบุรีรัมย์ พระปรางค์สามยอด จังหวัดลพบุรี ปราสาทเมืองสิงห์ จังหวัดกาญจนบุรี นอกจากนี้ ภาษาเขมรยังมีอิทธิพลต่อรูปแบบตัวอักษรของไทยด้วย

ปราสาทหินพนมรุ้ง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้ที่ ๓

สืบค้นภาพที่แสดงหลักฐานพัฒนาการของอาณาจักรขอมหรือเขมรโบราณมาติดลงในสมุด พร้อมทั้งอธิบายว่าเป็นภาพอะไร

ขั้นสอน

เรียบเรียงหรือนำเสนอ

- ครูให้นักเรียนเขียนเรียบเรียงเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของแคว้นโบราณสมัยประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของนักเรียน พร้อมทั้งติดภาพประกอบลงในใบงาน โดยครูให้คำแนะนำเพิ่มเติม
- นักเรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนและเตรียมนำเสนอผลงานการสืบค้นโดยใช้โปรแกรม PowerPoint แล้วบันทึกข้อมูลในรูปแบบภาพเพื่อนำไปโพสต์ลงในเพจ Facebook ที่ครูตั้งขึ้น ชื่อ “นิทรรศการออนไลน์ กิจกรรมนักโบราณคดีน้อย” เพื่อเผยแพร่ผลงานของนักเรียนและเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนร่วมกันลงคะแนนโหวตให้กลุ่มที่สร้างสรรค์ผลงานได้ประทับใจมากที่สุด

กิจกรรม ท้าทาย

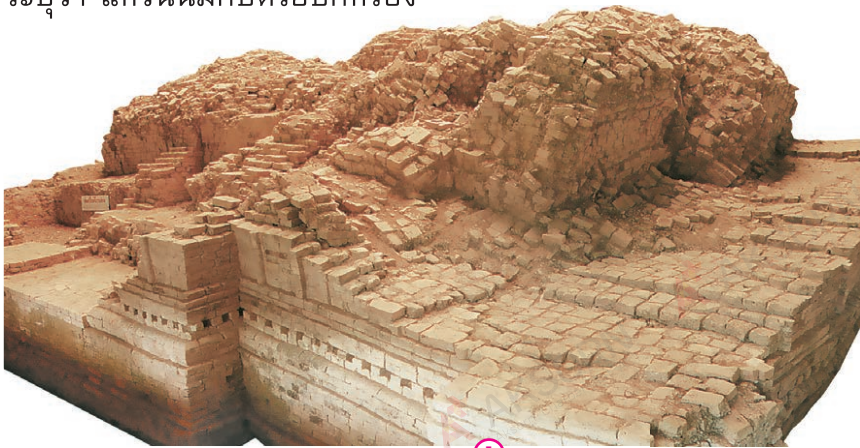
นักเรียนแบ่งกลุ่มรวบรวมภาพปราสาทหินในประเทศไทยและประเทศเพื่อนบ้านที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน จากนั้นร่วมกันสืบค้นประวัติความเป็นมา วิเคราะห์อิทธิพลทางวัฒนธรรมที่มีต่อกัน อภิปรายสรุปองค์ความรู้กันในกลุ่ม แล้วนำเสนอผลการศึกษานำขึ้นเรียน

นักเรียนควรรู้

- เทวรูป** รูปของเทวดาหรือเทพเจ้าที่นับถือ สร้างขึ้นด้วยการปั้น แกะสลักหรือหล่อ ใช้เป็นตัวแทนของเทพเพื่อใช้สักการบูชาหรือเซ่นสรวง
- ปราสาทบายน** สร้างขึ้นเป็นปราสาทบนชั้นหลังสุดท้าย เพื่ออุทิศให้กับพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในฐานะอวตารของพระพุทธเจ้าฝ่ายมหายาน ปราสาทสร้างเป็นรูปพระพักตร์ ปราสาทมียอดจำนวนมากทำให้ดูซับซ้อนและลึกกลับ

๒) แคว้นลังกาสุกะ (พุทธศตวรรษที่ ๑๐ - ๑๘) สันนิษฐานว่ามีศูนย์กลางอยู่บริเวณเมืองปัตตานี ดังปรากฏซากเมืองโบราณที่อำเภอยะรัง แคว้นนี้เคยส่งทูตไปจีนเมื่อ พ.ศ. ๑๐๕๒ บันทึกของจีนระบุว่า แคว้นนี้มีกษัตริย์ปกครอง

▲ ซากเมืองโบราณ อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี

อิทธิพลของแคว้นโบราณที่มีต่อพัฒนาการของไทย เช่น รับการนับถือศาสนาทั้งพระพุทธศาสนาและศาสนาอิสลามที่สืบทอดมาถึงปัจจุบัน ศาสนามีผลต่อการสร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนบนผืนแผ่นดินไทย เช่น ประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนา การสร้างพระพุทธรูปและเจดีย์แบบต่าง ๆ ที่มีรูปแบบเฉพาะของแต่ละสมัย เช่น เจดีย์ทรงกลมที่ได้รับอิทธิพลมาจากลังกา และนครศรีธรรมราช เจดีย์ทรงปราสาทที่ได้รับอิทธิพลมาจากเขมร การสร้างมัสยิดในศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ผู้คนบนแผ่นดินไทยยังได้รับภาษาจากวัฒนธรรมภายนอก เช่น ภาษาบาลี ภาษามอญ ภาษาเขมรมาใช้ด้วย

ชั้นสอน

เรียบเรียงหรือนำเสนอ

- ครูประกาศผลการทบทวนในกิจกรรมนำเสนอผลงาน “นิทรรศการออนไลน์ กิจกรรมนักโบราณคดีน้อย” และให้กลุ่มที่ได้รับคะแนนโหวตสูงสุดออกมากล่าวความรู้สึกที่มีต่อการศึกษาเรื่องราวการตั้งถิ่นฐานและแคว้นโบราณสมัยประวัติศาสตร์ในท้องถิ่นของนักเรียนหน้าชั้นเรียน จากนั้นครูกล่าวชื่นชมนักเรียนทุกคนที่ให้ความร่วมมือกับการทำกิจกรรมและส่งผลงานเข้าร่วมนิทรรศการออนไลน์ กิจกรรมนักโบราณคดีน้อย

เกร็ดและครู

ครูจัดกิจกรรม “ใบปริศนาอาณาจักรลังกาสุกะ” โดยแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่ม แข่งขันกันตอบคำถามเกี่ยวกับอาณาจักรลังกาสุกะ โดยครูเตรียมชุดคำถามที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ผู้ปกครอง และความสำเร็จของอาณาจักร

กิจกรรม สร้างเสริม

นักเรียนร่วมกันสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับแคว้นโบราณหรืออาณาจักรต่าง ๆ บนแผ่นดินไทยทั้งหมด มาจัดทำป้ายนิเทศ โดยนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและอิทธิพลที่มีต่อสังคมไทย

นักเรียนควรรู้

- เมืองโบราณ อำเภอยะรัง หรือเมืองโบราณยะรัง เป็นเมืองโบราณที่มีคูน้ำคันดินล้อมรอบ มีผังเป็นรูปวงรี ประกอบด้วยเมืองโบราณที่สำคัญ 3 เมือง ได้แก่ เมืองโบราณบ้านวัด เมืองโบราณบ้านจาละ และเมืองโบราณบ้านประแว พัฒนาการของเมืองสันนิษฐานว่าบริเวณเมืองโบราณบ้านวัดและเมืองโบราณบ้านจาละอาจเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาของเมืองในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12 จากนั้นพัฒนามาเป็นศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในสมัยพุทธศตวรรษที่ 14-16 และกลับมาเจริญอีกครั้งในช่วงพุทธศตวรรษที่ 19 ดังจะเห็นได้จากการสร้างเมืองที่มีคูน้ำ คันดิน และป้อมล้อมเมืองที่บริเวณเมืองโบราณบ้านประแวและมีการใช้พื้นที่บริเวณนี้จนถึงช่วงพุทธศตวรรษที่ 21

ขั้นสรุป

ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในท้องถิ่นของนักเรียน

ขั้นประเมิน

1. ตรวจสอบงาน เรื่อง ถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์ในท้องถิ่น
2. ประเมินการนำเสนอผลงาน
3. ประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
4. ประเมินทักษะกระบวนการทางประวัติศาสตร์
5. สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล/กลุ่ม

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้ที่ ๔

๑. สืบค้นภาพที่แสดงหลักฐานพัฒนาการของแคว้นในภาคใต้มาติดลงในสมุด พร้อมทั้งเขียนอธิบายว่าเป็นภาพอะไร และเกี่ยวข้องกับแคว้นใด
๒. แบ่งกลุ่ม ทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานพัฒนาการของแคว้นในภูมิภาคต่าง ๆ ในดินแดนไทย จากนั้นร่วมกันจัดทำแผนที่แคว้นโบราณในดินแดนไทย

กิจกรรม

Active Learning

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

✓ ความสามารถด้าน	✓ การสื่อสาร
✓ การคิด	○ การแก้ปัญหา
✓ การใช้ทักษะชีวิต	○ การใช้เทคโนโลยี

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

๑. แบ่งกลุ่ม สืบค้นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นของตนเอง ที่แสดงถึงการตั้งถิ่นฐานและพัฒนาการของมนุษย์สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และแคว้นโบราณสมัยประวัติศาสตร์ในดินแดนไทย
๒. รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นมาเรียบเรียงเพื่อจัดทำเป็นรายงาน
๓. นำเสนอรายงานการสืบค้นในรูปแบบที่นักเรียนสนใจ
๔. ร่วมกันสรุปหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่นของตนเอง จากนั้นรวบรวมเป็นสมุดภาพหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่พบในท้องถิ่น

ข้อสอบเน้น การคิด

นักเรียนคิดว่าการเรียนรู้เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐานในดินแดนประเทศไทยมีประโยชน์อย่างไร

(แนวตอบ ช่วยให้เข้าใจประวัติศาสตร์ไทยมากขึ้น การศึกษารูปแบบการตั้งถิ่นฐานช่วยให้เราสามารถติดตามพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของประเทศไทย เมื่อพิจารณาว่าชุมชนต่างๆ ตั้งถิ่นฐานและมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไรเมื่อเวลาผ่านไป เราสามารถเข้าใจวิวัฒนาการของโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศได้ นอกจากนี้ยังทำให้เรารู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตของผู้คนประเพณี ขนบธรรมเนียม และสถาปัตยกรรมทำให้เข้าใจวัฒนธรรมไทยและความหลากหลายมากขึ้น)

โครงสร้างการจัดการเรียนรู้หน่วยที่ 3

แผนการจัดการเรียนรู้	จุดประสงค์	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	กระบวนการการเรียนรู้	ประเมิน	สื่อที่ใช้
แผนฯ ที่ 1 ก่อตั้งกรุง สุโขทัย 4 ชั่วโมง	<ol style="list-style-type: none">สืบค้นเกี่ยวกับการตั้งอาณาจักรสุโขทัยจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความน่าเชื่อถือของหลักฐาน (S, K, A)เขียนสรุปเรื่องราวการตั้งอาณาจักรสุโขทัย (S, K)นำเสนอเรื่องราวการตั้งอาณาจักรสุโขทัยด้วยภาพและภาษาของตนเองที่เข้าใจง่ายชัดเจน (S, K, A)	<p>1) สมรรถนะที่ 1 ความสามารถในการสื่อสาร</p> <p>ตัวชี้วัดที่ 1 ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้</p> <ol style="list-style-type: none">พูดถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้เขียนถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้ <p>2) สมรรถนะที่ 2 ความสามารถในการคิด</p> <p>ตัวชี้วัดที่ 2 คิดขั้นสูง (การคิดสังเคราะห์คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ)</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้</p> <ol style="list-style-type: none">คิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคมได้อย่างเหมาะสม <p>3) สมรรถนะที่ 4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต</p> <p>ตัวชี้วัดที่ 2 เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้</p> <ol style="list-style-type: none">มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร	วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method)	<ul style="list-style-type: none">- ตรวจใบงาน เรื่อง สถาปนาอาณาจักรสุโขทัย- สังเกตสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน- ประเมินทักษะกระบวนการวิธีการทางประวัติศาสตร์- สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล	<ul style="list-style-type: none">- หนังสือเรียนประวัติศาสตร์ ป.4- PowerPoint เรื่องความเป็นมาของชาติไทย- ใบงาน เรื่องสถาปนาอาณาจักรสุโขทัย- แบบสังเกตสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน- แบบประเมินกระบวนการวิธีการทางประวัติศาสตร์- แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล

แผนการจัด การเรียนรู้	จุดประสงค์	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	กระบวนการ การเรียนรู้	ประเมิน	สื่อที่ใช้
แผนฯ ที่ 2 พัฒนาการ การการเมือง และเศรษฐกิจ 5 ชั่วโมง	1. ตั้งประเด็นที่สนใจในการ ศึกษาพัฒนาการด้าน การเมืองการปกครองและ เศรษฐกิจสมัยสุโขทัย แล้วสืบค้นความรู้จาก แหล่งข้อมูลต่าง ๆ โดย คำนึงถึงความน่าเชื่อถือ ของหลักฐาน (S, K, A) 2. เขียนถ่ายทอดความรู้ที่ได้ จากการสืบค้นข้อมูลเกี่ยว กับพัฒนาการด้าน การเมืองการปกครองและ เศรษฐกิจสมัยสุโขทัยใน ประเด็นที่สนใจ 3. นำเสนอความรู้เกี่ยวกับ พัฒนาการด้านการเมือง การปกครอง และ เศรษฐกิจสมัยสุโขทัย ในประเด็นที่สนใจด้วยความ ภาคภูมิใจในความเป็นไทย (S, K, A)	1) สมรรถนะที่ 1 ความสามารถในการสื่อสาร ตัวชี้วัดที่ 1 ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของ ตนเองด้วยการพูดและการเขียน พฤติกรรมบ่งชี้ 1. พูดถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจาก สารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้ 3. เขียนถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ จากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่ กำหนดได้ 2) สมรรถนะที่ 2 ความสามารถในการคิด ตัวชี้วัดที่ 2 คิดขั้นสูง (การคิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ) พฤติกรรมบ่งชี้ 3. คิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อนำไปสู่ การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศ ประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคมได้อย่างเหมาะสม 3) สมรรถนะที่ 4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ตัวชี้วัดที่ 2 เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่าง ต่อเนื่อง พฤติกรรมบ่งชี้ 1. มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร	วิธีการทาง ประวัติศาสตร์ (Historical Method)	- ตรวจใบงาน เรื่อง การเมือง และเศรษฐกิจสุโขทัย - สังเกตสมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน - ประเมินทักษะกระบวนการ วิธีการทางประวัติศาสตร์ - สังเกตพฤติกรรม การทำงานรายบุคคล - สังเกตพฤติกรรม การทำงานกลุ่ม	- หนังสือเรียน ประวัติศาสตร์ ป.4 - การ์ดเหตุการณ์ และลูกเต๋า - ใบงาน เรื่อง การเมืองและ เศรษฐกิจสุโขทัย - แบบสังเกต สมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน - แบบประเมิน กระบวนการ วิธีการทาง ประวัติศาสตร์ - แบบสังเกต พฤติกรรม การทำงาน รายบุคคล - แบบสังเกต พฤติกรรม การทำงานกลุ่ม
แผนฯ ที่ 3 บุคคลสำคัญ สมัยสุโขทัย 5 ชั่วโมง	1. สืบค้นประวัติและผลงาน ของบุคคลสำคัญในสมัย สุโขทัยที่ประทับใจจาก แหล่งข้อมูลและหลักฐาน ที่เกี่ยวข้อง (S, K) 2. เขียนประวัติและผลงาน ของบุคคลสำคัญในสมัย สุโขทัยที่ประทับใจด้วย ความรู้สึกชื่นชมยกย่องใน ผลงาน และภาคภูมิใจใน บรรพบุรุษไทย (S, K, A)	1) สมรรถนะที่ 1 ความสามารถในการสื่อสาร ตัวชี้วัดที่ 1 ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของ ตนเองด้วยการพูดและการเขียน พฤติกรรมบ่งชี้ 3. เขียนถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ จากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่ กำหนดได้ 4. เขียนถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูจากที่กำหนดได้	วิธีการทาง ประวัติศาสตร์ (Historical Method)	- ตรวจใบงาน เรื่อง พระมหากษัตริย์สุโขทัย - สังเกตสมรรถนะสำคัญของ ผู้เรียน - ประเมินทักษะกระบวนการ วิธีการทางประวัติศาสตร์ - สังเกตพฤติกรรม การทำงานรายบุคคล/กลุ่ม - ประเมินการนำเสนอผลงาน - สังเกตพฤติกรรม การทำงานรายบุคคล - สังเกตพฤติกรรม การทำงานกลุ่ม	- หนังสือเรียน ประวัติศาสตร์ ป.4 - บัตรคำ - PowerPoint เรื่อง ความเป็นมาของ ชาติไทย - ใบงาน เรื่อง พระมหากษัตริย์ สุโขทัย - แบบสังเกต สมรรถนะสำคัญ ของผู้เรียน - แบบประเมิน ทักษะกระบวนการ วิธีการทาง ประวัติศาสตร์

แผนการจัด การเรียนรู้	จุดประสงค์	สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน	กระบวนการ การเรียนรู้	ประเมิน	สื่อที่ใช้
	3. เห็นความสำคัญของการแบ่งยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ที่ใช้ในการศึกษาประวัติศาสตร์ (A)	<p>2) สมรรถนะที่ 4</p> <p>ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต</p> <p>ตัวชี้วัดที่ 2</p> <p>เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้</p> <p>3. มีวิธีการในการศึกษาความรู้เพิ่มเติมเพื่อขยายประสบการณ์ไปสู่การเรียนรู้สิ่งใหม่ตามความสนใจ</p> <p>ตัวชี้วัดที่ 2</p> <p>เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้</p> <p>1. มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร</p>			<ul style="list-style-type: none"> - แบบประเมินการนำเสนอผลงาน - แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล - แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม - แบบประเมินการนำเสนอผลงาน
<p>แผนฯ ที่ 4</p> <p>เรื่องราวของอาณาจักรสุโขทัย</p> <p>6</p> <p>ชั่วโมง</p>	<p>1. สืบค้นเรื่องราวของอาณาจักรสุโขทัยในประเด็นที่สนใจจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ โดยคำนึงถึงความน่าเชื่อถือของหลักฐาน (S, K, A)</p> <p>2. เขียนเรียบเรียงเรื่องราวของอาณาจักรสุโขทัยในประเด็นที่สนใจด้วยภาษาของตนเอง (S, K)</p> <p>3. นำเสนอความรู้ที่ได้จากการสืบค้นด้วยความรู้สึกภาคภูมิใจในความเป็นมาของชาติไทย (S, K, A)</p>	<p>1) สมรรถนะที่ 1</p> <p>ความสามารถในการสื่อสาร</p> <p>ตัวชี้วัดที่ 1</p> <p>ใช้ภาษาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก และทัศนะของตนเองด้วยการพูดและการเขียน</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้</p> <p>1. พูดถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้</p> <p>3. เขียนถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจจากสารที่อ่าน ฟัง หรือดูตามที่กำหนดได้</p> <p>2) สมรรถนะที่ 2</p> <p>ความสามารถในการคิด</p> <p>ตัวชี้วัดที่ 2</p> <p>คิดขั้นสูง (การคิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ)</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้</p> <p>3. คิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศประกอบการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคมได้อย่างเหมาะสม</p> <p>3) สมรรถนะที่ 4</p> <p>ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต</p> <p>ตัวชี้วัดที่ 2</p> <p>เรียนรู้ด้วยตนเองและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง</p> <p>พฤติกรรมบ่งชี้</p> <p>1. มีทักษะในการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสาร</p>	<p>วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Method)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ตรวจใบกิจกรรม เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์ สุโขทัย - ประเมินการนำเสนอผลงาน - ประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน - สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล - สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม 	<ul style="list-style-type: none"> - ใบกิจกรรม เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์ สุโขทัย - แบบประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน - แบบประเมินกระบวนการวิธีการทางประวัติศาสตร์ - แบบประเมินการนำเสนอผลงาน - แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล - แบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม

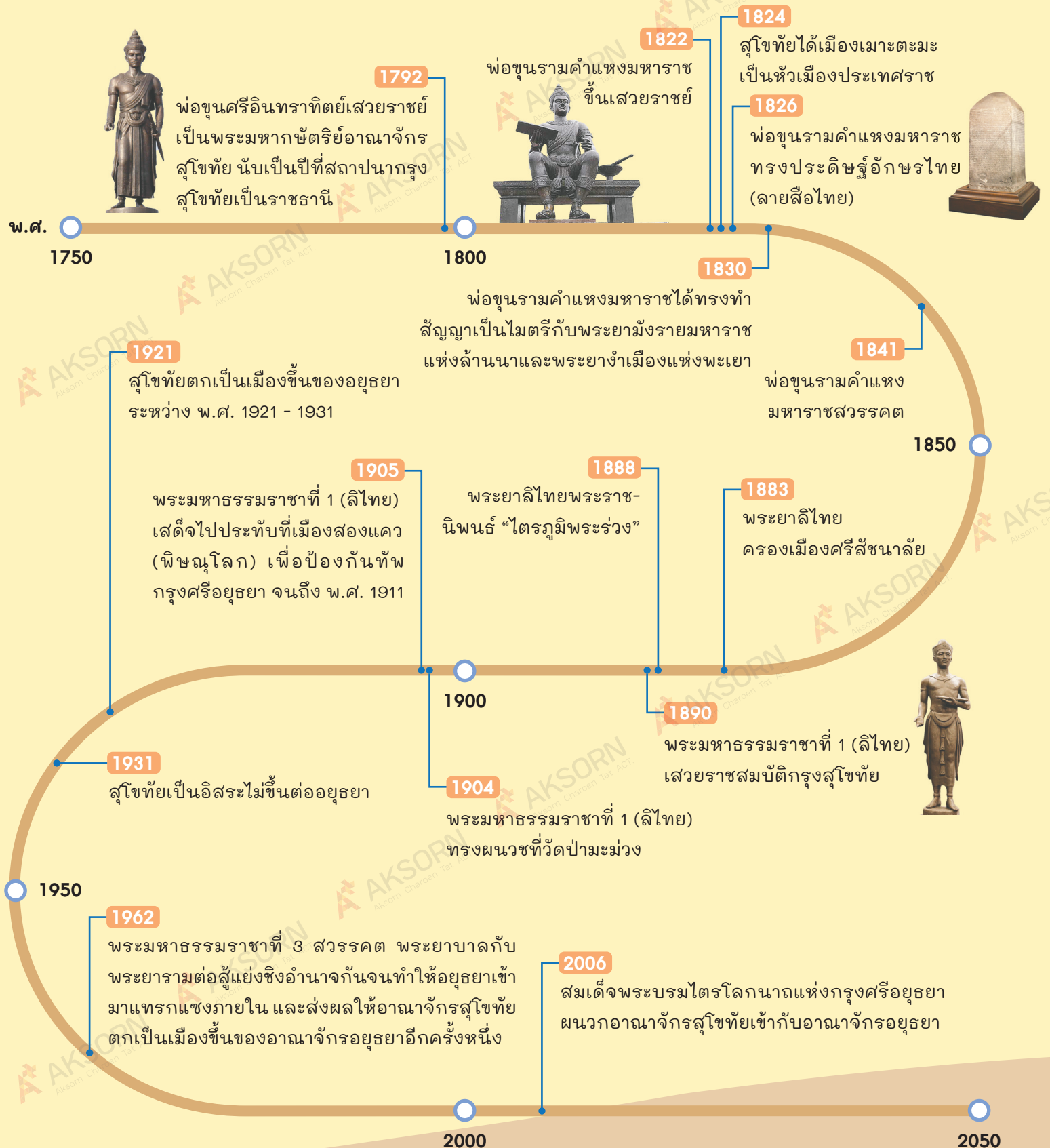

สาระสำคัญสำหรับครู

หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 สมัยสุโขทัย

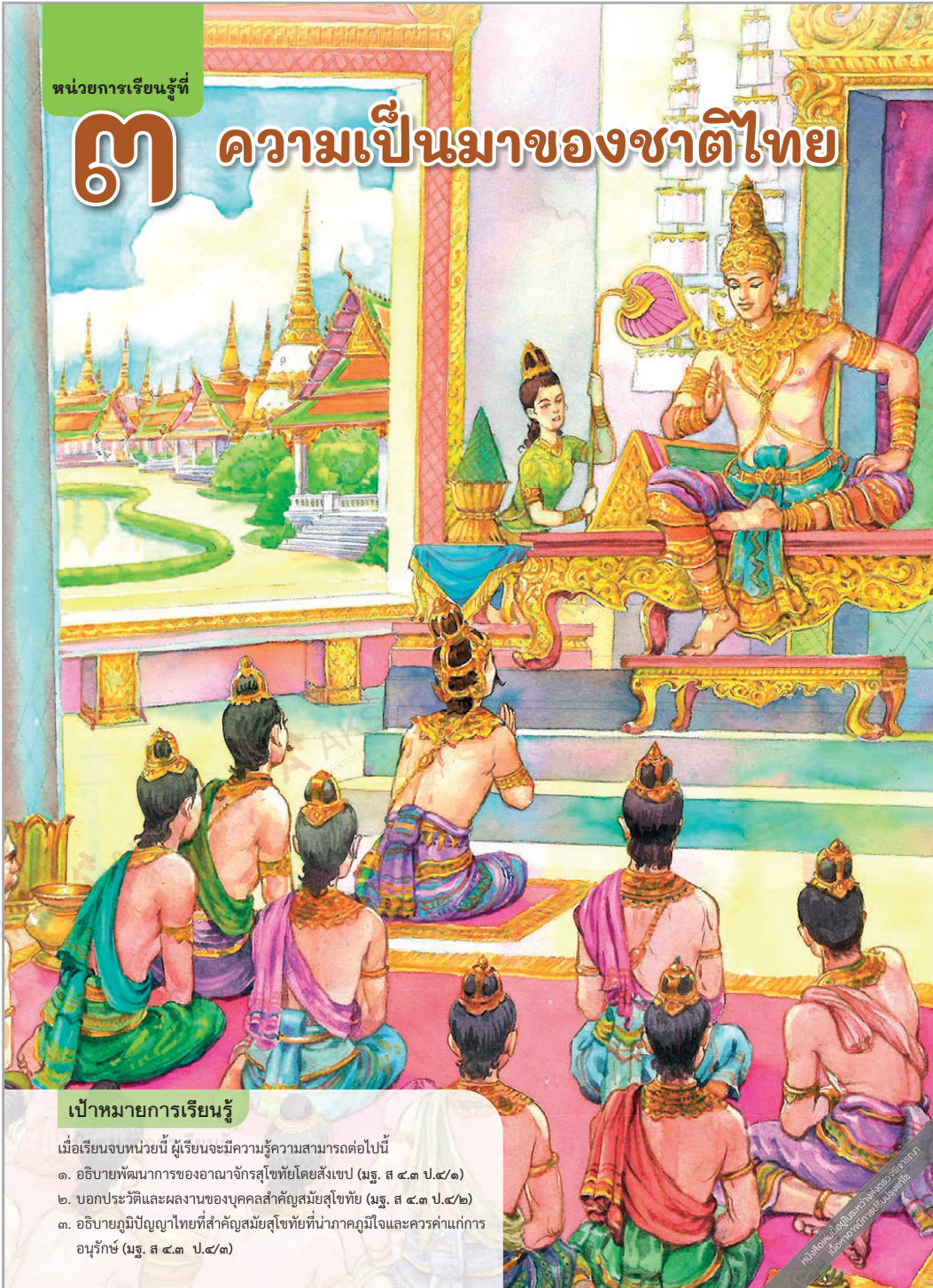
สุโขทัยเป็นเมืองประวัติศาสตร์ เป็นราชธานีแห่งหนึ่งของไทย ปัจจุบันราชธานีแห่งนี้อยู่เหลือซากโบราณสถานและโบราณวัตถุมากมาย ที่แสดงให้เห็นถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีต สมกับเป็นอู่อารยธรรมที่สำคัญของไทย เพื่อให้เข้าใจถึงพัฒนาการความเจริญของอาณาจักรที่ดำรงมากกว่า 200 ปี จึงได้สรุปเหตุการณ์สำคัญลงบนเส้นเวลา ดังนี้

เส้นเวลา ลำดับเหตุการณ์สำคัญในสมัยสุโขทัย

หน่วยการเรียนรู้ที่

๓ ความเป็นมาของชาติไทย

เป้าหมายการเรียนรู้

เมื่อเรียนจบหน่วยนี้ ผู้เรียนจะมีความรู้ความสามารถต่อไปนี้

๑. อธิบายพัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยโดยสังเขป (มฐ. ส ๔.๓ ป.๔/๑)
๒. บอกประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย (มฐ. ส ๔.๓ ป.๔/๒)
๓. อธิบายภูมิปัญญาไทยที่สำคัญสมัยสุโขทัยที่นำภาคภูมิใจและควรค่าแก่การอนุรักษ์ (มฐ. ส ๔.๓ ป.๔/๓)

Historical Method

ขั้นนำ

1. ครูหยิบยกตำนานพระร่วงจากาสีหรือขอม คำดินมาเล่าให้นักเรียนฟัง แล้วตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็น เช่น
 - เรื่องเล่านี้เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอะไร
 - นักเรียนคิดว่า พระร่วงที่ถูกกล่าวถึงนี้เป็นใคร มีความสำคัญอย่างไร
 - นักเรียนคิดว่า หลักฐานทางประวัติศาสตร์ใด ในจังหวัดของตนเองที่ประทับใจมากที่สุด เพราะเหตุใด
2. ครูอธิบายเชื่อมโยงถึงการตั้งอาณาจักรสุโขทัยว่า กว่าจะมาเป็นอาณาจักรของคนไทยได้ต้องผ่านอะไรมาบ้าง เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้สึกร่วมหรือสำนึกร่วมในความเป็นชาติ อันจะก่อให้เกิดความรัก ความภาคภูมิใจ และธำรงความเป็นชาติไทยสืบต่อไป

ขั้นสอน

กำหนดหัวเรื่องที่่จะศึกษา

1. ครูเปิดสื่อการเรียนรู้ PowerPoint เรื่อง ความเป็นมาของชาติไทย ให้นักเรียนดู แล้วซักถามนักเรียนเกี่ยวกับเรื่องราวการตั้งอาณาจักรสุโขทัยว่า นักเรียนรู้ไหมว่าสุโขทัยสามารถตั้งอาณาจักรขึ้นมาได้อย่างไร ปัจจัยอะไรที่ช่วยทำให้ตั้งอาณาจักรได้เป็นผลสำเร็จ แล้วให้นักเรียนช่วยกันตอบตามพื้นฐานความรู้ของนักเรียน
2. นักเรียนในชั้นเรียนอภิปรายร่วมกันในประเด็นที่นักเรียนสนใจอยากรู้เกี่ยวกับการตั้งอาณาจักรสุโขทัยเพิ่มเติมจากประเด็นที่ครูถาม

เป้าหมาย การเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้นี้มุ่งเน้นให้นักเรียนศึกษาความเป็นมาของชาติไทยในสมัยสุโขทัย โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในการสืบค้นความรู้ เพื่อเข้าใจความเป็นมาของชาติในสมัยสุโขทัย รวมทั้งวัฒนธรรม ภูมิปัญญา และบุคคลสำคัญ จนเกิดความรัก ความภาคภูมิใจในความเป็นไทย ตระหนักถึงความพยายามของบรรพบุรุษในการปกป้อง สร้างสรรค์ความเจริญให้บ้านเมือง ตกทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

สื่อ Digital

ครูให้นักเรียนเรียนรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยผ่านสื่อ PowerPoint เรื่อง ความเป็นมาของชาติไทย <https://www.aksorn.com/qrcode/TMPPHTP40>

PowerPoint

ชั้นสอน

รวบรวมหลักฐาน

- ครูให้นักเรียนไปสืบค้นความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการตั้งอาณาจักรสุโขทัยจากหลักฐานและแหล่งข้อมูลต่างๆ ให้นักเรียนเตรียมตัวก่อนไปสืบค้นความรู้ โดยร่วมกันอภิปรายว่าจะสืบค้นหลักฐานได้โดยวิธีใด จากแหล่งข้อมูลใดบ้าง ครูคอยให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
- นักเรียนแต่ละคนไปสืบค้นความรู้เกี่ยวกับการตั้งอาณาจักรสุโขทัยจากหลักฐานและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลหลักฐานที่ได้จากการสืบค้นมาแลกเปลี่ยนกับเพื่อน ๆ ในชั่วโมงถัดไป

ประเมินคุณค่าของหลักฐาน

- ครูซักถามนักเรียนถึงปัญหาหรืออุปสรรคที่พบระหว่างการสืบค้นข้อมูลหลักฐาน พร้อมทั้งวิธีแก้ไขปัญหาหรืออุปสรรค แล้วให้นักเรียนในชั้นเรียนสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน
- นักเรียนนำหลักฐานที่รวบรวมได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น ข้อมูลศิลาจารึกสมัยสุโขทัย ข้อมูลจากหนังสือค้นคว้าหรือเว็บไซต์ที่กล่าวถึงการตั้งอาณาจักรสุโขทัย มาประเมินความน่าเชื่อถือ โดยพิจารณาว่าใครหรือหน่วยงานใดเป็นผู้สร้างหรือผู้บันทึกหลักฐาน ผู้สร้างหรือผู้บันทึกมีความรู้ในเรื่องที่บันทึกดีเพียงพหรือไม่ หลักฐานนั้นถูกสร้างหรือบันทึกขึ้นเมื่อไร เพื่อจุดมุ่งหมายใด มีความเกี่ยวข้องหรือสอดคล้องกับเรื่องที่ต้องการศึกษาหรือไม่
- นักเรียนพิจารณาเลือกหลักฐานมา 3 ตัวอย่าง แล้วให้เหตุผลในการประเมินความน่าเชื่อถือ และเลือกใช้หลักฐานในการศึกษาลงในใบงานเรื่อง สถาปนาอาณาจักรสุโขทัย ตอนที่ 1

บทที่ ๑

พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัย

แนวคิดสำคัญ

อาณาจักรสุโขทัยเป็นอาณาจักรแห่งแรกของชาติไทย ซึ่งกว่าที่คนไทยจะสามารถสร้างบ้านแปงเมืองขึ้นมาสำเร็จได้นั้น ล้วนต้องฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ มากมาย การศึกษาเรียนรู้พัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัย จะช่วยให้เราเกิดความรู้ ความเข้าใจประวัติความเป็นมาของชาติไทยได้ และเห็นถึงพัฒนาการต่าง ๆ ที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้ให้ จนเป็นรากฐานสำคัญหนึ่งให้กับชาติไทยในปัจจุบัน

แนวคิด Big Question

ปัจจัยที่นำไปสู่การก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย มีดังนี้

- การขยายตัวของชุมชน แต่เดิมมีเมืองเล็ก ๆ ตั้งอยู่บริเวณเมืองสุโขทัย จนมีการผสมผสานทางวัฒนธรรม และมีการขยายตัวของชุมชนมากขึ้น
- ที่ตั้งของแคว้นสุโขทัยที่เป็นศูนย์กลางของอาณาจักร เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้ชุมชนสุโขทัยขยายตัวออกไปมากยิ่งขึ้น
- มีผู้นำเข้มแข็งเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน ช่วยกันขับไล่ขอมจนสามารถสถาปนาอาณาจักรได้ในที่สุด
- ขอมเริ่มเสื่อมอำนาจลง ทำให้สุโขทัยมีความปลอดภัยมากขึ้น

กิจกรรม สร้างเสริม

ให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมจากแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ เช่น อินเทอร์เน็ต หนังสือ วารสารวิชาการ เพื่อหาความหมาย นิยาม และทฤษฎีบทของการถ่ายโอนความร้อน แล้วเขียนเป็นรายงานใส่กระดาษ A4 ส่งครู

สมัยสุโขทัยเป็นสมัยที่อาณาจักรไทยมีพัฒนาการความเจริญในด้านต่าง ๆ หลายด้าน การเรียนรู้และเข้าใจพัฒนาการของสมัยสุโขทัยทำให้มีความภาคภูมิใจในบรรพบุรุษของเรา และเกิดความรักความหวงแหนวัฒนธรรมภูมิปัญญาที่เป็นมรดกของชาติ

๑ การตั้งอาณาจักรสุโขทัย

ก่อนมีการสถาปนาอาณาจักรสุโขทัยขึ้น เมื่อราว พ.ศ. ๑๗๙๒ ในพื้นที่บริเวณลุ่มน้ำต่าง ๆ เช่น ลุ่มน้ำเจ้าพระยา ลุ่มน้ำยม ลุ่มน้ำปิง มีชุมชนโบราณหลายแห่งตั้งถิ่นฐานมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์ และอาศัยอยู่เรื่อยมาจนเข้าสู่สมัยประวัติศาสตร์ ดินแดนในแถบนี้เคยถูกอาณาจักรขอมซึ่งมีความยิ่งใหญ่ ได้ขยายอิทธิพลเข้ามาปกครองชุมชนหลายแห่งในบริเวณนี้ เช่น ชุมชนชาวสยาม ชุมชนชาวมอญ ชุมชนชาวลาว ดังมีตำนานเรื่องพระร่วงเมืองสุโขทัย สานชะลอมน้ำเพื่อใช้บรรจุน้ำส่งส่วยให้ขอม และมีโบราณสถานศิลปะขอมซึ่งสร้างก่อนสมัยสุโขทัยเป็นหลักฐานยืนยัน เช่น ศาลตาผาแดง พระปรางค์ที่วัดศรีสวาย พระปรางค์วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเขลียง อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

▲ พระปรางค์ ๓ องค์ วัดศรีสวาย
อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย
ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศิลปะขอมหรือเขมร

หนังสือเรียนประวัติศาสตร์
ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

ขั้นสอน

วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล

- นักเรียนนำหลักฐานที่ประเมินความน่าเชื่อถือ แล้วมาวิเคราะห์ว่าให้ข้อมูลเกี่ยวกับอะไร โดยแยกเป็นเรื่องย่อยแล้วสังเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ เข้าด้วยกัน จากนั้นบันทึกข้อมูลลงในใบงานเรื่อง สถาปนาอาณาจักรสุโขทัย ตอนที่ 1
- นักเรียนจับคู่กับเพื่อน แล้วลัดกันเล่าเกี่ยวกับหลักฐานที่ตนเองสืบค้นมาว่ามีหลักฐานอะไรบ้าง มาจากแหล่งข้อมูลใด ทำไมถึงเลือกหลักฐานนี้ และหลักฐานนี้ให้ข้อมูลอะไรบ้าง เพื่อที่นักเรียนจะได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับหลักฐานและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ได้หลากหลายมากขึ้น
- ครูเปิดโอกาสให้นักเรียนที่มีข้อสงสัยซักถาม และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดไม่ใช่ปัจจัยในการก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย

- มีผู้นำเข้มแข็ง
- ขอมเสื่อมอำนาจลง
- มีประชากรจำนวนมาก
- บ้านเมืองมีความอุดมสมบูรณ์

วิเคราะห์คำตอบ การก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยเกิดขึ้นได้จากปัจจัยหลายประการ เช่น สุโขทัยแม้มีประชากรไม่มากนัก แต่ก็มีผู้นำที่เข้มแข็ง บ้านเมืองอุดมสมบูรณ์ ในขณะเดียวกันขอมได้เสื่อมอำนาจลงทำให้อาณาจักรสุโขทัยมีความปลอดภัยมากขึ้น ดังนั้น ข้อ 3. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

นักเรียนควรรู้

- มอญ** มอญกับไทยมีความสัมพันธ์กันมาตั้งแต่สมัยใดยังไม่ทราบแน่ชัด สันนิษฐานว่าอาจมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ทั้งนี้ เพราะปรากฏในพงศาวดารมอญ เรื่อง ราชอิรราช ว่าในสมัยกรุงสุโขทัยนั้นมีชาวรามัญคนหนึ่งชื่อ มะกะโท ได้เข้ามาอาศัยอยู่ ณ กรุงสุโขทัย และภายหลังได้รับแต่งตั้งเป็นพระเจ้าฟ้ารั่ว
- ศาลตาผาแดง** หรือศาลพระเสื้อเมือง หรือศาลเทพารักษ์ ลักษณะโบราณสถานเป็นแบบปราสาทขอม หลังเดี่ยว ก่อด้วยศิลาแลงทั้งองค์ ส่วนล่างเป็นฐานบัวลูกฟัก ส่วนเรือนธาตุมีห้องยาว ส่วนยอดปราสาทพังทลาย โบราณสถานแห่งนี้เป็นหลักฐานยืนยันถึงการมีชุมชนที่มีวัฒนธรรมเขมร นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเกิดขึ้นในบริเวณนี้แล้ว เมื่อประมาณต้นพุทธศตวรรษที่ 18

ชั้นสอน

เรียบเรียงหรือนำเสนอ

11. นักเรียนนำข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสืบค้นความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวการตั้งอาณาจักรสุโขทัยมาเขียนสรุปเป็นแผนผังความคิด (Mind Map) ลงในใบงาน เรื่อง สถาปนาอาณาจักรสุโขทัย ตอนที่ 2 พร้อมทั้งตกแต่งให้สวยงาม
12. นักเรียนตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลอีกครั้ง และนำเสนอความรู้ในชั่วโมงถัดไป
13. นักเรียนแต่ละคนออกมานำเสนอความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวการตั้งอาณาจักรสุโขทัยหน้าชั้นเรียน พร้อมทั้งแสดงแผนผังความคิดประกอบการอธิบายเรื่องราว
14. ครูและเพื่อนนักเรียนช่วยกันให้ข้อเสนอแนะ และแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

ในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ผู้นำคนไทยสองท่าน คือ พ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด กับพระสหาย คือ พ่อขุนบางกลางหาว ร่วมมือกันขับไล่อำนาจของขอมออกไปได้สำเร็จ แล้วพ่อขุนผาเมืองซึ่งมีอาวุโสกว่า พ่อขุนบางกลางหาว ได้สถาปนาพ่อขุนบางกลางหาวเป็นกษัตริย์ครองอาณาจักรสุโขทัยเมื่อ พ.ศ. ๑๙๙๒ มีพระนามว่า **พ่อขุนศรีอินทราทิตย์** นับเป็นกษัตริย์พระองค์แรกแห่งราชวงศ์พระร่วง

เพื่อนๆ รู้สึกอย่างไรต่อภาพนี้ และในฐานะที่เราเป็นคนไทย เราควรปฏิบัติอย่างไรเมื่อมีโอกาสได้เข้าไปเยี่ยมชมสถานที่นี้ครับ

๑ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุสุโขทัย
อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย
อำเภอศรีสัชนาลัย จังหวัดสุโขทัย

นักเรียนควรรู้

๑ **วัดพระศรีรัตนมหาธาตุสุโขทัย** เป็นวัดสำคัญของเมืองสุโขทัย อาจเคยเป็นพุทธสถานนิกายมหายานมาก่อนที่จะได้รับการเปลี่ยนให้เป็นพุทธสถานนิกายเถรวาท โบราณสถานที่สำคัญภายในวัด เช่น ปรางค์ประธาน ก่อด้วยศิลาแลง ฉาบปูนลักษณะรูปแบบสถาปัตยกรรมจัดอยู่ในสมัยอยุธยา ภายในซุ้มโถงมีลวดลายรูปดอกบัวตูมขนาดเล็กไล่เลี่ยกันมาคล้ายถูกสร้างครอบทับ ตามผนังในองค์ปรางค์พบร่องรอยเดิมว่าคงมีจิตรกรรมฝาผนังแต่ลบเลือนไปมาก ยอดซุ้มประตูกำแพงวัดทำเป็นรูปพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวรสีพระพักตร์ ด้านล่างเป็นรูปเทพธิดานั่งในกรอบซุ้ม ส่วนล่างเป็นรูปนางอัปสรรำยา

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดเป็นหลักฐานที่แสดงถึงอิทธิพลของขอมในอาณาจักรสุโขทัย

1. สรีดงส์
2. ศาลตาผาแดง
3. เครื่องสังคโลก
4. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ

วิเคราะห์คำตอบ หลักฐานที่แสดงถึงอิทธิพลของขอมในอาณาจักรสุโขทัย ได้แก่ ศาลตาผาแดง ซึ่งเป็นโบราณสถานที่หลักฐานยืนยันถึงการมีชุมชนที่มีวัฒนธรรมเขมร นับถือศาสนาพราหมณ์-ฮินดูเกิดขึ้นในสุโขทัย ดังนั้น ข้อ 2. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

พระมหากษัตริย์สมัยสุโขทัย

ลำดับ	พระนาม	ปีครองราชย์
๑	พ่อขุนศรีอินทราทิตย์	พ.ศ. ๑๗๙๒-ปีใดไม่ปรากฏ
๒	พ่อขุนบานเมือง	ปีใดไม่ปรากฏ-พ.ศ. ๑๘๒๒
๓	พ่อขุนรามคำแหงมหาราช	พ.ศ. ๑๘๒๒-๑๘๔๑
๔	พระยาเลอไทย	พ.ศ. ๑๘๔๑-๑๘๖๖
๕	พระยาจ๋วนำถม	พ.ศ. ๑๘๖๖-๑๘๙๐
๖	พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไทย)	พ.ศ. ๑๘๙๐-๑๙๑๑
๗	พระมหาธรรมราชาที่ ๒	พ.ศ. ๑๙๑๑-๑๙๔๒
๘	พระมหาธรรมราชาที่ ๓ (ไสลือไทย)	พ.ศ. ๑๙๔๓-๑๙๖๒
๙	พระมหาธรรมราชาที่ ๔ (บรมपाल)	พ.ศ. ๑๙๖๒-๑๙๘๑

หลังจาก พ.ศ. ๑๙๘๑ กรุงสุโขทัยอยู่ภายใต้การปกครองของกรุงศรีอยุธยา กรุงสุโขทัยไม่มีกษัตริย์ปกครอง แล้วในที่สุดสุโขทัยก็ถูกผนวกเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรอยุธยาใน พ.ศ. ๒๐๐๖

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้ที่ ๑

เขียนสรุปการก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัยลงในสมุด จากนั้นร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับปัจจัยที่เอื้อต่อการก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย

ขั้นสรุป

นักเรียนและครูร่วมกันสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องราวการตั้งอาณาจักรสุโขทัย

ขั้นประเมิน

1. ใบงาน เรื่อง สถาปนาอาณาจักรสุโขทัย
2. สังเกตสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยใช้แบบประเมินสมรรถนะสำคัญที่มีลักษณะเป็นแบบประเมินเกณฑ์คุณภาพ (Rubric) ซึ่งแบ่งคุณภาพออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับดีเยี่ยม ระดับดี ระดับพอใช้หรือผ่านเกณฑ์ และระดับปรับปรุงหรือไม่ผ่านเกณฑ์
3. ประเมินทักษะกระบวนการวิธีการทางประวัติศาสตร์
4. สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล

กิจกรรม ท้าทาย

ให้นักเรียนจัดทำเส้นเวลา (Timeline) แสดงลำดับพระมหากษัตริย์สมัยสุโขทัย พร้อมเขียนบันทึกเหตุการณ์สำคัญในสมัยสุโขทัยมาพอเข้าใจ จากนั้นนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

นักเรียนควรรู้

1. **พ่อขุน** เป็นชื่อตำแหน่งของอริราชซึ่งปกครองเมืองหลวง (สุโขทัยศรีสัชนาลัย) ในสมัยต้นราชวงศ์พระร่วง ซึ่งสะท้อนให้เห็นระบบการปกครองแบบปิตาธิปไตย (พ่อปกครองลูก)
2. **ธรรมราชา** พระราชาหรือนักปกครองที่ทรงธรรม และทำให้ประชาชนเกิดความพึงพอใจโดยธรรม โดยไม่ต้องใช้อำนาจหรือศาสดาเข้าไปแย่งชิงเพื่อครอบครอง สะท้อนให้เห็นถึงการใช้คติทางพระพุทธศาสนาใช้ในการปกครอง

Historical Method

ขั้นนำ

1. ครูให้นักเรียนทำกิจกรรม “บอกเล่าเหตุการณ์สมัยสุโขทัย” โดยการแต่ละใบจะแทนจำนวนเลขบนลูกเต๋า ดังนี้

• เลข 1, 2

คำอธิบายการ์ดเหตุการณ์ : ชายคนหนึ่งเห็นกลุ่มวัยรุ่นตีกันกลางตลาด จึงรีบวิ่งไปสันกระดิ่งหน้าวัง ชายผู้นี้คิดว่า เมื่อประชาชนได้รับความเดือดร้อน ใครกันเป็นผู้ตัดสินความ

• เลข 3, 4

คำอธิบายการ์ดเหตุการณ์ : ชาวบ้านทำการเกษตรมีผลผลิตมากมาย เช่น มะม่วง มะพร้าว มะขาม หนาก พืช ชาวบ้านต้องนำสินค้าเหล่านี้ไปขายที่ไหน

• เลข 5, 6

คำอธิบายการ์ดเหตุการณ์ : ครอบครัวพ่อค้าต่างถิ่นนำสินค้าไปซื้อขายในตลาดแห่งหนึ่ง เมื่อพ่อค้าต้องการซื้อขายสินค้าต้องจ่ายเงินสกุลใดแลกเปลี่ยน

๒ พัฒนาการด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ

๒.๑ ด้านการเมืองการปกครอง

๑) การสร้างความมั่นคงของสุโขทัยในระยะแรก

กรุงสุโขทัยยังมีดินแดนไม่กว้างใหญ่มากนัก และต้องทำสงครามกับอาณาจักรใกล้เคียงเพื่อขยายอำนาจ เช่น ขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด ได้ยกทัพมาตีเมืองตากของสุโขทัย

▲ พระบรมราชานุสาวรีย์ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช กษัตริย์ผู้สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้กรุงสุโขทัยมากที่สุด

ในการรบนี้พระโอรสองค์เล็กของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ชนช้างเอาชนะขุนสามชนได้ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ทรงตั้งชื่อให้ท่านว่า “พระรามคำแหง” หมายถึง รามผู้กล้าหาญ ในสมัยของพ่อขุนรามคำแหง สุโขทัยมีอำนาจมั่นคงและขยายดินแดนได้กว้างขวาง โดยพระองค์ใช้วิธีผูกมิตรกับเพื่อนบ้าน เช่น ล้านนา พระยา

นครศรีธรรมราช มอญ รวมถึงยังส่งทูตไปจีน และการทำสงครามแผ่ขยายอาณาเขต

การส่งทูตไปจีนทำให้เกิดประโยชน์ต่อสุโขทัยอย่างไรคะ

นักเรียนควรรู้

1 ขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด ตามตำนานกล่าวว่า ขุนสามชน เป็นราชบุตรของพ่อขุนจันคำเหลือง เจ้าเมืองฉอด และเจ้าแดงอ่อน เมื่อพ่อขุนจันคำเหลืองสวรรคตแล้ว ขุนสามชนราชบุตรพระองค์ใหญ่ได้สืบราชสมบัติในเมืองฉอดแทนพระราชบิดา เมืองฉอดปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอแม่ระมาดซึ่งอยู่เหนืออำเภอแม่สอด

2 พระยา เมืองพะเยา มีพัฒนาการมาแล้วตั้งแต่ก่อน พ.ศ. 1700 (ก่อนพุทธศตวรรษที่ 18) ต่อมาเป็นศูนย์กลางของแคว้นพะเยา นับเป็นรัฐเอกเทศร่วมสมัยแคว้นสุโขทัย และแคว้นเชียงแสน-เชียงราย เมืองพะเยาตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำอิง ปลายทิวเขาภูกามยาว มีหนองเอี้ยง (ปัจจุบันคือกว๊านพะเยา) เป็นแหล่งน้ำที่มีความอุดมสมบูรณ์

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดเป็นลักษณะสำคัญของการปกครองแบบพ่อปกครองลูก

1. พระมหากษัตริย์เสด็จเยี่ยมราษฎรด้วยพระองค์เอง
2. พระมหากษัตริย์ลงโทษราษฎรที่ทำความผิดด้วยการเขียนตี
3. พระมหากษัตริย์ทรงแก้ไขปัญหาราษฎรด้วยพระองค์เอง
4. พระมหากษัตริย์ให้ราษฎรเข้ารับฟังธรรมจากพระสงฆ์ที่พระองค์นิมนต์มา

วิเคราะห์คำตอบ การปกครองแบบพ่อปกครองลูก เป็นรูปแบบการปกครองที่แสดงถึงความใกล้ชิดของพระมหากษัตริย์ในการดูแลเอาใจใส่ราษฎรที่มีความทุกข์ยาก โดยทรงเข้ามาแก้ไขปัญหาให้กับราษฎรด้วยพระองค์เอง ดังนั้น ข้อ 3. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

ขั้นนำ

2. นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

- แบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน จากนั้นส่งตัวแทนทอดลูกเต๋า 1 ครั้ง สังเกตเลขบนลูกเต๋าวาดตรงกับการ์ดใด
- สมาชิกแต่ละกลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็นข้อความบนการ์ดเงื่อนไข หรือเล่าเหตุการณ์สั้นๆ จากการ์ดที่ได้รับ
- สมาชิกช่วยกันตอบคำถามบนการ์ดและบอกว่า “การ์ดที่ได้รับเป็นเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับพัฒนาการด้านใดของสมัยสุโขทัย”

๒) สถานะของผู้ปกครอง ในระยะแรกกรุงสุโขทัยยังมีดินแดนไม่กว้างใหญ่ ประชาชนมีน้อย ทำให้ผู้ปกครองสุโขทัยมีความใกล้ชิดกับประชาชนเปรียบเหมือนพ่อกับลูก ผู้ปกครองจึงเรียกว่า “พ่อขุน” สมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช กรุงสุโขทัยมีความมั่นคงทางการเมืองการปกครองมาก พ่อขุนรามคำแหงทรงปกครองประชาชนอย่างใกล้ชิด ในศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ ๑^๑ หรือศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงกล่าวถึงวิธีที่พ่อขุนรามคำแหงทรงใช้เพื่อให้ราษฎรได้อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เช่น ทรงให้แขวนกระดิ่งไว้ที่ประตูวังเพื่อให้ประชาชนที่เดือดร้อนมาสนักระดิ่งร้องทุกข์ และยังทรงอบรมสั่งสอนขุนนางและราษฎรให้รู้บาป บุญ คุณ โทษ

(ภาพวาดตามจินตนาการ)

▲ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช เสด็จมาสอบสวนคดีความที่ราษฎรได้ร้องทุกข์

ต่อมากรุงสุโขทัยได้รับพระพุทธศาสนา นิิกายเถรวาทลัทธิลังกาวงศ์จากนครศรีธรรมราช ทำให้รับแนวคิด “ธรรมราชา” มาใช้ในการปกครอง โดยกษัตริย์ทรงปกครองตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ผู้ปกครองเรียกว่า “พระมหากษัตริย์ธรรมราชา” ตัวอย่างหลักธรรมที่นำมาใช้ในการปกครอง เช่น หลักทศพิธราชธรรมหรือหลักธรรม ๑๐ ประการสำหรับผู้ปกครอง เช่น การบริจาค การให้ทาน การมีความซื่อตรง การยึดมั่นในศีลธรรม การไม่เบียดเบียนผู้อื่น

ข้อสอบเน้น การคิด

แนวคิดในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาใช้ในการปกครองในสมัยสุโขทัย เกิดขึ้นในช่วงสมัยพระมหากษัตริย์พระองค์ใด

1. พ่อขุนบานเมือง
2. พ่อขุนศรีอินทราทิตย์
3. พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
4. พระมหากษัตริย์ธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย)

(วิเคราะห์คำตอบ ในสมัยของพระมหากษัตริย์ธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) ได้มีการแสดงให้เห็นถึงสถานะของพระมหากษัตริย์ที่ทรงเป็น “ธรรมราชา” โดยย้าให้เห็นถึงพระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติตามหลักทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า ทศพิธราชธรรม ดังนั้น ข้อ 4. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง)

นักเรียนควรรู้

๑) ศิลาจารึกสุโขทัยหลักที่ 1 หรือจารึกพ่อขุนรามคำแหง ได้รับประกาศขึ้นทะเบียนเป็นมรดกแห่งความทรงจำของโลก จากองค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ. 2546 ศิลาจารึกหลักที่ ๑ หรือจารึกพ่อขุนรามคำแหง ถูกค้นพบเมื่อ พ.ศ. 2376 หรือตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 เมื่อครั้งยังทรงผนวชเป็นพระภิกษุ ได้เสด็จจาริกธุดงค์ไปทางหัวเมืองแถบเหนือของประเทศไทย เมื่อถึงเมืองเก่าสุโขทัย ทรงพบศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงที่บริเวณเนินปราสาทเมืองเก่าสุโขทัย จึงโปรดให้นำลงมาที่กรุงเทพมหานคร พร้อมกับศิลาจารึกวัดป่ามะม่วง หลักที่ 4 และพระแท่นมนังคศิลาบาตร

ขั้นสอน

กำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา

- ครูให้นักเรียนตั้งคำถามทางประวัติศาสตร์จากการ์ตูนเหตุการณ์ที่ได้รับจากกิจกรรม “บอกเล่าเหตุการณ์สมัยสุโขทัย” เพื่อให้นักเรียนเขียนพัฒนาการของสุโขทัยตามการ์ตูนเหตุการณ์ 1 พัฒนาการ ตัวอย่างคำถาม เช่น
 - เกิดเหตุการณ์อะไรขึ้นในอดีต
 - เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นเมื่อไร
 - เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นที่ไหน
 - ทำไมจึงเกิดเหตุการณ์นั้นขึ้น
 - เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร
- สมาชิกแต่ละกลุ่มตั้งคำถามทางประวัติศาสตร์จากเหตุการณ์ที่นักเรียนเลือก เขียนคำถามลงในงาน เรื่อง การเมืองและเศรษฐกิจสุโขทัย

เกร็ดแถมครู

ครูจัดกระบวนการเรียนรู้โดยให้นักเรียนปฏิบัติ ดังนี้

- อธิบายเกี่ยวกับพัฒนาการของสมัยสุโขทัย
- สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการของสมัยสุโขทัย
- วิเคราะห์ข้อมูล หลักฐานที่ได้จากการสืบค้นเกี่ยวกับพัฒนาการของสมัยสุโขทัย จนเกิดเป็นความรู้ ความเข้าใจ

นักเรียนควรรู้

- เมืองศรีสัชนาลัย** เมืองศรีสัชนาลัยในสมัยเริ่มแรก เคยเป็นศูนย์กลางอารยธรรมในเขตลุ่มแม่น้ำยม ครั้นสุโขทัยเป็นเมืองหลวง เมืองศรีสัชนาลัยยังคงความสำคัญมีฐานะเป็นเมืองลูกหลวง พระมหากษัตริย์ในราชวงศ์พระร่วงหลายพระองค์ทรงเคยดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองครองเมืองศรีสัชนาลัยมาก่อน ดังนั้น บทบาทในทางการเมืองการปกครองของเมืองสุโขทัยและเมืองศรีสัชนาลัยจึงมีความเกี่ยวข้องกันโดยตลอดมา
- เมืองสองแคว** เนื่องจากเมืองนี้ตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำน่านกับแม่น้ำแควน้อย เมื่อประมาณ พ.ศ. 1900 พระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) ได้โปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองมาตั้งอยู่ ณ ตัวเมืองปัจจุบัน โดยมีฐานะเป็นเมืองลูกหลวง

๓) รูปแบบการปกครอง ในสมัยสุโขทัย การปกครองราชอาณาจักรแบ่งเขตการปกครองออกเป็น

(๑) **เมืองหลวง** เป็นศูนย์กลางการปกครองและเป็นศูนย์กลางวัฒนธรรม บางสมัยเมืองหลวงย้ายไปอยู่ที่เมืองพิษณุโลก

(๒) **เมืองลูกหลวง** เป็นเมืองที่บรรดาลูกหลวงออกไปปกครอง ทำหน้าที่เป็นเมืองหน้าด่าน เป็นที่สะสมเสบียงอาหารและกำลังคน เมืองลูกหลวงของกรุงสุโขทัยแบ่งออกเป็น ๔ เมืองในแต่ละทิศ ดังนี้

- ทิศเหนือ **เมืองศรีสัชนาลัย**
- ทิศใต้ เมืองสระหลวง
- ทิศตะวันออก **เมืองสองแคว** (พิษณุโลก)
- ทิศตะวันตก เมืองชากังราว (กำแพงเพชร)

ข้อสอบเน้น การคิด

เมืองลูกหลวงสำคัญอย่างไร

(แนวตอบ เมืองลูกหลวงหรือหัวเมืองชั้นใน เป็นเมืองหน้าด่านที่ล้อมราชธานีไว้ทั้ง 4 ด้าน ใช้ระยะเวลาเดินทางจากราชธานี ภายในระยะเวลา 2 วัน หัวเมืองชั้นในเป็นเมืองที่มีความสำคัญ โดยพระมหากษัตริย์จะส่ง “ลูกหลวง” คือ พระราชโอรสหรือขุนนางที่เป็นที่ไว้วางพระราชหฤทัยไปปกครอง หัวเมืองทั้งสี่จะตั้งค่อนไปทางใต้เพราะต้องระวังอาณาจักรอยุธยา ขณะที่ทางเหนือคือล้านนานั้นเป็นมิตรกับสุโขทัย)

(๓) **เมืองพระยามหานคร**^① เป็นเมืองที่

ตั้งอยู่ห่างจากเมืองลูกหลวงออกไป เมืองหลวงอาจส่งคนไปเป็นเจ้าเมืองหรือเป็นเชื้อสายของเจ้าเมืองเดิม

เมืองพระยามหานคร

มีอำนาจปกครองตนเอง

แต่ขึ้นตรงต่อสุโขทัย

เช่น เมืองเชียงทอง

(ตาก) เมืองชุมพร

พระเจดีย์ ที่วัดพระบรมธาตุ ▶
จังหวัดตาก

(๔) **เมืองออกหรือเมืองประเทศราช** เป็นเมืองที่มี

กษัตริย์ของตนปกครอง แต่ยอมอ่อนน้อมต่อสุโขทัยด้วยการถวาย

เครื่องบรรณาการ เมืองประเทศราชอยู่ห่างไกลจากเมืองหลวง เช่น

เมืองนครศรีธรรมราช เมืองเมะตะมะ

▶ เมืองนครศรีธรรมราช ในอดีตมีฐานะเป็นเมืองประเทศราช

ขั้นสอน

รวบรวมหลักฐาน

- นักเรียนแต่ละกลุ่มสืบค้นหลักฐานและข้อมูลจากเหตุการณ์พัฒนาการสมัยสุโขทัยที่กลุ่มนักเรียนเลือก และจากคำถามที่ตั้งไว้ โดยมีขั้นตอน ดังนี้
 - ค้นหาและรวบรวมหลักฐานทุกประเภทอย่างละเอียด
 - แยกประเภทหลักฐานขั้นต้น หลักฐานชั้นรอง เป็นลายลักษณ์อักษรและไม่เป็นลายลักษณ์อักษร
 - บันทึกข้อมูลที่ค้นพบลงในงาน เรื่อง การเมืองและเศรษฐกิจ

เกร็ดแนะครู

ให้นักเรียนสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการแต่ละด้านของสุโขทัยทั้งหมด เช่น

- พัฒนาการด้านการเมืองการปกครองสมัยสุโขทัย สืบค้น : แบบพ่อปกครองลูก และแบบธรรมราชา
- พัฒนาการด้านเศรษฐกิจ สืบค้น : การค้าขายภายในประเทศและระหว่างประเทศ

ข้อสอบเน้น การคิด

ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองพิษณุโลกกับอาณาจักรสุโขทัยเป็นอย่างไร

- เมืองออก
- เมืองหลวง
- เมืองประเทศราช
- เมืองพระยามหานคร

วิเคราะห์คำตอบ อาณาจักรสุโขทัยมีเมืองหลวง คือ เมืองสุโขทัย แต่ในบางรัชสมัย เช่น สมัยพระยาธิไทย ได้มีการย้ายเมืองหลวงไปที่เมืองพิษณุโลก ดังนั้น ข้อ 2. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

นักเรียนควรรู้

- เมืองพระยามหานคร** หรือหัวเมืองชั้นนอก ในสมัยสุโขทัยหัวเมืองชั้นนอกด้านทิศใต้มีเมืองแพรง (สรนครบุรี) เมืองสุพรรณบุรี (อุทอง) เมืองราชบุรี เมืองเพชรบูรณ์ เมืองตะนาวศรี ด้านทิศเหนือ มีเมืองแพร่ ด้านทิศตะวันออก มีเมืองหล่ม เมืองเพชรบูรณ์ และเมืองศรีเทพ เป็นต้น เมืองเหล่านี้ปกครองโดยเจ้าเมืองที่ถูกแต่งตั้งออกไปจากราชธานีแต่มักจะเป็นเชื้อสายของเจ้าเมืองเดิม จึงมักเรียกหัวเมืองเหล่านี้ว่า เมืองพระยามหานคร มีอำนาจสิทธิขาดในการบริหารราชการแผ่นดิน และในเวลาเกิดสงครามจะต้องเกณฑ์ไพร่พลไปช่วยราชธานีในการทำกรรบ

ชั้นสอน

รวบรวมหลักฐาน

4. ครูชวนนักเรียนทบทวนเนื้อหาเกี่ยวกับพัฒนาการด้านต่างๆ ของสมัยสุโขทัยที่เรียนมาแล้ว เพื่อเป็นแนวทางในการสืบค้นข้อมูล โดยครูใช้คำถามนำ หรือให้นักเรียนฝึกตั้งคำถามเอง เช่น
 - การปกครองสมัยสุโขทัยมีกี่แบบ ถ้านักเรียนได้อาศัยอยู่ในสมัยนั้นจะเลือกการปกครองแบบใด เพราะเหตุใด
 - ถ้านักเรียนได้มีโอกาสไปเป็นพ่อค้าสมัยสุโขทัยจะแลกเปลี่ยนสินค้าอย่างไร และค้าขายอะไร
5. นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพัฒนาการสมัยสุโขทัย

๔) ราษฎรในสมัยสุโขทัย ราษฎรมีอิสระในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพ ดังที่ศิลาจารึกหลักที่ ๑ ระบุว่า “ใครจักใคร่ค้า ช้าง ค้า ใครจักใคร่ค้ำม้า ค้า ใครจักใคร่ค้าเงินค้ำทอง ค้า” ประชาชนต้องอยู่ภายใต้การปกครองที่มีกฎหมาย เช่น **กฎหมายลักษณะโจร**¹ ในยามสงบประชาชนทำไร่ ไถนา ค้าขาย ในยามสงครามต้องทำหน้าที่เป็นทหาร

๕) การสูญเสียอำนาจของสุโขทัย การที่กรุงสุโขทัยต้องอ่อนแอและตกเป็นของกรุงศรีอยุธยาเกิดขึ้นจากหลายสาเหตุ เช่น ความอ่อนแอทางการทหาร การแย่งชิงอำนาจภายในของสุโขทัย การค้ากับต่างประเทศเริ่มตกต่ำ ทำให้อำนาจทางเศรษฐกิจหมดไป ประกอบกับกรุงศรีอยุธยาที่อยู่ทางตอนใต้มีความเข้มแข็งทางด้านการเมือง การทหารเพิ่มขึ้น และอยู่ในทำเลที่ตั้งที่ดีกว่าสุโขทัย คือมีแม่น้ำหลายสายไหลผ่านและอยู่ใกล้กับทะเล จึงทำให้กรุงศรีอยุธยากลายเป็นศูนย์กลางทางการค้าและเศรษฐกิจแทนสุโขทัย

² ▲ วัดมหาธาตุ ตั้งอยู่บริเวณกลางเมืองเปรียบเสมือนเป็นวัดประจำราชธานี สุโขทัย

นักเรียนควรรู้

- ¹ **กฎหมายลักษณะโจร** มีลักษณะเป็นกฎหมายอาญา โดยรัฐมุ่งที่จะให้ประชาชนพยายามนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเป็นพลเมืองดี เช่น การไม่ช่วยจับโจรมีความผิดเสมือนลักทรัพย์ผู้อื่น
- ² **วัดมหาธาตุ** ตั้งอยู่กลางใจเมือง ตามแบบแผนความเชื่อในเรื่องจักรวาลแบบอินเดียโบราณ เจดีย์ประธานของวัด มีลักษณะเป็นเจดีย์ทรงดอกบัวตูม ถือว่าเป็นสถาปัตยกรรมที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของศิลปะสุโขทัยแท้ มีเจดีย์ที่ศรายรอบจำนวน 8 องค์ องค์ที่อยู่ตรงมุมทั้งสี่เป็นเจดีย์ที่มีอิทธิพลของศิลปะทวารวดี ส่วนเจดีย์ที่ตั้งอยู่กึ่งกลางของด้านทั้งสี่ เป็นเจดีย์ทรงปราสาทแบบสุโขทัย ซึ่งมีลวดลายปูนปั้นอิทธิพลศิลปะลังกา รอบ ๆ เจดีย์ประธานมีปูนปั้นรูปพระสาวกเดินประทักษิณโดยรอบพระมหาธาตุ

กิจกรรม สร้างเสริม

นักเรียนสืบค้นสาเหตุการสูญเสียอำนาจของสุโขทัยเพิ่มเติม แล้วสรุปเป็นประเด็นสำคัญ บันทึกลงสมุด จากนั้นออกมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้ที่ ๒

- จับคู่ เขียนสรุปข้อมูลเปรียบเทียบลักษณะการปกครองแบบพ่อปกครองลูกและการปกครองแบบธรรมาธิปไตยในสมัยสุโขทัยลงสมุด จากนั้นออกมานำเสนอหน้าชั้น
- ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับพัฒนาการด้านการเมืองการปกครองสมัยสุโขทัย

๒.๒ ด้านเศรษฐกิจ

๑) การเกษตร อาชีพหลักของประชาชนในสมัยสุโขทัย คือ เกษตรกรรมแบบพึ่งตนเอง พืชหลักที่ปลูกคือข้าว พืชอื่นๆ เช่น มะม่วง มะพร้าว มะขาม ตาล หนาก พล มีตลาดสำหรับนำสินค้ามาขาย เรียกว่า “**ปสาน**”^๑

ตัวอย่าง

สินค้าที่ขายที่ปสาน

▲ หมาก

▲ มะม่วง

▲ ตาล

▲ พลู

▲ มะพร้าว

▲ มะขาม

๒) การค้าขาย การค้าของสุโขทัยมีการค้าภายในและการค้ากับดินแดนภายนอก

การค้าภายในเป็นการค้าขายเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าที่จำเป็นในการดำรงชีวิต เช่น เครื่องถ้วยชาม ผ้า เครื่องจักสาน มีด

ขั้นสอน

ประเมินคุณค่าของหลักฐาน

- ครูแนะนำหลักการพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นถึงความถูกต้อง และความน่าเชื่อถือของข้อมูล ด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น
 - ข้อมูลที่สืบค้นมาจากหลายแหล่งมีเหมือนกันหรือแตกต่างกัน อย่างไร
 - พิจารณาประเภทหลักฐานขั้นต้นและหลักฐานชั้นรอง
 - ข้อมูลมีความถูกต้องและมีแหล่งที่มาที่น่าเชื่อถือหรือไม่
- สมาชิกแต่ละกลุ่มตรวจสอบข้อมูลจากการสืบค้น เพื่อพิจารณาความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูล

เกร็ดและครู

ครูให้นักเรียนค้นคว้าเกี่ยวกับลักษณะทางเศรษฐกิจของอาณาจักรสุโขทัย โดยอ้างอิงข้อความจากศิลาจารึกหลักที่ ๑ ที่กล่าวถึงเศรษฐกิจของสุโขทัยคนละ ๑ ประโยค จากนั้นนักเรียนช่วยกันวิเคราะห์ว่า ข้อความดังกล่าวแสดงถึงลักษณะทางเศรษฐกิจของอาณาจักรสุโขทัยอย่างไรบ้าง

ข้อสอบเน้น การคิด

“นายกองเกรียนจะเดินทางไปตีปสาน” จากข้อความ แสดงว่านายกองเกรียนมีกิจธุระใด

- ติดต่อซื้อขายสินค้า
- ศึกษาธรรมจากพระสงฆ์
- นำเรื่องไปร้องเรียนพ่อขุน
- ไปดูการทำเครื่องสังคโลก

(วิเคราะห์คำตอบ ปสานเป็นสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งของชาวเมืองสุโขทัยและชาวเมืองใกล้เคียง ดังนั้น ข้อ ๑. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง)

นักเรียนควรรู้

- ๑ ปสาน** แหล่งซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าทั้งของชาวเมืองสุโขทัยและชาวเมืองใกล้เคียง ในศิลาจารึกระบุไว้ว่า สินค้าที่ซื้อขายกันในตลาดปสานมีหลายประเภท ตั้งแต่ผลไม้ เครื่องอุปโภคบริโภคต่าง ๆ และสัตว์ที่ใช้เป็นแรงงานเป็นพาหนะ เช่น วัวและม้า ตลาดปสานนั้นตั้งอยู่ทางตอนเหนือของเมืองสุโขทัย ลักษณะของตลาดเป็นลานกว้าง เหมาะสำหรับเป็นที่ชุมนุมกันของผู้ซื้อและผู้ขาย รูปแบบของตลาดเช่นนี้อาจจะเรียกได้ว่า ตลาดบก เพราะมีทำเลที่ตั้งค้าขายอยู่บนบก ตัวอย่างตลาดในสมัยสุโขทัยที่ปรากฏในศิลาจารึก เช่น ตลาดป่าตองขายใบตอง ตลาดป่าพร้าวขายมะพร้าว ตลาดป่าตะกั่วขายโลหะตะกั่ว จะเห็นได้ว่าตลาดมีลักษณะการขายสินค้าเป็นแหล่ง ๆ ไป

ชั้นสอน

วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล

8. นักเรียนนำข้อมูลมาวิเคราะห์ แล้วเขียนเล่า เหตุการณ์พัฒนาการสมัยสุโขทัยตามเวลา ก่อน-หลังลงโบราณ เรื่อง การเมืองและ เศรษฐกิจสุโขทัย ที่แสดงให้เห็นพัฒนาการ ความเจริญของสมัยสุโขทัย โดยตอบคำถาม ทางประวัติศาสตร์จากการตีเหตุการณ์ที่เลือก เช่น

- จากเหตุการณ์ “ชายคนหนึ่งเห็นกลุ่ม วัยรุ่นตีกันกลางตลาด จึงรีบวิ่งไปสัน กระดิ่งหน้าวัง ชายผู้นี้คิดว่า เมื่อประชาชน ได้รับความเดือดร้อน ใครกันเป็นผู้ตัดสินใจ

(แนวตอบ พัฒนาการด้านการเมืองการ ปกครอง วงศ์มีการสร้างความมั่นคงภายใน อาณาจักรจนเกิดความเข้มแข็ง มีระบบ การปกครองที่ชื่อว่า การปกครองแบบพ่อ ปกครองลูก โดยประชาชนจะไปสันกระดิ่ง ร้องทุกข์ เพื่อให้พระมหากษัตริย์สอบสวน ความเดือดร้อนของประชาชน ต่อมาเมื่อเข้าสู่ สมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) มีการ ปกครองแบบธรรมราชา โดยใช้หลักทศพิธรา ชรรรมในการปกครองทั้งประชาชนภายใน อาณาจักร และสัมพันธ์ไมตรีกับอาณาจักร ใกล้เคียง)

ส่วนการค้าภายนอกแบ่งออกเป็นการค้ากับดินแดนต่าง ๆ บนผืนแผ่นดินไทย และการค้ากับต่างประเทศ ดังนี้

(๑) **การค้ากับภายนอก** มีความสำคัญอย่างมากต่อ เศรษฐกิจของสุโขทัย เพราะสุโขทัยเป็นเมืองที่อยู่ในเส้นทาง การค้ามาตั้งแต่ในสมัยโบราณ หัวเมืองต่างๆ ของสุโขทัยอยู่บนเส้นทาง บริเวณแม่น้ำยม แม่น้ำน่าน แม่น้ำปิง และแม่น้ำป่าสัก ซึ่งสะดวก ในการติดต่อกับเมืองรอบ ๆ เช่น ทางเหนือมีเส้นทางติดต่อจนถึง กลุ่มแม่น้ำโขง ทางตะวันตกมีเส้นทางจากสุโขทัยไปทางตะวันตก ผ่านเมืองตากไปออกยังเมืองเมะตะมะของมอญ ซึ่งเป็นเมืองท่า สู่ทะเลอันดามัน อ่าวเบงกอล และอินเดียตอนใต้ ส่วนทางใต้ มีเส้นทางผ่านแม่น้ำเจ้าพระยา และติดต่อไปจนถึงนครศรีธรรมราช การตั้งอยู่ในเส้นทางการค้าทำให้การค้าขายกับดินแดนภายนอก มีความสะดวก

ทางการได้ส่งเสริมการค้าขายให้สะดวกยิ่งขึ้นด้วย การอนุญาตให้ค้าขายอย่างเสรีและยกเว้นการเก็บ **“จังกอบ”** (จกอบ) หรือภาษีผ่านด่านให้แก่พ่อค้าต่างถิ่น ทำให้มีพ่อค้าต่างถิ่นเข้ามาติดต่อ ค้าขายมาก ดังปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ว่า

“...เมื่อชั่วพ่อขุนรามคำแหง...เจ้าเมืองบ่เอาจกอบ ในไพร่รู้ทาง เพื่อนจูงวัวไปค้า ขี่ม้าไปขาย ใครจักใคร่ค้าช้าง คำ ใครจักใคร่ค้าม้า คำ ใครจักใคร่ค้าเงินคำทอง คำ...”

(ข้อความที่แปล) ...ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง...เจ้าเมืองไม่เก็บภาษีผ่านด่าน...ประชาชนเดินทางไปค้าขาย ได้อย่างสะดวก สามารถจูงวัว ขี่ม้าไปขาย คำช้าง คำม้า คำแร่เงิน คำแร่ทอง ได้ตามอิสระ...

นักเรียนควรรู้

1. **การค้ากับภายนอก** สมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช อาณาจักรสุโขทัยแผ่ ขยายลงไปได้ถึงแหลมมลายู ทำให้การค้ากับต่างประเทศเป็นไปอย่างกว้าง ขาว เนื่องจากบริเวณดังกล่าวเป็นเส้นทางเดินเรือสินค้าที่จะไปยังเปอร์เซีย อินเดีย ลังกา ขาว สุมาตรา และจีน

2. **จังกอบ (จกอบ)** เป็นภาษีชนิดหนึ่งที่เก็บจากผู้นำสัตว์และสิ่งของสินค้า ไปเพื่อขายในที่ต่าง ๆ หรือหมายถึงภาษีที่เก็บจากสัตว์และสิ่งของที่นำเข้ามา จำหน่าย โดยวิธีเก็บจังกอบในสมัยนั้นจะเก็บในอัตรา 10 ซัก 1 และการเก็บ นั้นมิได้เก็บเป็นตัวเงินเสมอไป คือ เก็บเป็นสิ่งของแทนตัวเงินก็ได้ แล้วแต่จะ เก็บอย่างใดได้สะดวก

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดเป็นนโยบายด้านการค้าที่สำคัญที่ช่วยจูงใจให้พ่อค้าเข้ามา ค้าขายในกรุงสุโขทัยมากขึ้น

1. การค้าสัตว์ป่าได้
2. การไม่เก็บภาษีผ่านด่าน
3. การใช้เงินหรือทองเป็นอัตราแลกเปลี่ยนได้
4. การให้พ่อค้าเข้าไปซื้อขายสินค้ากับผู้ผลิตได้โดยตรง

วิเคราะห์คำตอบ การที่กรุงสุโขทัยไม่เก็บจกอบหรือภาษีผ่านด่าน ทำให้เป็นแรงจูงใจสำคัญในการที่พ่อค้าจากภายนอกจะเข้ามา ค้าขายในสุโขทัยมากขึ้น ดังนั้น ข้อ 2. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

(๒) การค้ากับต่างประเทศ

การค้าขายทางทะเลระหว่างไทยกับต่างชาติมีตั้งแต่สมัยสุโขทัยแล้ว โดยมีชาวจีน อินเดีย และอาหรับ เดินทางเข้ามาค้าขาย และมีการค้ารูปแบบใหม่เกิดขึ้นในสมัยนี้ คือ การค้าภายใต้ระบบ**รัฐบาลการค้า**ระหว่างไทยกับจีน

นอกจากนี้ สุโขทัยยังได้ผลิตเครื่องปั้นดินเผาที่เรียกว่า “**เครื่องสังคโลก**” ทั้งเพื่อขายในราชอาณาจักรและได้ส่งไปขายยังรัฐใกล้เคียง เช่น มลายู อินเดีย ลังกา มอญ การค้ากับ

ต่างประเทศในสมัยสุโขทัยไม่มีหลักฐานแน่ชัดว่าเป็นการค้าเนินการโดยราชสำนักหรือเอกชน แต่สมัยอยุธยาการค้ากับต่างประเทศเป็นการผูกขาดของราชสำนัก

▲ เครื่องสังคโลก เป็นงานหัตถกรรมส่งออกที่สำคัญของสุโขทัย

เตาเผาเครื่องสังคโลกที่บ้านเกาะน้อย อำเภอดรชัญญะ จังหวัดสุโขทัย

ชั้นสอน

วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล

จากเหตุการณ์ ชาวบ้านทำการเกษตรมีผลผลิตมากมาย เช่น มะม่วง มะพร้าว มะขาม หนาก พืช ชาวบ้านต้องนำสินค้าเหล่านี้ไปขายที่ไหน

จากเหตุการณ์ ครอบครัวพ่อค้าต่างถิ่นนำสินค้าไปซื้อขายในตลาดแห่งหนึ่ง เมื่อพ่อค้าต้องการซื้อขายสินค้าต้องจ่ายเงินสกุลใดแลกเปลี่ยน

(แนวตอบ พัฒนาการด้านเศรษฐกิจช่วงต้นมีการค้าขายภายในอาณาจักรโดยประชาชนจะนำสินค้ามาแลกเปลี่ยนกันที่ตลาดปสาน โดยสินค้าเกษตรสำคัญสมัยสุโขทัย คือ มะม่วง มะพร้าว มะขาม หนาก พืช โดยใช้เงินพดด้วงซื้อขาย หรือใช้สินค้าแลกเปลี่ยนกัน เมื่ออาณาจักรเกิดความเข้มแข็งสุโขทัยจึงมีการค้าขายกับต่างประเทศ เช่น จีน โดยสินค้าที่พ่อค้าจีนนิยมนำมาค้าขาย ได้แก่ ผ้าไหม เครื่องถ้วยชาม สุโขทัยได้ผลิตเครื่องสังคโลก เพื่อขายกับมลายู อินเดีย ลังกา มอญ)

กิจกรรม 21st Century Skills

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม “สำรวจอาณาจักรสุโขทัย” โดยปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

- แบ่งกลุ่ม กลุ่มละ 4-5 คน ศึกษาแผนที่/แผนผังอาณาจักรสุโขทัย
- ทำเครื่องหมายบนแผนที่ที่แสดงตำแหน่งของสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์สุโขทัย จำนวน 5 แห่ง (วัด อนุสาวรีย์)
- สมาชิกกลุ่มร่วมกันอธิบายความสำคัญของสถานที่แต่ละแห่งที่ได้ทำเครื่องหมายไว้
- ร่วมกันสรุปผลของการทำกิจกรรมโดยสะท้อนคิดเกี่ยวกับความสำคัญของอาณาจักรสุโขทัย

นักเรียนควรรู้

1 **รัฐบาลการค้า** เป็นวิธีการทางทูตสำคัญอย่างหนึ่งในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับรัฐอื่นๆ ความสัมพันธ์แบบระบบราชการมีลักษณะที่ชัดเจนคือ รัฐต่างๆ มาถวายเครื่องบรรณาการแสดงว่ายอมรับอำนาจของจีน และต้องตามกฎเกณฑ์ที่จีนกำหนดไว้ และจักรพรรดิจีนจะให้ของตอบแทนและสิทธิพิเศษกลับไป

2 **เครื่องสังคโลก** เครื่องปั้นดินเผาที่ผลิตขึ้นในรูปแบบของภาชนะ เครื่องประกอบสถาปัตยกรรม ตุ๊กตา มีทั้งชนิดเคลือบน้ำยาและไม่เคลือบน้ำยา นิยมเคลือบสีเขียวแบบหยก เรียกว่า สีเขียวไข่กา โดยมีการผลิตมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยไปจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการผลิตจนสามารถส่งเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญในช่วงระหว่างพุทธศตวรรษที่ 20-22

ขั้นสอน

เรียบเรียงหรือนำเสนอ

9. นักเรียนนำเสนอข้อมูลเหตุการณ์พัฒนาการสมัยสุโขทัยของกลุ่มนักเรียน และร่วมกันแสดงความคิดเห็นสะท้อนคิด เหตุการณ์ในอดีตกับปัจจุบัน

ขั้นสรุป

นักเรียนร่วมกันสรุปความรู้จากการนำเสนอเหตุการณ์ของแต่ละกลุ่ม อธิบายให้เห็นการก่อตั้งอาณาจักรสุโขทัย พัฒนาการด้านการเมือง การปกครอง และพัฒนาการด้านเศรษฐกิจ ที่แสดงถึงความเจริญของบ้านเมือง

ขั้นประเมิน

1. ตรวจใบงาน เรื่อง การเมืองและเศรษฐกิจสุโขทัย
2. ประเมินทักษะกระบวนการวิธีการทางประวัติศาสตร์
3. ประเมินการนำเสนอผลงาน
4. สังเกตสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน
5. สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล/กลุ่ม

กิจกรรม

พัฒนาการเรียนรู้ที่ ๓

๑. สืบค้นสินค้าในสมัยสุโขทัยที่นักเรียนสนใจคนละ ๑ อย่าง ตัดภาพสินค้านั้นมาพร้อมเขียนคำบรรยายได้ภาพมาพอสังเขป จากนั้นออกมานำเสนอหน้าชั้น
๒. ร่วมกันสรุปปัจจัยที่ส่งผลต่อการค้าและเศรษฐกิจสมัยสุโขทัย

กิจกรรม

Active Learning

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

✓ การสื่อสาร	✓ การสื่อสาร
✓ การคิด	○ การแก้ปัญหา
○ การใช้ทักษะชีวิต	✓ การใช้เทคโนโลยี

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

๑. สืบค้นข้อความในศิลาจารึกหลักที่ ๑ ที่มีข้อความระบุเกี่ยวกับการเมืองการปกครองหรือเศรษฐกิจสมัยสุโขทัย โดยพิจารณาเลือกข้อความมาคนละ ๑ ตัวอย่าง
๒. วาดภาพประกอบให้สอดคล้องกับข้อความในศิลาจารึก พร้อมเขียนคำแปลและคำอธิบายสรุปด้านการเมืองการปกครองหรือเศรษฐกิจจากข้อความในศิลาจารึกพอสังเขปได้ภาพวาด
๓. ร่วมกันคัดเลือกผลงานที่น่าสนใจได้นำเสนอ ข้อมูลมีความถูกต้องจำนวน ๑๐ ชิ้น นำไปจัดแสดงเป็นป้ายนิเทศ

ข้อสอบเน้น การคิด

เครื่องสังคโลกมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจสุโขทัยอย่างไร

(แนวตอบ) สังคโลกเป็นสินค้าส่งออกสำคัญของอาณาจักร การค้าสังคโลกเริ่มต้นขึ้นในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ โดยเริ่มจากการติดต่อค้าขายกับเมืองที่ได้รับอิทธิพลจากสุโขทัยและเมืองท่าริมฝั่งทะเลในภาคใต้ และเริ่มเฟื่องฟูมากในศตวรรษที่ ๒๑ เนื่องจากการส่งออกเครื่องถ้วยของจีนซบเซาลงจากนโยบายทางการค้าและการเมืองภายใน ต่อมาเมื่อสุโขทัยผนวกเข้ากับอยุธยา ศูนย์กลางการส่งออกสังคโลกจึงเปลี่ยนมาเป็นอยุธยาซึ่งเป็นเมืองท่าสำคัญ ส่งผลให้สุโขทัยเป็นฐานการผลิตสังคโลกแก่อยุธยา แหล่งผลิตสำคัญมาจากเมืองศรีสัชนาลัยและเมืองสุโขทัย)

บทที่ ๒

บุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย

แนวคิดสำคัญ

พระมหากษัตริย์สมัยสุโขทัยได้สร้างสรรค์ความเจริญไว้ให้กับชาติไทยไว้มากมาย การศึกษาเรียนรู้ตัวอย่างประวัติและผลงานของพระมหากษัตริย์ในสมัยสุโขทัย นอกจากจะช่วยให้เรามีความรู้ ความเข้าใจประวัติศาสตร์ไทย สมัยสุโขทัยมากขึ้นแล้ว ยังช่วยทำให้เกิดความภาคภูมิใจในผลงานด้านต่าง ๆ ของบรรพบุรุษไทย รวมถึงเห็นแบบอย่างอันดีที่สามารถเลือกสรรนำไปปรับใช้ในชีวิตได้

พ่อขุนรามคำแหง
มีบทบาทสำคัญ
อย่างไรต่อการพัฒนา
อาณาจักรสุโขทัย

Historical Method

ขั้นนำ

1. ครูให้นักเรียนเล่นเกม “จับคู่ให้ได้ ทายให้ถูก” เพื่อกระตุ้นความสนใจนักเรียนในการเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลสำคัญในสมัยสุโขทัย โดยครูเตรียมบัตรคำซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้
บัตรคำชุดที่ 1 : รายพระนามพระมหากษัตริย์สุโขทัย เช่น พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย)
บัตรคำชุดที่ 2 : ผลงานสำคัญ เช่น พ่อปกครองลูก ขัณฑ์ขอม ไตรภูมิพระร่วง ธรรมราชาประดิษฐ์อักษรไทย
2. นักเรียนจับคู่ผลงานให้ตรงกับเจ้าของผลงาน นักเรียนคนใดจับคู่ได้ถูกต้องที่สุดและเร็วที่สุดถือว่าเป็นผู้ชนะ
3. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้หลังจากการเล่นเกมว่า พระมหากษัตริย์สุโขทัยได้สร้างความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงไว้หลายประการ บางสิ่งได้ตกทอดมาสู่รุ่นเราในปัจจุบัน เราจึงควรภาคภูมิใจในบรรพบุรุษไทยของเรา

ข้อสอบเน้น การคิด

ถ้าสังคมสุโขทัยเปรียบได้ดังครอบครัว บุคคลในข้อใดทำหน้าที่เป็นเสมือนหัวหน้าครอบครัว

1. ขุนนาง
2. พระราชวงศ์
3. พระมหากษัตริย์
4. นักบวชทางศาสนา

(วิเคราะห์คำตอบ สังคมสุโขทัยเปรียบเสมือนครอบครัวใหญ่ ราษฎรถือเป็นสมาชิกในครอบครัว ผู้ปกครองดูแล คือ พ่อขุน ซึ่งฐานะเป็นพระมหากษัตริย์ ดังนั้น ข้อ 3. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง)

แบบตอบ Big Question

1. ทรงทำสงครามเพื่อขยายดินแดนสร้างความมั่นคงให้บ้านเมือง
2. ทรงวางรูปแบบการปกครองแบบพ่อปกครองลูก อันเป็นแบบอย่างให้ผู้ปกครองสุโขทัยในยุคหลัง
3. ทรงประดิษฐ์อักษรไทย ทำให้คนไทยมีตัวอักษรใช้มาจนถึงทุกวันนี้
4. ทรงนำพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทลัทธิลังกาวงศ์จากนครศรีธรรมราชมาเผยแผ่ที่กรุงสุโขทัย ทรงส่งเสริมให้ชาวเมืองนับถือกันอย่างแพร่หลาย ทำให้พระพุทธศาสนาได้วางรากฐานมั่นคงในอาณาจักรสุโขทัย จนกระทั่งเป็นศาสนาประจำชาติในปัจจุบัน

ขั้นสอน

กำหนดหัวเรื่องที่่จะศึกษา

1. ครูเปิด PowerPoint ประวัติศาสตร์ ป.4 หน่วย 3 เรื่อง ความเป็นมาของชาติไทย ให้นักเรียนดู แล้วสนทนาซักถามนักเรียนในชั้นเรียนว่าหากนักเรียนเป็นคนในสมัยสุโขทัย นักเรียนต้องการผู้นำที่มีคุณลักษณะเช่นใด จากนั้นสุ่มนักเรียนแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย
2. ครูให้นักเรียนเลือกบุคคลสำคัญในสมัยสุโขทัยที่ตนเองประทับใจมา 1 พระองค์ เพื่อศึกษาประวัติและผลงานผ่านการสืบค้นข้อมูลหลักฐานในใบงาน เรื่อง พระมหากษัตริย์สุโขทัย
3. ครูสุ่มนักเรียนออกมานำเสนอบุคคลสำคัญในสมัยสุโขทัยที่ตนเองประทับใจหน้าชั้นเรียน พร้อมบอกเหตุผลที่เลือกบุคคลสำคัญพระองค์นั้น

เกร็ดแะะครู

ครูนำภาพพระบรมราชานุสาวรีย์พ่อขุนศรีอินทราทิตย์มาให้นักเรียนดู แล้วอธิบายเพิ่มเติมว่าปัจจุบันพระบรมราชานุสาวรีย์ ตั้งอยู่ที่อำเภอสวรรคโลก จังหวัดสุโขทัย สร้างขึ้นเพื่อระลึกถึงพระกรุณาธิคุณของพระองค์ ผู้ทรงเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง

สมัยสุโขทัยนับว่าเป็นสมัยหนึ่งที่มีความเจริญในด้านต่าง ๆ พระมหากษัตริย์สมัยสุโขทัยได้เป็นผู้นำในการสร้างสรรค์ความเจริญ ซึ่งได้สืบทอดต่อมาจนปัจจุบัน การรู้และเข้าใจผลงานของบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ทำให้เราเกิดความภาคภูมิใจ และนำไปเป็นแบบอย่างในการยกย่องเชิดชูได้

๑ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์

พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ (ครองราชย์ประมาณ พ.ศ. ๑๗๙๒ - ปีใดไม่ปรากฏ) เป็นกษัตริย์พระองค์แรกแห่งราชวงศ์พระร่วง^๑

ผลงานสำคัญ

ด้านการสร้างความมั่นคงให้แก่บ้านเมือง พ่อขุนศรีอินทราทิตย์มีพระนามเดิมว่า พ่อขุนบางกลางหาว เป็นผู้นำของชาวไทยกลุ่มหนึ่งที่ได้ร่วมกับพ่อขุนผาเมือง^๒ เจ้าเมืองราด ต่อสู้ขับไล่อำนาจของขอมออกไปได้สำเร็จในพุทธศตวรรษที่ ๑๘ ต่อมาพ่อขุนผาเมืองซึ่งมีอาวุโสกว่าพ่อขุนบางกลางหาวได้สถาปนาพ่อขุนบางกลางหาวเป็นกษัตริย์ครองกรุงสุโขทัยเมื่อ พ.ศ. ๑๗๙๒

เมื่อกรุงสุโขทัยได้รับการสถาปนาแล้ว พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ได้ทรงสร้างความมั่นคงให้กับบ้านเมือง โดยการทำสงครามกับขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด ที่ยกทัพมาตีเมืองตากซึ่งเป็นเมืองในอำนาจของสุโขทัย การรบในครั้งนั้นพระราชโอรสพระองค์เล็กซึ่งมีพระชนมายุ ๑๙ พรรษา ได้ช่วยพ่อขุนศรีอินทราทิตย์รบ และได้ต่อสู้กับขุนสามชนอย่างกล้าหาญจนได้ชัยชนะ

นักเรียนควรรู้

- 1 **พระร่วง** เป็นพระนามที่ใช้เรียกกษัตริย์ของอาณาจักรสุโขทัย มิได้เฉพาะเจาะจงว่าหมายถึงผู้ใด แต่เป็นที่ยอมรับกัน พระร่วงพระองค์สำคัญ ได้แก่ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ผู้แยกตัวเป็นอิสระจากขอม พ่อขุนรามคำแหงมหาราช ผู้โปรดให้สร้างลายสือไทย ขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1826 และพระร่วงลิไท ผู้แต่ง เถมูมิกา หรือ ไตรภูมิพระร่วง
- 2 **พ่อขุนผาเมือง** วีรกษัตริย์ไทยผู้ทรงต่อสู้ทำสงครามกับขอมเพื่อรักษาดินแดนสุโขทัยเอาไว้ ร่วมมือกับพ่อขุนบางกลางหาวเมื่อพุทธศักราช 1800 ในเวลาต่อมาได้ทรงสถาปนาพ่อขุนบางกลางหาวขึ้นเป็นกษัตริย์ครองกรุงสุโขทัย และถวายพระนามว่า “ศรีอินทราทิตย์” และอยู่ช่วยราชการที่สุโขทัยจนสถานการณ์เข้าสู่ปกติแล้ว จึงเดินทางกลับเมืองราด

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดกล่าวไม่ถูกต้องเกี่ยวกับพ่อขุนศรีอินทราทิตย์

1. เป็นกษัตริย์ผู้สถาปนากรุงสุโขทัย
2. เป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง
3. เป็นพระเชษฐาของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช
4. เป็นผู้นำคนสำคัญในการขับไล่ขอมออกจากสุโขทัย

วิเคราะห์คำตอบ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ร่วมกับพ่อขุนผาเมืองต่อสู้ขับไล่ขอมออกจากสุโขทัย เป็นผู้สถาปนาอาณาจักรสุโขทัยและเป็นปฐมกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง มีโอรสธิดารวมกัน 5 พระองค์ หนึ่งในนั้นคือพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ดังนั้น ข้อ 3. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง)

๒ พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช (ครองราชย์ พ.ศ. ๑๘๒๒ - ๑๘๔๑) ทรงเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๓ แห่งอาณาจักรสุโขทัย พระองค์เป็นพระราชโอรสของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์กับนางเสือง เมื่อพระองค์มีพระชนมายุ ๑๙ พรรษา ทรงออกรบร่วมกับพระราชบิดา ในครั้งนั้น พ่อขุนรามคำแหง^๑ชนะขุนสามชนเจ้าเมืองฉอดได้ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์จึงพระราชทานพระนามว่า “รามคำแหง” หมายถึง รามผู้กล้าหาญ ต่อมาทรงขึ้นครองราชสมบัติสืบต่อจากพ่อขุนบานเมืองซึ่งเป็นพระเชษฐา พระองค์ทรงสร้างความมั่นคงให้แก่อาณาจักรสุโขทัย

ผลงานสำคัญ

๑) ด้านการปกครอง

(๑) ทรงปกครองราษฎรอย่างใกล้ชิด จนเรียกกันต่อมาว่าการปกครองแบบ “พ่อปกครองลูก” โดยทรงเอาพระทัยใส่ทุกข์สุขของราษฎรด้วยการแควนกระดิ่งไว้เพื่อให้ราษฎรที่เดือดร้อนมาส่งกระดิ่งร้องทุกข์ และทรงได้สวนตัดสินคดีด้วยพระองค์เอง

(๒) ทรงสร้างความมั่นคงให้อาณาจักร โดยขยายอาณาเขตของสุโขทัยออกไปอย่างกว้างขวาง

▲ แผนที่สังเขปแสดงอาณาจักรสุโขทัยในสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

ขั้นสอน

รวบรวมหลักฐาน

4. ครูสนทนากลุ่มนักเรียนเกี่ยวกับวิธีการสืบค้นข้อมูลบุคคลสำคัญในสมัยสุโขทัยที่ตนเองประทับใจ
5. นักเรียนสืบค้นข้อมูลหลักฐานเกี่ยวกับประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในสมัยสุโขทัยที่ตนเองประทับใจจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติมในห้องสมุด เว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต
6. ระหว่างการสืบค้น ให้นักเรียนบันทึกข้อมูลหลักฐานไว้พร้อมภาพหลักฐานประกอบ เพื่อนำมาเล่าให้เพื่อนฟังในชั่วโมงถัดไป

ข้อสอบเน้น การคิด

การที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชให้ประชาชนมาร้องทุกข์ต่อพระองค์โดยตรงเกิดผลดีอย่างไร

(แนวตอบ) ทำให้ทรงทราบปัญหาที่แท้จริงของราษฎร และตัดสินใจแก้ปัญหาหรือแก้ปัญหาให้ราษฎรได้อย่างรวดเร็ว เป็นการตอบสนองต่อความกังวลหรือความต้องการของราษฎรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ราษฎรมีความสุข บ้านเมืองสงบร่มเย็น วิธีการดังกล่าวนี้ยังช่วยเสริมสร้างความรู้สึกรักหวางใจและความภักดีในหมู่ราษฎร ทั้งยังช่วยกระชับความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับราษฎรให้แน่นแฟ้น

นักเรียนควรรู้

- 1 **ชนช้าง** หรือการรบบนหลังช้าง หรือยุทธหัตถี การต่อสู้ด้วยอาวุธบนหลังช้าง เป็นการรบอย่างกษัตริย์สมัยโบราณ ถือเป็นคติมาแต่โบราณว่า การชนช้างเป็นยอดยุทธวิธีของนักรบ เพราะเป็นการต่อสู้อย่างตัวต่อตัว แพ้ชนะกันด้วยความคล่องแคล่วกับความชำนาญในการขี่ช้างชน โดยไม่ต้องอาศัยรีพลหรือกลอุบายแต่อย่างใด เพราะโดยปกติในการทำสงคราม โอกาสที่จอมทัพทั้ง 2 ฝ่าย จะเข้าใกล้ชิดจนถึงชนช้างกันมีน้อยมาก ดังนั้น กษัตริย์พระองค์ใดกระทำยุทธหัตถีชนะก็จะได้รับการยกย่องว่ามีพระเกียรติยศสูงสุด และแม้แต่ผู้แพ้ก็ได้รับการยกย่องสรรเสริญว่าเป็นนักรบแท้ ยุทธหัตถีสำคัญในประวัติศาสตร์ไทยมีอยู่ 5 ครั้ง โดยการชนช้างระหว่างพ่อขุนรามคำแหงมหาราชและขุนสามชนเจ้าเมืองฉอด นับเป็นยุทธหัตถีครั้งแรกในประวัติศาสตร์ไทย

ประเมินคุณค่าของหลักฐาน

7. ครูสนทนากลุ่มนักเรียนถึงปัญหาหรืออุปสรรคที่พบระหว่างการสืบค้นข้อมูลหลักฐาน แล้วให้นักเรียนอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกัน
8. นักเรียนนำหลักฐานต่าง ๆ ที่ตนเองสืบค้นมาได้ เช่น ข้อมูลในตำราหรือสมัยสุโขทัย ข้อมูลบุคคลสำคัญในสมัยสุโขทัย จากหนังสือค้นคว้าหรือจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต มาพิจารณาประเภทและประเมินความน่าเชื่อถือ เช่น ใครเป็นผู้สร้างหรือผู้บันทึกหลักฐาน ผู้สร้างหรือผู้บันทึกมีความรู้ในเรื่องที่บันทึกดีเพียงพหรือไม่ หลักฐานนั้นถูกสร้างหรือบันทึกขึ้นเมื่อไร เพื่อจุดมุ่งหมายใด มีความเกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษาหรือไม่ แล้วบันทึกข้อมูลไว้ส่วนตัวเพื่อป้องกันไม่ให้ข้อมูลผิดพลาดตกหล่น

(๑) **ทรงส่งเสริมการนับถือพระพุทธศาสนา** โดยนิมนต์พระสงฆ์นิทายเถรวาทลัทธิลังกาวงศ์จากนครศรีธรรมราชมาอยู่ที่สุโขทัย จัดให้มีการเทศนาสั่งสอนประชาชนทุกวันพระ และทรงสร้างวัดหลายแห่ง เช่น วัดมหาธาตุ ทรงวางรากฐานการนับถือพระพุทธศาสนา ทำให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาของรั้วไทยสมัยต่อ ๆ มา

(๒) ทรงประดิษฐ์อักษรไทยหรือลายสือไทย ใน พ.ศ. ๑๙๒๖

[illegible]

“...เมื่อก่อนลายสือไทยนี้ บ่มี ๑๒๐๕ ศกปีมะแม
พ่อขุนรามคำแหง หาใคร่ใจในใจแลใส่ลายสือไทยนี้
ลายสือไทยนี้จึงมีเพื่อชนผ่นนี้ใส่ไว้...”

(ข้อความที่แปล) ...เมื่อก่อนปี ๑๒๐๕ ยังไม่เคยมีรูปอักษรไทยปรากฏมาก่อน พ่อขุนรามคำแหง ได้ทรงประดิษฐ์ขึ้น รูปอักษรไทยจึงได้มีขึ้นใช้...

นักเรียนควรรู้

- 1** **ลายสือไทย** รูปอักษรไทยแบบแรก คือ รูปอักษรพจนานุกรมคำแห่งมหาราช ซึ่งมีรูปสัณฐานแห่งอักษรและอักษระที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยทรงกำหนดรูปอักษรที่ประดิษฐ์ขึ้นให้มีวิธวางรูปสระให้วางเรียงอยู่บรรทัดเดียวกับรูปพยัญชนะ อักษระวิธดังกล่าวนี้มีปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกพร้อม ๆ กับวิธเขียนรูปอักษร ซึ่งพระองค์ได้กำหนดให้เส้นอักษรแต่ละตัวลากสลับต่อกันโดยไม่ต้องยกเครื่องมือเขียนขึ้น จะต้องเริ่มต้นลากเส้นจากหัวอักษรเป็นต้นไป ภายหลังที่ปรากฏรูปอักษรไทยขึ้นแล้ว ยังได้พบหลักฐานการใช้รูปอักษรขอม รูปอักษรมอญ และรูปอักษรอื่นๆ ในบริเวณอาณาจักรสุโขทัยและอาณาจักรใกล้เคียง

ข้อสอบเน้น **การคิด**

พระราชกรณียกิจของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชในข้อใดที่มี
คุณูปการอย่างยิ่งต่อสังคมไทย

1. แพ้ขยายอาณาเขต
2. สร้างหลักศิลาจารึก
3. ประดิษฐ์ลายสือไทย
4. ส่งคณะทูตไปเมืองจีน

(วิเคราะห์คำตอบ การประดิษฐ์อักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชใน พ.ศ. 1826 ทำให้คนไทยได้มีตัวอักษรใช้เป็นของตนเอง ซึ่งเป็นหนึ่งในไม่กี่ชาติของโลก ดังนั้น ข้อ 3. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง)

๓) ด้านเศรษฐกิจ

(๑) ทรงให้ตั้งเตาเผาเพื่อผลิตเครื่องสังคโลก ทั้งเพื่อใช้ในสุโขทัยและส่งไปขายยังต่างถิ่น

(๒) ทรงให้สร้างทำนบกักเก็บน้ำ เรียกว่า สรีดภงส์^๑ เพื่อแก้ปัญหาขาดแคลนน้ำในตัวเมืองสุโขทัย

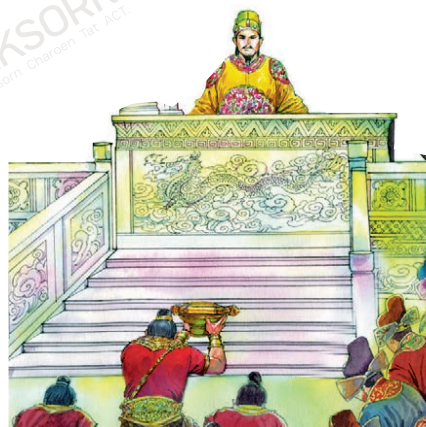
(๓) ทรงส่งเสริมการค้า ด้วยการไม่เรียกเก็บภาษีผ่านด่าน (จังกอบ) จากพ่อค้าที่เข้ามาค้าขาย ทำให้การค้าเติบโต

๔) ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

(๑) ทรงสร้างความสัมพันธ์ทางการทูตและวัฒนธรรมกับแว่นแคว้นต่าง ๆ เช่น เป็นพันธมิตรกับพญามังรายแห่งอาณาจักรล้านนา และพญางำเมืองแห่งอาณาจักรพะเยา

(๒) ทรงส่งทูตไปประเทศจีน

เป็นครั้งแรก เมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๕ และเมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๖ ทูตจากจีนได้เดินทางมาตอบแทนการส่งทูตไปของไทย นับเป็นคณะทูตจีนชุดแรกที่ได้เดินทางมายังสุโขทัย และเชื่อกันว่าสุโขทัยรับวิธีการทำเครื่องสังคโลกมาจากจีน

(ภาพวาดตามจินตนาการ)

▲ราชทูตไทยเข้าเฝ้าพระจักรพรรดิของจีน

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้ที่ ๑

สรุปพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจโดยสังเขปของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ และพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ลงในสมุด จากนั้นออกมานำเสนอหน้าชั้น

ชั้นสอน

วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล

- นักเรียนนำหลักฐานที่น่าเชื่อถือมาวิเคราะห์ว่าให้ข้อมูลเกี่ยวกับอะไร โดยแยกออกเป็นเรื่องย่อย เช่น ข้อมูลวันเดือนปีเกิด ที่อยู่อาศัย ชาติกำเนิด หน้าที่การงาน ผลงานสำคัญ คุณธรรม หรือคุณลักษณะของบุคคลสำคัญ
- นักเรียนนำข้อมูลที่เป็นเรื่องย่อยมาสังเคราะห์หรือรวมเข้าด้วยกันเป็นหมวดหมู่ โดยบันทึกแยกไว้ส่วนตัว เช่น
 - ข้อมูลวันเดือนปีเกิด ที่อยู่อาศัย ชาติกำเนิด จัดอยู่ในหมวดหมู่ชีวประวัติหรือประวัติโดยสังเขป
 - หน้าที่การงาน ผลงานสำคัญ จัดอยู่ในหมวดหมู่ผลงานที่ประทับใจ
 - คุณธรรมหรือคุณลักษณะของบุคคลสำคัญ จัดอยู่ในหมวดหมู่แบบอย่างความดี

กิจกรรม ทำทนาย

นักเรียนสร้างสรรค์งานศิลปะ เช่น โปสเตอร์หรืองานเขียนสั้นๆ ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากอาณาจักรสุโขทัย สถานที่สำคัญ หรือบุคคลสำคัญที่นักเรียนชื่นชอบ แล้วนำผลงานมานำเสนอหน้าชั้นเรียน

นักเรียนควรรู้

- สรีดภงส์** หรือทำนบกักน้ำ ตั้งอยู่บริเวณเมืองเก่า ทำนบนี้เป็นเขื่อนดินสำหรับกักน้ำ อยู่ระหว่างชอกเขา คือ เขาพระบาทใหญ่และเขาก่ออ้ายมา เป็นภูมิปัญญาในสมัยสุโขทัยที่สร้างขึ้นเพื่อกักน้ำและชักน้ำไปตามคลองส่งน้ำมาเข้ากำแพงเมือง
- พันธมิตร** เป็นการสร้างความสัมพันธ์กับล้านนา โดยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชได้ทรงดำเนินความสัมพันธ์ทางการทูตด้วยการร่วมมือกับพญามังรายมหาราช และพญางำเมืองแห่งแคว้นพะเยา เพื่อป้องกันการรุกรานจากมองโกล

ชั้นสอน

เรียบเรียงหรือนำเสนอ

- นักเรียนนำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่มาเขียนเรียบเรียงสรุปลงในใบงาน เรื่อง พระมหากษัตริย์สุโขทัย พร้อมทั้งติดภาพหลักฐานประกอบการศึกษาค้นคว้า
- นักเรียนตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนของข้อมูลอีกครั้งก่อนนำเสนอ

เกร็ดแฉะครู

ครูให้นักเรียนสืบค้นรายพระนามพระมหากษัตริย์สุโขทัยทุกพระองค์ จากนั้นจัดทำเส้นเวลาแสดงลำดับการครองราชย์และพระราชกรณียกิจสำคัญของแต่ละพระองค์ เพื่อเป็นการสรุปความเข้าใจเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์สุโขทัย

นักเรียนควรรู้

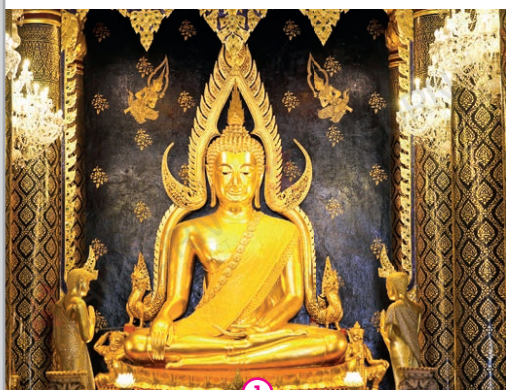
- พระพุทธชินราช** เป็นพระพุทธรูปองค์หนึ่งที่มีพระพุทธรูปลักษณะที่งดงามที่สุด ที่สร้างสมัยสุโขทัย ลักษณะพระพักตร์เป็นแบบเขียนแสนผสมกับสุโขทัย โดยพระพุทธรูปสมัยเขียนแสนได้รับอิทธิพลของศิลปะสมัยคุปตะ สำหรับพระพุทธรูปในสมัยสุโขทัย เชื่อว่าเริ่มสร้างในครั้งแผ่นดินพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) พระพุทธชินราชถือว่าเป็นศิลปะสมัยสุโขทัย แต่มีลักษณะฝีมือช่างอันประณีตเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง จึงแยกออกเป็นหมวดพระพุทธรูปชินราช มีพระพุทธรูปสำคัญสร้างยุคเดียวกันอีกหลายองค์ เช่น พระพุทธชินสีห์ พระศรีศาสดา พุทธศิลป์แบบพระพุทธรูปชินราช ได้มีการสร้างจำลองสืบต่อกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

๓ พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไทย)

พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไทย) เป็นหลานปู่ของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ครองราชย์ พ.ศ. ๑๘๙๐ - ๑๙๑๑

ผลงานสำคัญ

๑) ด้านการเมืองการปกครอง

▲ พระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เป็นพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยที่มีความงดงามมากที่สุดองค์หนึ่ง

หลังสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ความเข้มแข็งในทางทหารของสุโขทัยลดลง หัวเมืองประเทศราชหลายแห่งแยกตัวเป็นอิสระ พระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไทย) ทรงมีพระราโชบายรวบรวมเมืองต่าง ๆ เข้ามารวมกับสุโขทัยดังเดิม โดยอาศัยพระพุทธศาสนาเป็นสื่อกลางการ

เจริญสัมพันธไมตรีกับอาณาจักรต่าง ๆ นอกจากนี้ได้เสด็จไปประทับยังเมืองต่าง ๆ ของสุโขทัยเพื่อสร้างความมั่นคงให้กับอาณาจักร เช่น เสด็จไปประทับที่เมืองแพร่ นาน ๗ เดือน ประทับที่เมืองพิษณุโลก นาน ๗ ปี เพื่อป้องกันการรุกรานของกรุงศรีอยุธยา แม้ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไทย) สุโขทัยไม่สามารถขยายอาณาเขตได้กว้างขวางเหมือนสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช แต่สามารถสร้างความสงบและความมั่นคงให้กับสุโขทัยได้เป็นอย่างดี

ข้อสอบเน้น การคิด

การสร้างสัมพันธไมตรีกับลัทธิธรรมมีผลดีต่อสุโขทัยอย่างไร

- ได้กำลังช่วยยามเกิดสงคราม
- เป็นแหล่งวัตถุดิบไว้ผลิตสินค้า
- เผยแพร่วัฒนธรรมได้อย่างเสรี
- ปลอดภัยจากการถูกโจมตีทางเหนือ

วิเคราะห์คำตอบ ถ้านานาเป็นอาณาจักรที่อยู่ทางเหนือและมีแสนยานุภาพพอๆ กับอาณาจักรสุโขทัย ทั้งสองต่างหวงเกรงการคุกคามจากจีน จึงมีความสัมพันธ์อันดีระหว่างกันมาตลอด ดังนั้นข้อ 4. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

๒) ด้านศาสนา

ในสมัยสุโขทัย พระพุทธศาสนาได้รับการเคารพนับถือมากและเจริญสูงสุดในสมัยของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไทย) ซึ่งเป็นหลานของพ่อขุนรามคำแหง โดยพระยาสิทธิไทยทรงเป็นกษัตริย์ที่มีพระราชศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์หนังสือเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา เรื่อง **ไตรภูมิพระร่วง**^① เมื่อ พ.ศ. ๑๘๘๘ หนังสือเรื่องนี้ได้ถูกนำมาใช้เป็นหลักในการศึกษาพระพุทธศาสนามาจนปัจจุบัน

▲ หนังสือไตรภูมิพระร่วง เป็นพระราชนิพนธ์ในพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไทย)

๓) ด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้าน

พระองค์ทรงใช้พระพุทธศาสนาเป็นสื่อกลางในด้านการเจริญสัมพันธไมตรีและวัฒนธรรมกับแว่นแคว้นต่าง ๆ เช่น ทรงส่งพระสงฆ์ไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนา

◀ วัดป่ามะม่วง จังหวัดสุโขทัย เป็นที่จำพรรษาของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ ขณะทรงผนวช

ขั้นสอน

เรียบเรียงหรือนำเสนอ

13. นักเรียนแต่ละคนออกมาเล่าเรื่องราวประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในสมัยสุโขทัยที่ตนเองประทับใจ พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นจากการศึกษาเรื่องราวของบุคคลสำคัญดังกล่าวให้เพื่อนฟังหน้าชั้นเรียน โดยครูและเพื่อนนักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม

เกร็ดแถมครู

ให้นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงอิทธิพลของไตรภูมิพระร่วงและคำสอนสำคัญในไตรภูมิที่ส่งผลต่อวิถีชีวิตของคนสุโขทัย

กิจกรรม สร้างเสริม

นักเรียนจัดทำแผ่นพับเพื่อนำเสนอพระราชประวัติและผลงานของพระมหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ที่กำหนดให้ โดยเลือกพระมหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ที่นักเรียนประทับใจ 1 พระองค์

- พ่อขุนศรีอินทราทิตย์
 - พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
 - พระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย)
- นำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียนและส่งครู

นักเรียนควรรู้

- 1 **ไตรภูมิพระร่วง** เป็นเรื่องราวที่พรรณนาถึงการเกิด การตายของสัตว์ทั้งหลายว่าเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภูมิทั้งสาม คือ กามภูมิ รูปภูมิ และอรุณภูมิ ด้วยอำนาจของบุญและบาปที่ตนได้ทำไว้
- 2 **วัดป่ามะม่วง** อยู่ทางตะวันตกของเมืองสุโขทัย จารึกที่มีการกล่าวถึงวัดป่ามะม่วงนั้นมีจำนวนทั้งหมด 4 หลัก แต่มีเพียง 1 หลัก คือ ศิลาจารึกวัดป่ามะม่วง (จารึกหลักที่ 6) พบในวัดป่ามะม่วง ที่ได้มีการพูดถึงวัดนี้ว่าพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) เสด็จออกทรงผนวชและจำพรรษาที่วัดป่ามะม่วงเมื่อ พ.ศ. 1904 โบราณสถานวัดป่ามะม่วงปัจจุบันประกอบด้วยอุโบสถตั้งอยู่ด้านหน้าเจดีย์ประธานทรงระฆัง และเจดีย์รายต่าง ๆ

ขั้นสรุป

นักเรียนและครูร่วมกันสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาประวัติและผลงานของบุคคลสำคัญในสมัยสุโขทัย

ขั้นประเมิน

1. ตรวจใบงาน เรื่อง พระมหากษัตริย์สุโขทัย
2. ประเมินทักษะกระบวนการวิธีการทางประวัติศาสตร์
3. สังเกตสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยใช้แบบประเมินสมรรถนะสำคัญที่มีลักษณะเป็นแบบประเมินเกณฑ์คุณภาพ (Rubric) ซึ่งแบ่งคุณภาพออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับดีเยี่ยม ระดับดี ระดับพอใช้หรือผ่านเกณฑ์ และระดับปรับปรุงหรือไม่ผ่านเกณฑ์
4. ประเมินการนำเสนอผลงาน
5. สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล/กลุ่ม

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้ที่ ๒

สรุปพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจโดยสังเขปของพระมหาธรรมราชาที่ ๑ (ลิไทย) ลงในสมุด จากนั้นออกมานำเสนอหน้าชั้น

กิจกรรม Active Learning

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

ความสามารถด้าน	☒ การสื่อสาร
☒ การคิด	☐ การแก้ปัญหา
☐ การใช้ทักษะชีวิต	☐ การใช้เทคโนโลยี

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

๑. แบ่งกลุ่ม สืบค้นผลงานของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัยที่ประทับใจ กลุ่มละ ๑ ผลงาน โดยจัดทำเป็นภาพผลงานสำคัญพร้อมข้อมูลบรรยายได้ภาพ
๒. จัดแสดงผลงานในรูปแบบนิทรรศการภาพ “ผลงานของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัย” จากนั้นนำเสนอผลงานหน้าชั้น
๓. เขียนสรุปคุณธรรมของบุคคลสำคัญสมัยสุโขทัยที่น่ายกย่อง และยกตัวอย่างการนำแบบอย่างความดีไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันลงในสมุด จากนั้นออกมานำเสนอหน้าชั้น

ข้อสอบเน้น การคิด

การศึกษาประวัติบุคคลสำคัญในสมัยสุโขทัยเพื่อประโยชน์ด้านใดมากที่สุด

1. ทำให้เกิดความรู้สึกราตินิยม
2. สามารถเล่าให้ชาวต่างชาติฟังได้
3. ดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข
4. นำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

วิเคราะห์คำตอบ การศึกษาประวัติบุคคลสำคัญก็เพื่อให้สามารถนำมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตได้ เพราะพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงเป็นแบบอย่างในด้านต่าง ๆ เช่น ความกล้าหาญ ความเสียสละ การปฏิบัติตามหลักธรรม ดังนั้น ข้อ 4. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

บทที่ ๓

ภูมิปัญญาสมัยสุโขทัย

ภูมิปัญญาใดบ้าง
ในสมัยสุโขทัย
ที่เป็นมรดกสืบทอด
มาจนถึงปัจจุบัน

แนวคิดสำคัญ

ภูมิปัญญา เป็นความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสิทธิภาพ ที่สร้างสรรค์ออกมาเป็นผลงานในด้านต่างๆ โดยภูมิปัญญาในสมัยสุโขทัยมีอยู่หลายด้าน ซึ่งนอกจากจะ ช่วยพัฒนาสร้างความเจริญรุ่งเรืองและช่วยให้ชาวเมือง สุโขทัยดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขแล้ว ภูมิปัญญาที่มีอยู่ก็ยัง ได้รับการถ่ายทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมส่งต่อให้กับ อาณาจักรที่เกิดขึ้นในภายหลัง รวมถึงยังมีอิทธิพลส่งต่อ มาให้อนุชนรุ่นเราในสมัยปัจจุบันนี้ด้วย

Historical Method

ขั้นนำ

- ครูให้นักเรียนเล่นเกมแข่งขันจำแนกภาพศิลปะ- วัฒนธรรมสมัยสุโขทัยประเภทโบราณวัตถุและ โบราณสถาน โดยครูอธิบายความหมายของ โบราณวัตถุและโบราณสถานให้นักเรียนเข้าใจ ก่อนการแข่งขัน เช่น
 - เครื่องสังคโลกแบบต่าง ๆ
 - พระพุทธรูป
 - เจดีย์
- ครูชมเชยกลุ่มที่จำแนกภาพได้เสร็จก่อนและ ถูกต้อง จากนั้นให้นักเรียนวิเคราะห์เปรียบเทียบ คุณค่าของภูมิปัญญาไทย โดยครูตั้งคำถาม เพื่อช่วยกระตุ้นการคิด การวิเคราะห์ เช่น
 - ภูมิปัญญาแต่ละขั้นมีคุณค่าทางวัฒนธรรม อย่างไร
 - ภูมิปัญญาแต่ละขั้นมีความสำคัญต่อการ ดำรงชีวิตของคนในสมัยสุโขทัยอย่างไร
 - ปัจจุบันนักเรียนได้ใช้ภูมิปัญญาของไทยที่ สร้างสรรค์มาตั้งแต่สมัยสุโขทัยในเรื่องใดบ้าง

ข้อสอบเน้น การคิด

สถาปัตยกรรมสุโขทัยได้รับอิทธิพลมาจากชาติใดอย่างเด่นชัด

- ลังกาผ่านทางศาสนา
- อินเดียผ่านทางการค้า
- จีนผ่านทางหัตถกรรม
- ขอมผ่านทางการปกครอง

วิเคราะห์คำตอบ สุโขทัยมีการสร้างเจดีย์แบบทรงลังกา (ทรงระฆังคว่ำ) และแบบลังกาสมาครีวชัย คือ ฐานเป็นรูปสี่เหลี่ยม มีคูหา ประดิษฐานพระพุทธรูปซึ่งเป็นการสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่ได้รับ อิทธิพลทางศาสนา ดังนั้น ข้อ 1. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

แนวตอบ คำถามชวนคิด

ภูมิปัญญาสมัยสุโขทัยที่เป็นมรดกสืบทอดมาถึงปัจจุบันมีหลายประการ เช่น

- การวางผังเมือง มีการปรับปรุงสภาพแวดล้อมขนบให้กลายเป็นที่อยู่อาศัยแบบชุมชนเมือง มีการแบ่งพื้นที่เมืองอย่างเป็นสัดส่วน
- การชลประทาน ทั้งการทำเหมืองฝาย สรีดภงส์สำหรับกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง
- การคมนาคม โดยการสร้างถนนพระร่วงเพื่อใช้ในการติดต่อระหว่างสุโขทัยกับเมืองกำแพงเพชร และสุโขทัยกับเมืองศรีสัชนาลัย
- การทำเครื่องปั้นดินเผา จนกลายเป็นสินค้าส่งออกทางเศรษฐกิจที่สำคัญ

ชั้นสอน

กำหนดหัวเรื่องที่จะศึกษา

1. ครูให้นักเรียนร่วมกันสรุปความรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัยด้านการเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ และภูมิปัญญา เพื่อเป็นการทบทวนความรู้
2. ให้นักเรียนแต่ละคนกำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องราวของอาณาจักรสุโขทัย มา 1 เรื่อง แล้วบันทึกลงในใบกิจกรรม เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัย
3. นักเรียนออกมานำเสนอประเด็นที่ตนเองสนใจ หน้าชั้นเรียนพร้อมทั้งบอกเหตุผล ครูพิจารณาความเหมาะสมของประเด็นที่นักเรียนสนใจ ความยากง่ายในการสืบค้นข้อมูลหลักฐาน และชักถามนักเรียนถึงวิธีการสืบค้นข้อมูลหลักฐาน โดยให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ภูมิปัญญาในสมัยสุโขทัยมีอยู่หลากหลาย ทั้งภูมิปัญญาที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาการดำรงชีวิต ภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ความเจริญทางวัฒนธรรม ศาสนา ตัวอย่างภูมิปัญญาสมัยสุโขทัย มีดังนี้

๑ ภูมิปัญญาในการแก้ปัญหาการดำรงชีวิต

พื้นฐานทางเศรษฐกิจของสุโขทัยคือ เกษตรกรรม แต่สุโขทัยไม่ใช่ดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ เพราะอยู่บริเวณที่ราบเชิงเขาซึ่งเป็นที่ลาด จึงมีปัญหาการเก็บน้ำไว้ใช้ นอกจากนี้ศรีสัชนาลัย สุโขทัย อุดรดิตถ์ ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำยมและแม่น้ำน่าน เป็นแหล่งรับน้ำจากภูเขา ทำให้มีปัญหาหน้าท่วมขัง การเพาะปลูกได้ผลไม่ดี ชาวสุโขทัยจึงใช้ระบบชลประทานช่วยควบคุมน้ำที่ไหลมาจากภูเขา และน้ำที่ท่วมตามลำน้ำต่าง ๆ ด้วยการสร้างคันดินและสร้างทำนบกั้นน้ำ เรียกว่า **สรีดภงส์** ในที่ลุ่มก็สร้างฝายทดน้ำและขุดคลองส่งน้ำเพื่อนำน้ำไปใช้ในพื้นที่รอบเมืองสุโขทัย และขุดบ่อ สระน้ำที่เรียกว่า **ตระพัง** ① ทั่วทั้งเมืองสุโขทัย ปัจจุบันยังมีตระพังจำนวนมากเหลือให้เห็น การพัฒนาระบบชลประทานเป็นการใช้ภูมิปัญญาของสุโขทัยในการแก้ปัญหาน้ำให้มีเพียงพอในการอุปโภคบริโภค

▲ สรีดภงส์หรือทำนบพระร่วง เป็นภูมิปัญญาของชาวสุโขทัยที่ดัดแปลงภูมิประเทศสร้างเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ขึ้นมา เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนน้ำ

นักเรียนควรรู้

- 1 **ตระพัง** มีรากศัพท์มาจากภาษาเขมรว่า “ตฺรพាំង” (อ่านว่า ตรอเปียง) แปลว่า บ่อหรือสระน้ำที่ขุดขึ้น ไทยรับเอาคำนี้มาใช้ในความหมายเดียวกัน แต่แปลงเป็นหลายรูปแบบ เช่น ตระพัง ตะพัง สะพัง ส่วนใหญ่เป็นชื่อของสระน้ำในบริเวณสถานที่หรือโบราณสถานที่เคยได้รับอิทธิพลจากขอมหรือเขมรโบราณ เช่น ในอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย มีสระน้ำขนาดใหญ่อยู่ 4 แห่ง เรียกชื่อว่า ตระพังเงิน ตระพังทอง ตระพังสอ และตระพังตะกวน ในเขตอำเภออุ้มถ้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ก็มีสระน้ำขนาดใหญ่อยู่แห่งหนึ่ง เรียกชื่อว่า สะพังนาก

ข้อสอบเน้น การคิด

สรีดภงส์มีลักษณะคล้ายกับสิ่งใดในปัจจุบัน

1. ถนน
2. เขื่อน
3. คลอง
4. พุน้ำ

วิเคราะห์คำตอบ สรีดภงส์มีลักษณะเป็นคันดินหรือทำนบสำหรับกั้นน้ำ เพื่อกักเก็บน้ำไว้ใช้ ซึ่งมีลักษณะเหมือนเขื่อนในปัจจุบัน ดังนั้นข้อ 2. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง)

๒ ภูมิปัญญาในด้านศิลปวัฒนธรรม

ในสมัยสุโขทัยมีการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมหลายอย่าง ได้แก่

๑) พ่อขุนรามคำแหงคิดประดิษฐ์อักษรไทย หรือเรียกว่าลายสือไทย เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่ายิ่งที่สืบทอดจนถึงปัจจุบัน การมีตัวหนังสือใช้ทำให้มีการจารึกเรื่องราวต่าง ๆ ลงบนศิลาจารึก ซึ่งกลายเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญที่คนรุ่นหลังได้ใช้ศึกษาค้นคว้า

๒) การผลิตเครื่องสังคโลก^๑ นับเป็นภูมิปัญญาหนึ่งของชาวสุโขทัย สันนิษฐานว่าชาวสุโขทัยได้เรียนรู้วิธีทำเครื่องสังคโลกจากช่างชาวจีน และได้นำมาพัฒนาจนมีรูปแบบของตนเอง

▲ เครื่องสังคโลกรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวสุโขทัย

เพื่อนๆ จะสามารถเผยแพรภูมิปัญญาในสมัยสุโขทัยได้อย่างไรบ้างครับ

ชั้นสอน

รวบรวมหลักฐาน

- นักเรียนสืบค้นข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวของอาณาจักรสุโขทัยในประเด็นที่ตนเองสนใจจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น หนังสือค้นคว้าเพิ่มเติมในห้องสมุด เว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ต โดยคำนึงถึงความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูลหลักฐาน
- บันทึกหลักฐานและแหล่งข้อมูลที่ได้จากการสืบค้น จำแนกและประเมินความน่าเชื่อถือของหลักฐานลงในใบกิจกรรม เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัย
- นักเรียนเตรียมนำข้อมูลหลักฐานมาเล่าให้เพื่อน ๆ ฟังในช่วงโม่งถัดไปเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

ข้อสอบเน้น การคิด

หลักฐานสมัยสุโขทัยในข้อใดที่ได้รับอิทธิพลมาจากจีน

- ศิลาจารึก
- เครื่องสังคโลก
- พระพุทธรูปปางลีลา
- เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์

วิเคราะห์คำตอบ เครื่องสังคโลกเป็นเครื่องปั้นดินเผาที่มีการสันนิษฐานว่าชาวสุโขทัยได้เรียนรู้วิธีทำมาจากช่างชาวจีน แล้วนำมาพัฒนาเป็นรูปแบบของตนเอง ดังนั้น ข้อ 2. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

นักเรียนควรรู้

๑) การผลิตเครื่องสังคโลก แบ่งตามเตาเผาได้ 3 แห่ง คือ

- ๑) เครื่องสังคโลกเตาสุโขทัย เรียกว่า เตาทุเรียงสุโขทัย เครื่องสังคโลกที่พบ เช่น ถ้วยชาม เครื่องปั้นดินเผาเคลือบลายสีน้ำตาลหรือสีน้ำตาล
- ๒) เครื่องสังคโลกเตาทุเรียงป่ายาง สวรรคโลก (ศรีสัชนาลัย) ส่วนใหญ่เป็นประเภทตกแต่ง เช่น รูปยักษ์ นาค มังกร กระเบื้องลวดลายที่เขียนเป็นลายดำ พื้นขาวนวล
- ๓) เครื่องสังคโลกเตาทุเรียงเกาะน้อย เป็นแหล่งเตาเก่า เครื่องสังคโลกที่พบ เช่น เครื่องถ้วยเคลือบสีน้ำตาล ต่อมามีการพัฒนาการเผาได้งดงาม โดยมีการเคลือบสีเขียวไข่กา เรียกว่า เซลาดอน

ชั้นสอน

ประเมินคุณค่าของหลักฐาน

7. ครูสนทนาซักถามนักเรียนถึงปัญหาหรืออุปสรรคที่พบระหว่างการสืบค้นข้อมูลหลักฐาน นักเรียนร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็น
8. นักเรียนจับคู่กับเพื่อน แล้วผลัดกันเล่าถึงหลักฐานที่ตนเองสืบค้นมาจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ในประเด็นประเภทของหลักฐาน ความน่าเชื่อถือของหลักฐานและการเลือกใช้หลักฐานในการศึกษา และข้อมูลที่ได้จากหลักฐาน ครูเปิดโอกาสให้เพื่อนนักเรียนร่วมแสดงความคิดเห็นหรือซักถามข้อสงสัยเพิ่มเติม

๓) การสร้างงานศิลปะ ชาวสุโขทัยได้สร้างสรรค์งานศิลปะที่มีความงดงามและมีเอกลักษณ์ของตนเอง ศิลปะที่เป็นเอกลักษณ์สมัยสุโขทัยได้แก่ เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ หรือทรงยอดดอกบัวตูม พระพุทธรูปปางลีลาต่าง ๆ เช่น เจดีย์ประธานที่วัดมหาธาตุ กลางเมืองสุโขทัย เจดีย์ที่อยู่ในวัดเจดีย์เจ็ดแถวที่ศรีสัชนาลัย พระพุทธรูปปางลีลาที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุขุขันธ์ที่ศรีสัชนาลัย พระอจนะ วัดศรีชุม จังหวัดสุโขทัย พระพุทธชินราชที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

▶ พระอจนะ พระพุทธรูปปางมารวิชัยขนาดใหญ่ วัดศรีชุม พระพุทธรูปสมัยสุโขทัยถือว่ามีเอกลักษณ์เฉพาะและความงดงามมากที่สุดสมัยหนึ่ง

◀ เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ ถือเป็นเอกลักษณ์ในการสร้างเจดีย์ที่มีรูปแบบเฉพาะตัวของศิลปะสุโขทัย (จากภาพ) เจดีย์องค์ประธานวัดมหาธาตุ อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย

เกร็ดแฉะครู

ครูให้นักเรียนแบ่งกลุ่มทำกิจกรรม “นำเที่ยวสุโขทัย” โดยให้นักเรียนสมมติตนเองเป็นมัคคุเทศก์ พานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย โดยระบุสถานที่ที่จะไปและความสำคัญของสถานที่นั้น

นักเรียนควรรู้

- 1) วัดศรีชุม ตั้งอยู่นอกกำแพงเมืองตรงมุมตะวันตกเฉียงเหนือ สิ่งสำคัญที่ปรากฏโดดเด่น คือ อาคารที่ภายในประดิษฐานพระพุทธรูปนั่งขนาดใหญ่เต็มพื้นที่ มีหน้าตักกว้างประมาณ 11.30 เมตร เชื่อกันว่าชื่อพระพุทธรูปเรียกตามที่ปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 ว่า “พระอจนะ” มีความหมายว่าผู้ไม่หวั่นไหว สร้างเป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย ซึ่งท่วงท่าการวางพระหัตถ์ที่นำมาใช้กับพระพุทธรูปปางมารวิชัยนี้ ชาวอินเดียให้ความหมายว่า “ความแน่วแน่มั่นไม่หวั่นไหว” พระพุทธรูปที่เห็นในปัจจุบันได้บูรณปฏิสังขรณ์ใหม่ราว พ.ศ. 2496-2499

กิจกรรม สร้างเสริม

ให้นักเรียนศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะของศิลปกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของสมัยสุโขทัย เช่น เจดีย์ทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ พระพุทธรูปปางลีลา แล้วสรุปประเด็นสำคัญลงในสมุด จากนั้นนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

๓ ภูมิปัญญาด้านศาสนา

๑) ผู้ปกครองสุโขทัยได้นำหลักธรรมในพระพุทธศาสนา มาปรับใช้ในการปกครอง เช่น ทศพิธราชธรรม ทำให้ผู้ปกครอง เปรียบเหมือนธรรมราชา ถือเป็น หลักการปกครองของกษัตริย์ ไทยทุกยุคทุกสมัย

๒) การได้ศึกษาเกี่ยวกับ พระพุทธศาสนา ทำให้พระมหา ธรรมราชาที่ ๑ (ลิไทย) ได้ทรง พระราชนิพนธ์หนังสือเรื่อง ไตรภูมิพระร่วง ที่เกี่ยวข้อง กับ พระพุทธศาสนา

๓) การเคารพนับถือใน พระพุทธศาสนา ทำให้ชาว สุโขทัยได้สร้างสรรค์งานศิลปะ ที่มีความงดงาม เพื่ออุทิศแด่ พระพุทธศาสนา เช่น วัด เจริญ ๑ พระพุทธรูป

๒) พระพุทธรูปปางลีลา ถือเป็นลักษณะเด่นในการสร้างพระพุทธรูป ของอาณาจักรสุโขทัย

ขั้นสอน

วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล

- นำหลักฐานและข้อมูลที่ได้จากการสืบค้น มาตีความ แปลความหมาย วิพากษ์ และ แสดงความเห็นอย่างมีเหตุผล
- ครูคอยชี้แนะหรือให้คำแนะนำเกี่ยวกับการ ตีความหลักฐานว่านักเรียนควรตีความอย่าง ยุติธรรม ใจเป็นกลาง โดยยึดหลักที่ว่า บุคคล ทำอะไร และเพราะสาเหตุหรือเหตุผลใดจึง ทำเช่นนั้น

เกร็ดแถมครู

นักเรียนร่วมกันอภิปรายถึงอิทธิพลทางด้าน ประติมากรรมสมัยสุโขทัยที่มีต่อชาติไทยใน ปัจจุบัน พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

ข้อสอบเน้น การคิด

ข้อใดไม่ใช่ปัจจัยที่ทำให้ชาวสุโขทัยสามารถสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปกรรมออกมาได้อย่างงดงาม

- ประติมากรได้ค่าจ้างสูง
- บ้านเมืองมีความสงบสุข
- ความเป็นผู้มีสุนทรียศิลป์
- ความศรัทธาต่อพระศาสนา

วิเคราะห์คำตอบ ในสมัยโบราณประติมากรสร้างสรรค์ผลงานจาก แรงบันดาลใจและความศรัทธา เมื่อบ้านเมืองสงบสุขยังสามารถ สร้างสรรค์ผลงานได้มากขึ้น ประติมากรยังไม่เป็นอาชีพอิสระที่จะ ได้รับค่าตอบแทนเป็นค่าจ้าง ดังนั้น ข้อ 1. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

นักเรียนควรรู้

๑) เจริญ สร้างขึ้นเพื่อใช้ประดิษฐานพระบรมสารีริกธาตุ พระอัฐิธาตุ มีลักษณะ เป็นยอดแหลม ก่อสร้างด้วยอิฐ หิน ศิลาแลง เจริญสมัยสุโขทัยมี 3 รูปแบบ คือ เจริญทรงกลมแบบลังกา เจริญทรงพุ่มข้าวบิณฑ์ และเจริญแบบลังกาสมศรีวิชัย

๒) พระพุทธรูปปางลีลา ในศิลปะสุโขทัยนิยมสร้างร่วมกับพระพุทธรูป ในพระอิริยาบถอื่นด้วย คือ นั่ง นอน ยืน รวมเรียกว่า พระสี่อิริยาบถ บันได ขนาดใหญ่ พระพุทธรูปลีลาบันไดที่พัฒนาด้านตะวันออกเสมอ พระพุทธรูปยืน ที่พัฒนาด้านตะวันตก พระพุทธรูปนอนอยู่ทางด้านเหนือ และพระพุทธรูปนั่งไว้ ด้านใต้ แต่บางแห่งก็สลับที่กัน พระพุทธรูปลีลาที่ได้รับการสร้างขึ้นในสมัย สุโขทัย นับว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีความงดงามมากและถือเป็นเอกลักษณ์ของ พุทธปฏิมาสมัยสุโขทัยอย่างหนึ่ง

ขั้นสอน

วิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดหมวดหมู่ข้อมูล

11. นักเรียนนำข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นในประเด็นที่ตนเองสนใจที่ผ่านการวิเคราะห์ ตีความแล้ว มาจัดหมวดหมู่และลำดับความสำคัญอย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยนำมาเขียนหรือบันทึกเรื่องราวลงในใบกิจกรรม เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัย
12. นักเรียนแลกเปลี่ยนข้อมูลกับเพื่อนคู่เดิมเกี่ยวกับวิธีการศึกษาเรื่องราวของอาณาจักรสุโขทัยที่สนใจ ทั้งวิธีการสืบค้นข้อมูล การประเมินความน่าเชื่อถือของข้อมูล การวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลของแต่ละคน โดยเปรียบเทียบความเหมือน ความต่างของวิธีการหรือกระบวนการสืบค้น
13. หลังจากจับคู่แลกเปลี่ยนความรู้กันแล้ว ครูให้นักเรียนแต่ละคู่แบ่งปันความคิด วิธีการศึกษากับเพื่อนๆ ในชั้นเรียน

๔ คุณค่าของภูมิปัญญาสมัยสุโขทัย

ภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์ขึ้นนี้มีคุณค่าสืบมาถึงปัจจุบัน เช่น

๑) ภาษาไทย การประดิษฐ์อักษรไทย หรือที่เรียกว่า ลายสือไทย เกิดขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ โดยพ่อขุนรามคำแหงมหาราช พระองค์ทรงดัดแปลงตัวอักษรขอมและมอญ ซึ่งนิยมใช้กันแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาเดิม ทั้งนี้ตัวอักษรน่าจะได้รับอิทธิพลจากตัวอักษรของลังกาและอินเดียด้วย

▲ ศิลาจารึกหลักที่ ๑ หรือจารึกพ่อขุนรามคำแหง

ภูมิปัญญา^๑ในการประดิษฐ์อักษรไทยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช มีลักษณะพิเศษและมีประโยชน์ต่อการใช้เขียนเป็นอย่างมาก เช่น การนำสระมาเรียงอยู่ระดับเดียวกันกับพยัญชนะ หรือการเขียนพยัญชนะทุกตัวเรียงอยู่บนบรรทัดเดียวกัน ไม่มีพยัญชนะซ้อนกัน เหมือนกับตัวอักษรขอม มอญ พม่า เป็นต้น ทำให้เกิดความสะดวกต่อการพิมพ์ในยุคหลังเป็นอย่างมาก

ตัวอักษรไทยที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงประดิษฐ์ขึ้นถือเป็นการปรับใช้ความรู้เดิมที่มีอยู่ เพื่อสร้างสิ่งใหม่ที่แสดงถึงเอกลักษณ์และความเป็นชาติที่รุ่งเรือง มีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาเป็นของตนเอง จนกลายเป็นมรดกตกทอดที่ภาคภูมิใจของคนไทยจนถึงทุกวันนี้ครับ

นักเรียนควรรู้

- 1) ภูมิปัญญา ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรมของคนไทย โดยแสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ เป็นกิจกรรมทุกอย่างในชีวิต ทั้งการแก้ปัญหา การจัดการ การปรับตัว และการเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล รวมทั้งเป็นพื้นฐานความรู้ในด้านต่างๆ ที่มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง ภูมิปัญญาจึงเป็นผลงานของคนที่ได้ศึกษา รวบรวมและจัดเป็นองค์ความรู้ มีการถ่ายทอดและปรับปรุงจากคนรุ่นหนึ่งมาสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จนเกิดเป็นผลผลิตที่ดี งดงาม มีคุณค่า และมีประโยชน์ รวมทั้งสามารถนำมาแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตได้

ข้อสอบเน้น การคิด

ความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรสุโขทัยในข้อใด มีความสำคัญที่สุดที่ก่อให้เกิดเอกลักษณ์ของชาติไทย

1. การตระมึงร้องทุกข์
2. การประดิษฐ์ตัวอักษรไทย
3. การให้เสรีภาพในการค้าขาย
4. การปกครองแบบพ่อปกครองลูก

วิเคราะห์คำตอบ เอกลักษณ์ของชาติไทย คือ สิ่งที่ยบ่งบอกความเป็นชาติไทยได้อย่างชัดเจน ซึ่งภาษาหรือตัวอักษรไทยเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเป็นชาติได้ชัดเจน ดังนั้น ข้อ 2. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

ดังนั้นการประดิษฐ์อักษรไทยจึงทำให้คนไทยมีตัวหนังสือของตนเองใช้ในการบันทึกเรื่องราว การสร้างสรรค์งานเขียนประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตมาถึงปัจจุบัน เช่น ผลงานทางศาสนา¹ ผลงานทางประวัติศาสตร์ นิทาน โคลงกลอน

ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติไทย และเป็นภาษาของคนไทย เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่ง que แสดงถึงความเป็นคนไทยและชาติไทย เราจึงควรนึกถึงคุณค่าของภาษาไทย และช่วยกันรักษาภาษาไทย ด้วยการปฏิบัติ ดังนี้

ชั้นสอน

เรียบเรียงหรือนำเสนอ

- นักเรียนนำข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นหลักฐานมาเขียนถ่ายทอดสรุปเป็นความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของอาณาจักรสุโขทัยในประเด็นที่ตนเองสนใจ พร้อมทั้งแสดงความคิด ความรู้สึกจากการศึกษาเรื่องราวดังกล่าวลงในใบกิจกรรม เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัย แล้วตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลอีกครั้ง

เกร็ดแนะครู

ในการตรวจสอบความถูกต้อง ครูให้คำแนะนำนักเรียนถึงสิ่งที่ควรคำนึงถึงในประเด็น ดังนี้

- ความชัดเจนต่อเนื่องของข้อมูล
- การอ้างอิงข้อมูล
- ใช้ถ้อยคำสื่อสารได้เข้าใจง่าย

ข้อสอบเน้น การคิด

เพราะเหตุใดเราจึงต้องใช้ภาษาไทยให้ถูกต้อง

(แนวตอบ การใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องเป็นการสืบสานและอนุรักษ์ภาษาไทยอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถทำได้ การใช้ภาษาไทยให้ถูกต้องทำให้ผู้ที่รับสารมีความเข้าใจตรงกับสิ่งที่เราต้องการจะสื่อสารออกไป และช่วยลดอุปสรรคในการสื่อสาร เช่น ความสับสนหรือความกำกวมที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้ ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติทำให้เรามีภาษาและวัฒนธรรมเป็นของตัวเอง เราจึงควรภูมิใจที่ได้เรียนภาษาไทยซึ่งเป็นมรดกของชาติ)

นักเรียนควรรู้

- 1 ผลงานทางศาสนา ที่สำคัญในสมัยสุโขทัย คือ ไตรภูมิพระร่วงหรือเตงมิกถา ซึ่งพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) พระราชินพนธ์ขึ้นเพื่ออบรมสั่งสอนให้ราษฎรกระทำแต่ความดี เกรงกลัวการทำบาป นอกจากนี้ ยังมีสุภาสิตพระร่วงซึ่งรวบรวมขึ้นจากการจดจำบอกต่อๆ กันมา ถือเป็นสุภาสิตไทยเก่าแก่

ชั้นสอน

เรียบเรียงหรือนำเสนอ

15. นักเรียนนำข้อมูลที่เรียบเรียงมาสรุปและออกแบบจัดทำผลงานเป็นสื่อรูปแบบต่างๆ ที่ตนเองสนใจ แล้วตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและความเรียบร้อยของผลงานก่อนนำไปเผยแพร่ในโรงเรียน
16. นักเรียนเก็บภาพผลงานมาติดลงในใบกิจกรรม เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัย ส่งครู แล้วเตรียมนำข้อมูลและผลงานมานำเสนอในชั่วโมงถัดไป

๒) ศิลปะ ศิลปะในสมัยสุโขทัย เช่น เจดีย์ทรงดอกบัวตูม พระพุทธรูปปางลีลา เป็นศิลปะแบบไทยที่แสดงถึงความงดงามและมีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ศิลปะและมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างขึ้นนี้ ทำให้ทางอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกโลก ทำให้คนไทยเกิดความภาคภูมิใจในศิลปะและมรดกทางวัฒนธรรมที่งดงาม และยังแสดงให้เห็นถึงเอกลักษณ์อันโดดเด่นของชาติ

▲ ยูเนสโกประกาศขึ้นทะเบียนให้อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยเป็นมรดกโลก

อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย หรือ เมืองเก่าสุโขทัย ในอดีตเคยเป็นราชธานีของไทยที่มีความเจริญทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมมากกว่า ๗๐๐ ปี

ภายในเขตอุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย ประกอบด้วยสถานที่สำคัญมากมาย เช่น วัดมหาธาตุ วัดพระพายหลวง ① วัดศรีชุม สรีดภงส์หรือท่านบพระร่วง พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติรามคำแหง เตาทุเรียง ②

เพื่อนๆ รู้หรือไม่ว่า อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัยเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมไทยที่สำคัญแห่งหนึ่ง และเป็นสถานที่ที่มีความโดดเด่นระดับโลก จึงทำให้ได้รับการประกาศยกย่องจากองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) หรือ ยูเนสโก ให้เป็นมรดกโลก เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๔ รวมทั้งศรีสัชนาลัย และกำแพงเพชร เราทุกคนจึงควรภาคภูมิใจในความเป็นไทย และช่วยกันดูแลรักษามรดกของชาติให้คงอยู่สืบไปครับ

นักเรียนควรรู้

- ① วัดพระพายหลวง เป็นโบราณสถานที่เก่าแก่และมีความสำคัญต่อประวัติศาสตร์สุโขทัยอีกแห่งหนึ่ง เพราะมีสิ่งก่อสร้างในรูปแบบสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมตั้งแต่ยุคเริ่มแรกของสุโขทัย และก่อสร้างเพิ่มเติมสืบมาจนถึงสมัยสุโขทัยตอนปลาย
- ② เตาทุเรียง ที่ใช้เผาเครื่องสังคโลกที่พบจากเมืองศรีสัชนาลัยและเมืองสุโขทัย มีอยู่ด้วยกัน 2 ชนิด คือ เตาประทุน เป็นเตาที่ระบายความร้อนในแนวนอน ก่อหลังคาโค้งบรรจบกันคล้ายประทุนเรือ ส่วนประกอบของเตาประทุนแบ่งเป็น ห้องใส่ไฟ ห้องบรรจุภาชนะ และปล่องไฟ ส่วนเตาตะกรับเป็นเตาที่ระบายความร้อนในแนวตั้ง ลักษณะเตามีรูปร่างกลม มีส่วนประกอบ 2 ส่วน คือ ห้องบรรจุภาชนะและห้องใส่ไฟ

ข้อสอบเน้น การคิด

การสร้างสรรคงานศิลปะใดที่ไม่ได้เกิดจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา

1. วัด
2. เจดีย์
3. ศาลพระภูมิ
4. พระพุทธรูป

วิเคราะห์คำตอบ ชาวพุทธที่มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มักสร้างสรรคงานศิลปะเพื่อเป็นพุทธบูชา เช่น วัด เจดีย์ พระพุทธรูป ส่วนศาลพระภูมิ เป็นความเชื่อของศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ดังนั้น ข้อ 3. จึงเป็นคำตอบที่ถูกต้อง

ศิลปะและมรดกทางวัฒนธรรมของชาติมีความสำคัญและทรงคุณค่า เป็นมรดกตกทอดที่บรรพบุรุษของไทยได้สร้างสรรค์ไว้ ดังนั้นเราทุกคนจึงควรมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกของชาติด้วยการปฏิบัติดังนี้

ไม่ปิ่นป้าย

โบราณสถาน
เพราะอาจทำให้
แตกหักพัง
ลงมาได้

ช่วยกัน
ดูแลรักษา

โบราณสถาน
โบราณวัตถุ

แคลงมือปฏิบัติ

เพื่อนๆ ได้มีส่วนร่วม
ในการอนุรักษ์
สมบัติของชาติแล้ว

ไม่ขีดเขียน

ลงบน
โบราณสถาน
โบราณวัตถุ

① วัดสะพานหิน อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย จังหวัดสุโขทัย

ชั้นสอน

เรียบเรียงหรือนำเสนอ

- นักเรียนแต่ละคนออกมานำเสนอความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวของอาณาจักรสุโขทัยในประเด็นที่ตนเองสนใจ โดยแสดงผลงานประกอบการอธิบาย พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นรู้สึกจากการศึกษาเรื่องราวดังกล่าวหน้าชั้นเรียน
- ครูและเพื่อนนักเรียนช่วยกันแสดงความคิดเห็นและให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

เกร็ดแะครู

ครูเน้นย้ำให้นักเรียนเห็นคุณค่าของศิลปะชาติที่เป็นมรดกตกทอดที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้ และถ่ายทอดมาจนถึงปัจจุบัน

กิจกรรม ท้าทาย

สืบค้นเรื่องราวทางประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัยหรือวัฒนธรรมภูมิปัญญาสมัยสุโขทัยมา 1 เรื่อง โดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ในประเด็นที่กำหนด

- กำหนดประเด็นที่ต้องการศึกษา
- หลักฐานที่ใช้ในการศึกษาและความน่าเชื่อถือของหลักฐาน
- สรุปผลของการศึกษาค้นคว้าในรูปแบบแผนผัง
- บอกประโยชน์ที่ได้จากการศึกษา

นักเรียนควรรู้

- วัดสะพานหิน** เป็นวัดที่ตั้งอยู่บนเนินเขาที่มีความสูง 200 เมตร ชื่อวัดเรียกตามลักษณะทางที่ปูลาดด้วยหินจากดินเขาขึ้นไประยะทาง 300 เมตร สิ่งสำคัญในวัดมีพระประธานเป็นพระพุทธรูปยืนขนาดใหญ่ คาดว่าน่าจะตรงกับศิลาจารึกหลักที่ 1 กล่าวถึงเมืองสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชว่า...ในกลางอรัญญิก มีพิหารอันถึงมนใหญ่สูงงามแก่กม มีพระอัฐารศอันถึงลูกยืน... และน่าจะเป็นวัดที่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงช้างเผือกชื่อรุจาศิริเพื่อไปนบพระในวัดนี้ทุกวันช้างขึ้นและแรม 15 ค่ำ

ขั้นสรุป

นักเรียนและครูร่วมกันสรุปสาระสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาเรื่องราวพัฒนาการของอาณาจักรสุโขทัย

ขั้นประเมิน

1. ตรวจใบกิจกรรม เรื่อง การศึกษาประวัติศาสตร์สุโขทัย
2. ประเมินทักษะกระบวนการวิธีการทางประวัติศาสตร์
3. ประเมินสมรรถนะสำคัญของผู้เรียน โดยใช้แบบประเมินสมรรถนะสำคัญที่มีลักษณะเป็นแบบประเมินเกณฑ์คุณภาพ (Rubric) ซึ่งแบ่งคุณภาพออกเป็น 4 ระดับ คือ ระดับดีเยี่ยม ระดับดี ระดับพอใช้หรือผ่านเกณฑ์ และระดับปรับปรุงหรือไม่ผ่านเกณฑ์
4. ประเมินการนำเสนอผลงาน
5. สังเกตพฤติกรรมการทำงานรายบุคคล

กิจกรรม พัฒนาการเรียนรู้ที่ ๑

สืบค้นภูมิปัญญาสมัยสุโขทัยที่นักเรียนประทับใจ ดัดภาพประกอบ พร้อมเขียนคำบรรยายลงในสมุด จากนั้นออกมานำเสนอหน้าชั้น

กิจกรรม

Active Learning

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

✓ การสื่อสาร	✓ การคิด
○ การแก้ปัญหา	○ การใช้ทักษะชีวิต
○ การใช้เทคโนโลยี	

นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

๑. แบ่งกลุ่ม สืบค้นในหัวข้อ “มรดกทางภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าสมัยสุโขทัย” โดยพิจารณาเลือกภูมิปัญญาสมัยสุโขทัยกลุ่มละ ๑ อย่าง
๒. นำเสนอผลงานการสืบค้นในรูปแบบนิทรรศการ “มรดกทางภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าของสุโขทัย” จากนั้นทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผลงานนักเรียน
๓. ร่วมกันวิเคราะห์คุณค่าของภูมิปัญญาสมัยสุโขทัยและเสนอแนวทางการอนุรักษ์ภูมิปัญญาสมัยสุโขทัย โดยเลือกยกตัวอย่างภูมิปัญญาสมัยสุโขทัยจำนวน ๒-๓ อย่าง มาประกอบการวิเคราะห์ จากนั้นออกมานำเสนอหน้าชั้น

ข้อสอบเน้น การคิด

สรุปพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ในด้านต่าง ๆ ของอาณาจักรสุโขทัยมาพอสังเขป

(แนวตอบ ด้านการเมืองการปกครอง ในระยะแรกสุโขทัยมีการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับราษฎรมีความใกล้ชิดแบบบิดากับบุตร ต่อมาในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย) ได้ทรงรับแนวคิดกษัตริย์ทรงเป็นธรรมราชา และใช้หลักทศพิธราชธรรมในการปกครองบ้านเมือง ในสมัยสุโขทัยตอนปลายมีการรับแนวคิดเทวราชาจากขอม ทำให้กษัตริย์มีฐานะเป็นสมมติเทพ ด้านเศรษฐกิจ ชาวสุโขทัยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเพาะปลูก พืชที่ปลูกส่วนมาก คือ ข้าว มีการใช้ระบบชลประทาน โดยการสร้างทำนบกั้นน้ำหรือสรีดงส์ เพื่อแก้ปัญหาหน้าน้อยในฤดูแล้ง มีการทำการค้าทั้งภายในและภายนอกอาณาจักร สินค้าส่งออก คือ เครื่องเทศ ของป่า ส่วนสินค้าเข้า คือ ผ้าไหม เครื่องประดับ ด้านศิลปวัฒนธรรม ส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา เช่น การสร้างโบสถ์ สลุป เจดีย์ พระพุทธรูป หรือการแต่งหนังสือไตรภูมิพระร่วง ที่สำคัญ คือ การประดิษฐ์อักษรไทย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มีอยู่หลายลักษณะ เช่น เพื่อความมั่นคง (ล้านนา) เพื่อผลประโยชน์ทางการค้า (จีน มอญ) เพื่อการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม (จีน ลังกา นครศรีธรรมราช) ซึ่งจะดำเนินนโยบายแบบใดขึ้นอยู่กับสถานการณ์ช่วงนั้น ๆ แต่วัตถุประสงค์ก็เพื่อความมั่นคงของอาณาจักรเป็นสำคัญ)